

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

Zhodnocení potenciálu zvolené destinace cestovního ruchu v České republice

Bc. Vladimír Hornych

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Vladimír Horných

Veřejná správa a regionální rozvoj – k. s. Hradec Králové

Název práce

Zhodnocení potenciálu zvolené destinace cestovního ruchu v České republice

Název anglicky

Assessment of the Chosen Tourism Destination Potential in the Czech Republic

---

Cíle práce

Cílem diplomové práce je na základě zhodnocení potenciálu cestovního ruchu a současného stavu ve zvolené destinaci, zpracovat doporučení s důrazem na šetrný turismus a regionální rozvoj, která by mohla přispět ke zvýšení povědomí a návštěvnosti destinace.

Metodika

V teoretické části je provedena literární rešerše zejména odborných knih a dalších relevantních informačních zdrojů. Teoretická východiska budou zpracována na základě analýzy dokumentů a prostřednictvím komparace a syntézy informací ze sekundárních zdrojů.

Ve vlastní části práce bude charakterizována zvolená destinace, následně bude provedena analýza jejího potenciálu pro cestovní ruch a realizováno dotazníkové šetření. Dále bude prostřednictvím ukazatelů intenzity cestovního ruchu zjištěna zatíženost sledovaného území. Zjištěné informace budou v závěru vyhodnoceny a diskutovány. Poté budou navržena doporučení pro rozvoj cestovního ruchu s ohledem na šetrný turismus a regionální rozvoj, která by mohla přispět ke zvýšení povědomí a návštěvnosti destinace.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

cestovní ruch, destinace, lokalizační faktory, potenciál, regionální rozvoj, udržitelný rozvoj

---

Doporučené zdroje informací

PAGE, Stephen. Tourism management. Fifth edition. New York: Routledge, 2015. ISBN 9781138784574.

PALATKOVÁ, Monika a Jitka ZICHOVÁ. Ekonomika turismu: turismus České republiky. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 9788024736433.

RAŠOVSKÁ, Ida a Kateřina RYGLOVÁ. Management kvality služeb v cestovním ruchu: jak zvýšit kvalitu služeb a spokojenost zákazníků. Praha: Grada, 2017. Manažer. ISBN 978-80-247-5021-7.

RYGLOVÁ, Kateřina, Ida VAJČNEROVÁ a Jakub ŠÁCHA. Destination Quality Perception in the Context of Different Behavioural Characteristics of Visitors. Czech Journal of Tourism. 2016. 5(1), 5-20. DOI: 10.1515/cjot-2016-0001. ISSN 1805-3580.

STŘÍBRNÁ, Marie. Venkovská turistika a agroturistika. Praha: Profi Press, 2015. ISBN 9788086726717.

VYSTOUPIL, Jiří, Martin ŠAUER a Ondřej REPÍK. Quantitative Analysis of Tourism Potential in the Czech Republic. Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis, 2017. 65(3): 1085–1098.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Miroslava Navrátilová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 19. 2. 2021

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 22. 2. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 07. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zhodnocení potenciálu zvolené destinace cestovního ruchu v České republice" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Miroslavě Navrátilové, Ph.D. za její ochotu, cenné rady, připomínky a čas, které mi věnovala při zpracování práce. Také bych rád poděkoval mé manželce za podporu během celého mého studia.

Zhodnocení potenciálu zvolené destinace cestovního ruchu v České republice

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá cestovním ruchem v destinaci Broumovsko. V první části práce jsou za pomoci literární rešerše vysvětleny stěžejní pojmy z problematiky analýzy potenciálu destinace. Je vymezena a vysvětlena typologie cestovního ruchu a vysvětleny předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu s důrazem na lokalizační předpoklady. Ve druhé části byla vymezena a představena destinace Broumovsko. Na základě rozboru lokalizačních předpokladů bylo vytvořeno bodové hodnocení a posouzen potenciál cestovního ruchu v dané destinaci. Za pomoci dotazníkového výzkumu bylo zjištěno vnímání a povědomí návštěvníků a potenciálních návštěvníků destinace. Dále byly provedeny výpočty zatíženosti sledované destinace prostřednictvím ukazatelů intenzity cestovního ruchu. Hlavním výsledkem práce je stanovení potenciálu cestovního ruchu, na jehož základě byly sepsány návrhy a doporučení pro další rozvoj a propagaci destinace.

Klíčová slova: cestovní ruch, destinace, lokalizační faktory, potenciál, regionální rozvoj, udržitelný rozvoj

Assessment of the Chosen Tourism Destination Potential in the Czech Republic

Abstract

The diploma thesis deals with tourism in the destination Broumovsko. In the first part of the work, with the help of literary research, the key concepts of the analysis of the potential of the destination are explained. The typology of tourism is defined and explained and the preconditions for the development of tourism are explained with emphasis on localization factors. In the second part, the destination Broumovsko was defined and introduced. Based on the analysis of localization factors, a point evaluation was created and the potential of tourism in the destination was assessed. With the help of a questionnaire survey, the perception and awareness of visitors and potential visitors of the destination was determined. Furthermore, calculations of the strain of the monitored destination were performed using indicators of tourism intensity. The main result of the work is to determine the potential of tourism, based on which proposals and recommendations for further development and promotion of the destination were determined.

Keywords: tourism, destination, localization factors, potential, regional development, sustainable development

Obsah

1 Úvod.....	13
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3 Teoretická východiska	19
3.1 Vymezení cestovního ruchu	19
3.2 Destinace	23
3.3 Marketing destinace cestovního ruchu	25
3.4 Nové trendy a produkty v cestovním ruchu	26
3.5 Typologie cestovního ruchu	27
3.6 Potenciál destinace pro rozvoj cestovního ruchu	35
3.6.1 Lokalizační předpoklady.....	36
3.6.2 Realizační faktory	42
4 Vlastní práce	44
4.1 Charakteristika zvolené destinace	44
4.1.1 Současná socioekonomická podoba regionu	48
4.2 Lokalizační podmínky.....	50
4.3 Dotazníkový výzkum	69
4.4 Ukazatele intenzity cestovního ruchu v oblasti.....	79
5 Výsledky a diskuse	85
5.1 Zhodnocení a diskuse výsledků	85
5.2 Doporučení.....	90
6 Závěr.....	94
7 Seznam použitých zdrojů	95
8 Přílohy	105

Seznam obrázků

Obrázek 1 Schéma vztahů mezi jednotlivými druhy cestovního ruchu.....	32
Obrázek 2 Broumovsko - 3 oblasti	44
Obrázek 3 ORP Broumov a Náchod.....	48

Obrázek 4 Mapa geoparku	53
Obrázek 5 Turistické trasy	56
Obrázek 6 Potenciál cestovního ruchu Broumovska	69
Obrázek 7 Kladské pomezí	79
Obrázek 8 Skalní hříby v NPP Polické stěny.....	109
Obrázek 9 Informační tabulka s QR kódem v geoparku.....	109
Obrázek 10 Fronta u pokladny na plavbu po jezírku	110
Obrázek 11 Fronta na vyhlídku.....	110
Obrázek 12 Vrypy do skal v Adršpachu	111
Obrázek 13 Adršpach v zimě	111
Obrázek 14 Adršpašské skály v zimě	112
Obrázek 15 Výhled z rozhledny Čáp	112
Obrázek 16 Klášter Broumov	113
Obrázek 17 klášterní knihovna	113
Obrázek 18 Kostel sv. Markéty, Šonov	114
Obrázek 19 statek broumovského typu.....	114
Obrázek 20 Míra nevyrovnanosti využití potenciálu cestovního ruchu v obvodech ORP	115
Obrázek 21 Míra celkového potenciálu cestovního ruchu území obvodů ORP	115

Seznam tabulek

Tabulka 1 Bodové ohodnocení potenciálu.....	68
Tabulka 2 Povědomí o destinaci Broumovsko	70
Tabulka 3 Navštívení Broumovska v minulosti.....	71
Tabulka 4 Konkrétní navštívené místo	72
Tabulka 5 Délka pobytu.....	72

Tabulka 6 Zhodnocení pobytu na Broumovsku.....	75
Tabulka 7 Atraktivita Broumovska.....	75
Tabulka 8 Věk respondentů	77
Tabulka 9 Pohlaví respondentů.....	77
Tabulka 10 Vzdělání respondentů	78
Tabulka 11 Kraj bydliště respondentů	78

Seznam grafů

Graf 1 Povědomí o destinaci Broumovsko	70
Graf 2 Způsob cestování na Broumovsko.....	74
Graf 3 Atraktivita Broumovska	76

Seznam použitých zkratek

AOPK – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

APRB – Agentura pro rozvoj Broumovska

ČSÚ – Český statistický úřad

CHKO – chráněná krajinná oblast

IT – Informační Technologie

JZD – jednotné zemědělské družstvo

m n. m. – metrů nad mořem

MAS – místní akční skupina

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

NPR – národní přírodní rezervace

O.P.S. – obecně prospěšná společnost

ORP – obec s rozšířenou působností

PP – přírodní památka

PR – přírodní rezervace

TS – technické služby

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

UNWTO – United Nations World Tourism Organisation

ÚÚR – Ústav územního rozvoje

1 Úvod

Odvětví cestovního ruchu zažívá v posledních desetiletích neustálý růst, který s sebou nese mnoho pozitivních jevů. Cestovní ruch se tak stává stále důležitějším ekonomickým odvětvím, a to především díky své schopnosti zasahovat a ovlivňovat další sektory národní ekonomiky. V mnoha oblastech je také vnímán jako důležitý, a mnohdy i jediný, faktor hospodářského rozvoje ekonomicky slabších oblastí. V těchto oblastech cestovní ruch zajišťuje tvorbu a udržení pracovních míst a přináší finanční zdroje pro rozvoj a růst kvality života místních obyvatel. Odvětví cestovního ruchu tak pro region představuje velký potenciál pro svůj rozvoj.

Proto, aby se cestovní ruch mohl správně rozvíjet, je nutné před jakýmkoliv investicemi a jinými aktivitami rozpoznat a správně aktivovat potenciál takového území. Tento potenciál je nicméně velice důležité aktivovat a rozvíjet udržitelným způsobem, protože cestovní ruch působí mnohdy negativně. Toto negativní působení se projevuje v environmentální, ekonomické a kulturní rovině a najít hranici mezi chtěnými a nechtěnými vlivy cestovního ruchu je velice obtížné.

Broumovsko je v kontextu České republiky oblastí známou spíše jako periferní a ekonomicky slabší. Znamé je ale také díky svým přírodním krásám. Nejznámější ze všech přírodních fenoménů jsou Adršpašsko-teplické skály, které patří k největším skalním městům ve Střední Evropě. Tato skalní města ale také trpí příliš vysokou jednodenní návštěvností, která ovšem není rozmělněna do dalších míst Broumovska. Co se týká kulturně-historických památek, tak Broumovsko je oblast, která je historicky spojená s řádem Benediktinů a církevními stavbami Dientzenhoferů.

Oblast Broumovska nejsou pouze skály a církevní stavby, ale také další malebné oblasti a místa, která vytvářejí neopakovatelný *genius loci*, ale doposud nejsou příliš doceněná a objevená. Pro celkové zviditelnění a zatraktivnění Broumovska je důležité rozpoznat jeho potenciál, vybrat vhodné nástroje propagace a zaměřit se na vhodné skupiny potenciálních návštěvníků. Ojedinelé spojení přírody a kulturních památek, známé jako barokní kulturní krajina, by mohlo ukrývat velký potenciál, který může pomoci celé oblasti z ekonomického, ale i ze sociálního hlediska.

2 Cíl práce a metodika

V této kapitole bude vymezen cíl práce a popsána metodika použitá při jejím zpracování.

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je na základě zhodnocení potenciálu cestovního ruchu zvolené destinace spolu s dotazníkovým výzkumem zpracovat a navrhnout soubor vhodných doporučení pro rozvoj cestovního ruchu. Tato doporučení by mohla přispět ke zlepšení propagace regionu a ke zvýšení její návštěvnosti s důrazem na udržitelný rozvoj. Zkoumanou destinací je Broumovsko.

Pro splnění stanovených cílů byly stanoveny následující dílčí úkoly:

- za pomoci literární rešerše zpracovat teoretická východiska související se zkoumanou problematikou;
- vytvořit charakteristiku zkoumané destinace;
- analyzovat potenciál rozvoje cestovního ruchu v dané destinaci;
- zpracovat a vyhodnotit dotazníkový výzkum;
- provést diskusi zjištěných skutečností a navrhnout vhodná doporučení pro rozvoj cestovního ruchu.

2.2 Metodika

V teoretické části je použita rešerše dostupné odborné literatury, internetových zdrojů, odborných článků a databází. Jsou popsány a vysvětleny stěžejní aspekty potenciálu destinace pro rozvoj cestovního ruchu a způsoby jejího zkoumání. Dále jsou vysvětleny předpoklady ovlivňující rozvoj cestovního ruchu a typologie cestovního ruchu. Použité metody jsou především zkoumání dokumentů, komparace a syntéza informací ze sekundárních zdrojů.

Ve vlastní části práce je charakterizována zkoumaná destinace. Je provedeno zhodnocení potenciálu dané destinace pomocí metodiky Bíny (2002) a dotazníkového výzkumu zkoumajícího povědomí o daném území. Dále jsou provedeny výpočty zatíženosti sledovaného území pomocí ukazatelů intenzity cestovního ruchu. Vlastní výzkum probíhal

v období léto-podzim 2020, přičemž zkoumaná oblast byla i několikrát navštívena. Při vlastním výzkumu byla použita kombinace několika metod:

- osobní šetření v terénu, pozorování;
- analýza dokumentů jako sekundárních zdrojů;
- dotazníkový výzkum pomocí vlastního dotazníku;
- syntéza získaných poznatků a následný návrh doporučení;
- výpočty zatíženosti dle vybraných ukazatelů.

Výchozími zdroji informací pro praktickou část byly aktuální informace získané z internetových zdrojů a dokumentů a z dostupné literatury. Další primární data byla získána z provedeného dotazníkového výzkumu a z osobních návštěv dané destinace.

V závěru práce je provedena syntéza, diskuse a vyhodnocení získaných informací, na jejichž základě jsou navržena vhodná doporučení, která by mohla přispět ke zlepšení propagace regionu a ke zvýšení její návštěvnosti.

Analýza dokumentů jako sekundárních zdrojů

Zkoumanými dokumenty jsou články, knihy, noviny nebo turistické propagační materiály. Pomocí této metody byla zpracována vlastní část práce. Zjištěné informace jsou použity pro popis a charakteristiku jednotlivých složek lokalizačních podmínek potenciálu cestovního ruchu zkoumané destinace.

Lokalizační faktory

V praktické části byla představena a charakterizována vybraná oblast, především její poloha, území a atraktivity cestovního ruchu. Dalším krokem bylo popsání a detailní rozebrání jednotlivých faktorů, které ovlivňují a tvoří její potenciál. Důraz byl kladen především na lokalizační předpoklady. Rozdělení těchto faktorů vycházelo z metodiky Jana Bíny (2002). K zjištěným lokalizačním faktorům byly přiřazeny body dle Bínovy (2002) metodiky. Body byly sumarizovány a sestaveny do bodové tabulky. Na základě bodů byl určen stupeň rozvinutí potenciálu cestovního ruchu v destinaci.

Dotazníkový výzkum

Pro dotazníkový výzkum byla použita forma elektronického dotazování pomocí Google formulářů. Při vybírání respondentů byl použit náhodný výběr. Cílem dotazníkového výzkumu bylo zjistit povědomí návštěvníků o zkoumané destinaci. Výsledky dotazníkového výzkumu jsou zpracovány v kapitole 4.3 Dotazníkový výzkum.

Výzkum pomocí dotazníku je často používanou metodou kvantitativního výzkumu a sběru primárních dat. V případě kvantitativního výzkumu jde o určení a variabilitu proměnných, které je možné vyjádřit čísly. Výsledky kvantitativního výzkumu jsou nejčastěji zpracovány za pomoci metod statistiky (Hendl, 2005). Dotazníkový výzkum však může být součástí i kvalitativního výzkumu. Cílem kvalitativního výzkumu je odkrýt význam a příčiny zkoumaných informací (Hendl, 2005).

Metoda dotazníkového výzkumu je časově i finančně nenáročná, a navíc respondentům zaručuje i určitý stupeň anonymity. Kladené otázky se rozlišují na otevřené, uzavřené a polouzavřené. Uzavřené otázky jsou pro respondenta lehčí k vyplnění, protože již nabízejí předem dané odpovědi. Pokud je však zapotřebí zjistit názor respondenta, je vhodné položit otevřenou či polouzavřenou otázku. V dotazníku je tedy vhodné tyto druhy otázek střídat. (Chráska, 2007, Kotler a kol., 2007).

Ukazatele zatíženosti území

Nejmenšími sledovanými oblastmi, pro které ČSÚ eviduje a sleduje data, jsou turistické oblasti Kladské pomezí (Obrázek 7 Kladské pomezí) a okres Náchod. Tyto obě oblasti jsou totožné. Kladské pomezí je turistický region, který zabírá zhruba dvakrát větší rozlohu než Broumovsko. Pro oblast Broumovska, jakožto turistické destinace, však existuje méně dat a nebylo by tak možné provést výpočty.

Pro oblast Kladského pomezí ČSÚ neeviduje samostatně počet obyvatel. Nicméně region je shodný s okresem Náchod a pro výpočty byl tedy použit údaj o počtu obyvatel okresu Náchod. Data byla počítána za rok 2018 a vychází ze statistik ČSÚ (2020, 2020b, 2020c, 2021, 2021b) Rezidenty byli myšleni obyvatelé České republiky a nerezidenty byly označováni zahraniční návštěvníci. V rámci výpočtu Defertovy funkce, hustoty výskytu turistů a indexu turistického zatížení území byly provedeny výpočty i pro oblast Adršpachu a Teplic nad Metují dohromady, jakožto center s pravděpodobně největším výskytem

návštěvníků a turistů. Pro město Broumov ČSÚ neeviduje potřebná data pro tyto výpočty. Výsledky byly porovnány s celou oblastí Kladské pomezí. Uvedené ukazatele jsou pro dané území jsou zpracované v kapitole 4.4 Ukazatele intenzity cestovního ruchu v oblasti.

Pro výpočty zatíženosti území byly použity tyto ukazatele:

Míra turistické penetrace (TPR – tourist penetration rate)

Jedná se o poměr mezi počtem dní (přenocování) strávených turisty v oblasti za rok a počtem dní strávených v oblasti zdejšími obyvateli. Ukazatel udává průměrné množství turistů nacházejících se v destinaci na 100 obyvatel sledované destinace (Zelenka a Pásková, 2012). Vzorec pro výpočet je následující:

$$TPR = \frac{\text{průměrná délka pobytu turistů} * \text{počet turistů}}{\text{počet rezidentů} * \text{počet dní v roce}} * 100$$

Hustota výskytu turistů (TDR – tourist density ratio)

Ukazatel vyjadřuje poměr mezi počtem dní strávených turisty v dané destinaci a plochou destinace. Výsledkem je množství návštěvníků nacházejících se v dané destinaci na 1 km² (Zelenka a Pásková, 2012). Výpočet je následující:

$$TDR = \frac{\text{průměrná délka pobytu turistů} * \text{počet turistů}}{\text{celková plocha destinace} * \text{počet dní v roce}}$$

Míra turistické intenzity (TIR – tourist intensity rate)

Tento ukazatel vyjadřuje podíl návštěvníků a rezidentů oblasti. Přesněji řečeno ukazuje množství turistů, kteří se v destinaci nachází na 100 rezidentů za rok (Zelenka a Pásková, 2012). Vzorec pro výpočet je tento:

$$TIR = \frac{\text{počet turistů}}{\text{počet rezidentů}} * 100$$

Defertova funkce (TF – Defert tourist funktion rate)

Tato funkce ukazuje, jaké množství lůžek v dané oblasti náleží na 100 obyvatel oblasti, tedy intenzitu turistické činnosti (Zelenka a Pásková, 2012). Vzorec je tento:

$$TF = \frac{\text{počet stálých lůžek v ubytovacích zařízeních}}{\text{počet rezidentů}} * 100$$

Index turistického zatížení území (TL – impact of tourism activities on the locality)

Ukazatel vyjadřuje, jaká je kapacita ubytovacích zařízení v dané oblasti na 1 km (Zelenka a Pásková, 2012). Vypočítá se takto:

$$TL = \frac{\text{počet stálých lůžek v ubytovacích zařízeních}}{\text{celková rozloha destinace}}$$

3 Teoretická východiska

V této kapitole jsou představeny a vysvětleny základní pojmy z problematiky cestovního ruchu.

3.1 Vymezení cestovního ruchu

Cestovní ruch je významný ekonomicko-společenský jev, který každý rok zapříčiňuje jeden z největších pohybů lidí za rekreací, poznáváním a naplněním dalších potřeb (Hesková, 2006). Současná podoba cestovního ruchu je spojená s obdobím průmyslové revoluce jako důsledkem technického, ekonomického a sociálního vývoje (Linderová, 2013). Cestovní ruch je interdisciplinární jev a je tedy nutné na něho nahlížet z několika vědních disciplín jako je ekonomie, geografie, sociologie nebo kulturní antropologie (Linderová, 2013). Podle Page (2015) neexistuje všeobecná akademická dohoda o tom, jak přistupovat ke zkoumání cestovního ruchu, protože vždy záleží na úhlu pohledu a perspektivě, ze které se ke zkoumání přistupuje.

Pojem cestovní ruch se překrývá s pojmy jako jsou rekreace, putování, turistika či volnočasové aktivity a pro vymezení cestovního ruchu (nebo turismu) existuje mnoho definic (Zelenka, 2013). Zelenka (2013) obecně tvrdí, že se jedná o aktivity, které se odehrávají mimo místo svého trvalého bydliště, ve volném čase a zaměřují se na nevýdělečnou činnost. Zelenka dále podotýká, že na rozdíl od migrace je cestovní ruch časově vymezený jev.

Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO, 2020) cestovní ruch definuje jako společenský, kulturní a ekonomický fenomén zahrnující pohyb lidí do zemí nebo na místa mimo své obvyklé prostředí v délce nepřekračující jeden rok. Tento pohyb je pro osobní nebo i obchodní účely jako jsou obchodní cesty, nicméně pouze ve formě jednání, a nikoliv pro provozování výdělečné činnosti (Zelenka a Pásková, 2012). Definici UNWTO, která v sobě obsahuje místní, časové i motivační vymezení problematiky cestovního ruchu, tak lze pokládat za nejobecnější. Jak ve svém výkladovém slovníku popisují autoři Zelenka a Pásková (2012) tak „*cestovní ruch vždy zahrnuje cestování, ale ne každé cestování je cestovním ruchem. Cestovní ruch zahrnuje rekreaci, ale ne každá rekreace je cestovním*

ruchem. Cestovní ruch se uskutečňuje ve volném čase, ale ne celý volný čas je věnován cestovnímu ruchu.“

Zelenka a Pásková (2012) rozvádějí obecnou definici UNWTO, když uvádějí, že se jedná o souhrn aktivit účastníků cestovního ruchu, mezi které řadí budování a provozování zařízení nabízející služby pro účastníky cestovního ruchu nebo aktivity spojené s využíváním, rozvojem a ochranou zdrojů. Definici dále rozšiřují i o politické a veřejně správní aktivity, mezi které lze zařadit politiku rozvoje cestovního ruchu, jeho propagaci a regulaci nebo mezinárodní spolupráci v cestovním ruchu. Tato jejich definice tak popis rozšiřuje o již konkrétní aktivity.

Při definování cestovního ruchu je důležité rozlišovat různé zainteresované skupiny, které toto odvětví zasazuje a ovlivňuje (Goeldner a Ritchie, 2012). Autoři tyto různé aktéry dělí do čtyř skupin, a to:

- **Turista**, který hledá různé fyzické a psychické zážitky a uspokojení. Jeho povaha určuje vybrané destinace, které navštíví, a činnosti, které bude chtít praktikovat.
- **Podniky poskytující turistické zboží a služby**, které vnímají cestovní ruch jako příležitost ke tvorbě zisku, tím že dodají zboží nebo služby pro trh cestovního ruchu.
- **Vláda nebo vedení hostitelské oblasti**, která vnímá cestovní ruch jako faktor podporující ekonomiku. Dále může hrát důležitou roli v politice rozvoje, propagaci a provozování cestovního ruchu.
- **Hostitelská komunita (rezidenti)**, kteří vnímají cestovní ruch jako faktor zajišťující zaměstnanost. Tento faktor může být prospěšný, nebo i škodlivý.

Hesková (2006) dále tvrdí, že v ekonomicky vyspělých částech světa se aktivity cestovního ruchu staly součástí způsobu života a spotřeby. Jedná se o ekonomické odvětví, které dle UNWTO (2019) v některých letech rostlo rychleji než světový hrubý domácí produkt a v roce 2018 vytvořilo export v hodnotě 1,7 bilionu amerických dolarů. Cestovní ruch je díky svému obratu nejvíce dynamicky se rozvíjejícím odvětvím. Dále je toto odvětví dle Hraly (2013) i odolné proti cyklickým výkyvům a dalším ekonomickým problémům. Kromě ekonomických a neekonomických dopadů na sledované území, jsou tu podle autorů Goeldner a Ritchie (2012) i další dopady a přínosy cestovního ruchu. A to zejména

z pohledu turisty, návštěvníka či cestovatele, kdy cestovní ruch je vnímán jako jev, který přináší radost z cestování, relaxaci, vzdělávání, porozumění jiným lidem nebo kulturám a rozvíjí fyzickou a duševní stránku cestovatele.

UNWTO (2019) uvádí, že s takovýmto vývojem roste potřeba rozvíjet odvětví cestovního ruchu udržitelným způsobem s ohledem na místní komunity nebo životní prostředí. Rychlý vývoj tohoto odvětví s sebou nese na jedné straně hospodářský růst. Na druhé straně je ovšem spojen s „*ekonomickými, demografickými, geopolitickými, technickými faktory včetně změny životního stylu v ekonomicky vyspělých a postupně i dalších zemích*“ (Zelenka a kol., 2015). Autoři dále dodávají, že tento růst a vývoj působí nárůst negativních vlivů na místní komunity a životní prostředí. Aktivita a působení cestovního ruchu tak dle nich mění krajinu, přírodu a sociální a kulturní prostředí. Co se týká znečišťování planety a vypouštění emisí do ovzduší, tak Page (2015) uvádí, že odvětví turismu je značným znečišťovatelem, zejména v oblasti dopravy. Ta se podle tohoto autora podílí 75 % z celkového způsobeného znečištění cestovním ruchem. Autor dále dodává, že mnoho lidí otevřeně podporuje „zelené“ a udržitelné principy rozvoje, nicméně tyto lidé již potom nejsou ochotni vzdát se svých ročních nebo dalších dovolených za účelem snížení emisí skleníkových plynů.

Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) cestovní ruch popisují spíše z ekonomického pohledu. Dle nich lze cestovní ruch chápat jako jev, který je spojen se spotřebou hmotných a nehmotných statků. Autoři dále cestovní ruch popisují jako průmysl, který poskytuje služby spojené s cestováním a turistikou. Tyto služby dělí do několika ekonomických sektorů následovně:

- **ubytovací služby:** poskytovatelé od hotelů až po soukromé penziony apod.;
- **atrakce:** národní parky, kulturní nebo historická místa, tematické parky, botanické zahrady, sportovní centra apod.;
- **doprava:** letecká, lodní, železniční, automobilová, autobusová, půjčovny vozidel apod.;
- **zprostředkovatelé:** cestovní kanceláře a agentury, sezonní zprostředkovatelé, organizátoři konferencí, rezervační systémy apod.;
- **organizace:** národní turistické centrály, regionální centra, asociace apod.

Hrala (2013) tvrdí, že cestovní ruch se ve vyspělých zemích stal v souvislosti s růstem životní úrovně a s větším fondem volného času „*masovým jevem a ekonomicky a sociologicky důležitým fenoménem.*“ Na jedné straně se jedná o odvětví, které uspokojuje potřeby turistů či návštěvníků (strana poptávky) a na druhé straně díky své ekonomické síle a růstu zajišťuje práci, finance i lepší a kvalitnější život lidem po celém světě (strana nabídky) (UNWTO, 2019). Z těchto tvrzení vyplývá, že cestovní ruch je mnohostranný společenský ekonomický jev, který se velkou měrou podílí na tvorbě hrubého domácího produktu a také je schopen vyrovnávat regionální disparity (Linderová, 2013). Proto je důležité tomuto odvětví věnovat pozornost a nepřehlížet jej (Ryglová, Vajčnerová a Šácha, 2016).

Za regiony, kde má cestovní ruch veliký potenciál rozvíjet lokální ekonomiku a vyrovnávat disparity, lze považovat venkovské oblasti. V souvislosti s potenciálem venkovského cestovního ruchu uvádějí Vystoupil, Šauer a Repík, (2017), že 17 % území České republiky tvoří horské oblasti (včetně skalních útvarů), 35 % území tvoří venkovské oblasti s velmi příznivými přírodními předpoklady a 29 % území tvoří oblasti s průměrnými přírodními předpoklady. Venkovské oblasti jsou vnímány i jako bezpečné a čisté oblasti. Tyto atributy destinace podle výzkumu Ryglové, Vajčnerové a Šáchy (2016) uváděli i respondenti jako ty nejdůležitější při výběru destinace. Naopak jako nejméně důležité faktory respondenti uvedli doplňkovou infrastrukturu a místní dopravu.

V kontextu České republiky lze podle Zelenky (2013) tyto oblasti venkova považovat za okrajové prostory, které zaostávaly oproti jiným oblastem především kvůli nedostatku finančního a lidského kapitálu. Zelenka pokračuje, že tyto oblasti po roce 1989 zasáhly změny, které vedly k úpadku zemědělství a lesnictví, jež patřily mezi tradiční ekonomická odvětví. To s sebou neslo i ztrátu pracovních příležitostí. V souvislosti s úpadkem zemědělství a dalších odvětví v těchto regionech se začal zmiňovat cestovní ruch jako slibný prostředek pro opětované nastartování ekonomického rozvoje těchto oblastí (Zelenka, 2013). Marginalita těchto území je dle Zelenky (2013) reprezentována zaostalým zemědělstvím, zachovalým krajinným rázem nebo velkou vzdáleností od center měst s tradičním městským způsobem života. Autor ale dodává, že tyto jevy mohou být přeměněny na komparativní výhodu dávající danému území potenciál pro rozvoj cestovního ruchu. Pro venkovský cestovní ruch je podle Zelenky typická nemateriální forma produkce a spotřeby a provozování v menším měřítku. Hlavními atributy této formy

cestovního ruchu je „*blízkost přírodě, zdravé prostředí, tradice, kulturní a přírodní dědictví a autenticita*“ (Zelenka 2013). Stříbrná (2015) uvádí jako typické znaky a projevy venkovského cestovního ruchu: šetrný vztah k přírodnímu prostředí, decentralizované ubytování s menší ubytovací kapacitou, rodinné zázemí, individuální aktivity turistů a návštěvníků a realizaci v horských a podhorských oblastech. Podle Zelenky (2013) lze obecně venkovský cestovní ruch považovat za vhodný nástroj pro podporu venkova. Nicméně jak autor dále dodává, je potřeba ho dostatečně řídit, neboť neřízený vývoj měl tendenci k maximalizaci zisku až na samou hranu únosnosti a tím by mohl vézt k degradaci primárních zdrojů.

3.2 Destinace

Ekonomický dopad cestovního ruchu lze zkoumat na jakékoliv geografické jednotce jako je: země, distrikt, region, město, vesnice (Medlik 1969 in Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011). Medlik (1969 in Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011) tyto geografické jednotky nazval pojmem destinace cestovního ruchu. Nejjednodušeji lze pojem destinace chápat jako cílové místo cesty turistů. UNWTO (2020) ve své definici uvádí, že se jedná o hlavní cíl cesty nebo místo, které je ústřední pro rozhodnutí o cestě. Podobně definuje destinaci i Bieger (2005 in Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011), který říká, že destinace je prostor nebo místo, které si host nebo segment hostů vybere jako cíl své cesty. Toto místo pak podle něho disponuje nezbytnými zařízeními pro bydlení, stravování a zábavu, čímž se stane produktem, který je potřeba řídit a rozvíjet. Další pohled přináší Šaurer (2006 in Ryglová, Burian a Vajčnerová 2011), který tvrdí, že destinace je vymezena jako územní celek, který má společný postup při využívání potenciálu, sdílenou kapacitu území pro rozvoj tohoto potenciálu, společný životní cyklus cestovního ruchu a společné destinační procesy. Pojem destinace shrnuje jako geografický prostor, který je tvořen nabídkou atraktivit a dalšími nezbytnými zařízeními pro realizaci cestovního ruchu (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).

Pro vymezení destinace ale neplatí žádná kritéria nebo oficiální členění (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011). Jako příklad uvádí autorka Český Ráj, který lze pokládat za jednotný turistický cíl, nicméně z administrativního hlediska spadá územně pod tři kraje. Jako další

příklad uvádí Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) Valašsko. Jde podle ní o destinaci tvořenou jednotnou kulturní identitou, do které patří architektura, zvyky, kuchyně a nářečí.

Za nejmenší destinační jednotku Jakubíková (2012) považuje resort. Resort autorka popisuje jako místo či menší oblast, která je navštěvována s „*cílem trávení volného času, zábavy, odpočinku, sportovních a dalších aktivit (např. lyžařský resort, resort vodních sportů, zábavní resort aj.)*.“

Jakubíková (2012) nahlíží na pojem destinace i z dalších úhlů pohledu, když tvrdí, že za destinaci cestovního ruchu lze pokládat:

- komplexní produkt skládající se z mnoha produktů;
- kolektivního výrobce;
- za sociálně kulturní jednotku (fyzickou a nehmotnou);
- za podnik, který je třeba řídit.

Zelenka a Pásková (2012) ve svém výkladovém slovníku cestovního ruchu destinaci v užším slova smyslu definují jako cílovou oblast v daném regionu, která je typická nabídkou atraktivit cestovního ruchu a infrastrukturou cestovního ruchu. V širším slova smyslu pak destinace znamená země, regiony, lidská sídla a oblasti s velkou koncentrací atraktivit, rozvinutými službami a další infrastrukturou. Výsledkem toho je poté dlouhodobá koncentrace návštěvníků. Z mezinárodního pohledu může být destinací „*bud' celá navštívená země, nebo její některý region, případně město. V některých zemích je území rozděleno do turisticky, historicky nebo administrativně kompaktních destinací (turistických regionů, turistických marketingových regionů)*“ (Zelenka a Pásková 2012).

Pojem destinace vysvětluje například i Gúčík (2001 in Linderová 2013). Ten ale dále dodává, že destinace musí disponovat potenciálem (kulturním a přírodním) pro rozvoj cestovního ruchu. Tento potenciál má význam, funkci a využitelnost v průběhu roku a je cílem cestování a pobytu návštěvníků.

3.3 Marketing destinace cestovního ruchu

Jakubíková (2012) dále rozpracovává pojem destinace z marketingového hlediska. Podle ní se destinace potýkají s mnoha problémy, přičemž největší je velká konkurence. Pokud chce destinace na trhu uspět, tak Jakubíková (2012) tvrdí, že je důležité, aby byla řízena odpovídajícím způsobem jako kterýkoliv jiný podnik a pokud chce přilákat návštěvníky, musí uplatňovat marketing. Marketing destinace cestovního ruchu Jakubíková (2012) popisuje jako proces sladování zdrojů destinace s potřebami trhu. Dále podle ní obsahuje „*analýzu místa, plánování, organizování, řízení a kontrolu strategií na vymezení lokalit a směřuje hlavně k silným stránkám konkurenční pozice současných míst v mezinárodním souboji o atraktivní cílové skupiny.*“

Marketing v cestovním ruchu má svá specifika. Zelenka a Pásková (2012) popisují tzv. pojetí 8P marketingu cestovního ruchu. Toto pojetí rozšiřuje základní marketingový mix *product, price, promotion, place* o další čtyři položky. Mezi tyto další položky vycházející ze specifikace cestovního ruchu dle Zelenky a Páskové (2012) a Rašovské a Ryglové (2017) patří dále *people, partnership, packaging, programming*. Zelenka a Pásková (2012) ještě zmiňují vzrůstající význam IT a již rozšířený marketingový mix rozšiřují i o IT oblast, která změnila způsob distribuce, propagace, programování nabídky nebo vytváření balíků služeb.

Specifikům marketingu cestovního ruchu se věnuje i Jakubíková (2012). Tato specifika popisuje jako:

- heterogennost cestovního ruchu jakožto celku skládajícího se z množství dalších subjektů a objektů;
- různorodost cílů subjektů;
- silnou synergii a komplexní vnímání produktu cestovního ruchu;
- převahu služeb;
- cestovní ruch je určován nabídkou;
- produkt cestovního ruchu se skládá z dalších dílčích kroků, což znesnadňuje kontrolu;
- za návštěvu destinace se neplatí, platí se pouze za jednotlivé služby;

- produkt cestovního ruchu nelze přesně objektivně ocenit;
- cestovní ruch je ovlivňován dalšími jevy jako jsou počasí, terorismus, bezpečnost aj.

Nositelem marketingu destinace mohou podle Jakubíkové (2012) být:

- místní samospráva, vyšší územní celek a státní správa;
- firma orientovaná na rozvoj území;
- odborníci;
- nevládní organizace jako jsou nadace, zájmové skupiny apod.

Aby byl marketing destinace efektivní a účinný, měl by klást důraz na podporu komunikace mezi stranou poptávky a nabídky, rozvíjet spolupráci mezi aktéry územního rozvoje, orientovat se na potřeby návštěvníků, vytvářet společnou územní identitu a aktivně přistupovat k lokálnímu a regionálnímu rozvoji.

3.4 Nové trendy a produkty v cestovním ruchu

Odvětví cestovního ruchu prochází neustálými změnami trendů. Kotíková (2013) uvádí například cestování za účelem nákupu luxusního zboží nebo zapojení nových technologií, které se podílejí na rozvíjení a vzniku nových produktů. Dalším trendem je dle této autorky například dovolená na principu digitálního detoxu, kdy si jejich uživatelé odpočinou od elektronických zařízení. Autorka dále dodává, že některé trendy se projevují dlouhodobě jako například demografické trendy nebo využití nových technologií. Podle Kotíkové (2013) lze odhadovat, že budoucí vývoj bude probíhat v těchto čtyřech oblastech:

- nabídka nových produktů;
- hledání nových cílových skupin;
- nabídka nových služeb;
- nové přístupy marketingu.

Důležitým pojmem v marketingu věnujícímu se novým trendům je tzv. výklenkový marketing cestovního ruchu. Jedná se o druhy a formy cestovního ruchu, které se zaměřují na specifický segment trhu a produktu (Zelenka a Pásková, 2012). Tito autoři dále

dodávají, že vzhledem ke své specifčnosti je omezen v množství, nicméně na druhou stranu poskytuje větší kvalitu, věrnost, stálost a udržitelnost. Výklenkové druhy a formy cestovního ruchu odráží podle Kotíkové (2013) nové směry v motivaci účastníků i změny v potřebách a požadavcích cílových uživatelů. Autorka vyjmenovává tyto nové produkty z hlediska:

- **motivace účastníků:** gastronomický, zdravotní, dobrodružný, dark tourism, event tourism, dobrovolnický, stavební, filmový a vesmírný;
- **potřeb cílových skupin:** cestovní ruch seniorů a osob se zdravotním postižením, udržitelný cestovní ruch, ekologický cestovní ruch, odpovědný cestovní ruch, cestovní ruch sexuálním menším (LGBT) a cestovní ruch košer a halal.

3.5 Typologie cestovního ruchu

Při určování typologie dle Zelenky a Páskové (2012) se používají vybraná kritéria, zpravidla se však jedná o převažující a nejtypičtější typ atraktivity v dané destinaci. Při určování typologie cestovního ruchu je podle nich klíčovým kritériem způsob realizace cestovního ruchu a jevový průběh v závislosti na geografických, ekonomických, společenských a jiných podmínkách. Přehledně typologii tito autoři rozlišují a dělí podle:

- místa realizace cestovního ruchu (domácí, zahraniční cestovní ruch, mezinárodní, národní, příhraniční, výjezdový, vnitřní cestovní ruch);
- vztahu k platební bilanci státu (zahraniční aktivní, zahraniční pasivní);
- doby trvání pobytu (krátkodobý, dlouhodobý);
- způsobu zabezpečení cesty a pobytu (organizovaný, neorganizovaný);
- počtu účastníků (individuální, skupinový);
- způsobu financování (komerční, sociální);
- věku účastníků (cestovní ruch dětí, mládeže, seniorů);
- převažujícího prostředí pobytu (městský, venkovský, lázeňský, střediskový, přírodní, vodní);
- vlivu na místní komunitu a životní prostředí (měkký, tvrdý);

- ostatních kritérií (celoroční, sezónní);
- způsobu ubytování;
- použitého dopravního prostředku.

Cestovní ruch lze selektovat dle různých typů, forem nebo druhů. V přesném vymezení se mnozí autoři liší, a to především v přesném definování druhu a formy cestovního ruchu. Například autoři Palatková a Zichová (2014) nerozlišují pojmy *forma* a *druh*, ale používají souhrnně *typ* turismu. Autorky dále dodávají, že toto dělení je důležité pro statistické sledování a pro marketingové využití a dále tvrdí, že jednotlivé typy se nevyskytují samostatně, ale vzájemně se prolínají a kombinují. Mezi **druhy** a **formami** cestovního ruchu rozlišuje například Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) a Pásková a Zelenka (2012). Stejně tak rozlišuje i Hesková (2006), nicméně tato autorka pojmy *druh* a *forma* obsahově zaměnila. Jakubíková (2013) tvrdí, že se členěním na formy a druhy se můžeme setkat výlučně v české a slovenské literatuře, popřípadě v literatuře zemí bývalých socialistických států. Dále poznamenává, že v zahraničí literatuře se s takovýmto rozdělením na formy a druhy nepracuje, ale používají se rovnocenné „*pojmy jako forms of tourism, types of tourism, kinds of tourism nebo formen und arten des tourismus.*“

Formy cestovního ruchu

Zelenka a Pásková (2012) tvrdí, že kritérium pro určení formy cestovního ruchu je motivace návštěvníka. Mezi tyto motivace autoři řadí odpočinek a poznávání prostředí a lidí. Základní formy cestovního ruchu podle nich tedy jsou **rekreační** (pobytové „plážový“, lázeňský, sportovně orientovaný, lovecký), **poznávací** (kulturně-poznávací, přírodně-poznávací, historicko-poznávací), **socio-profesní** (obchodní, kongresový, incentivní) a **společenský** cestovní ruch (krajanský, etnický, návštěvy přátel a příbuzných). Mimo to tito autoři zmiňují i tzv. pseudo-cestovní ruch (nepravý cestovní ruch), kdy motivace účastníků vychází ze sociálně patologických jevů nebo spekulací. Jedná se podle nich například o benzínový, drogový, sexuální, pašerácký, interrupční nebo nákupní cestovní ruch.

Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) o formách cestovního ruchu podobně tvrdí, že vycházejí z potřeb a motivace účastníků, ale formy dále ještě dělí na **základní** a **specifické**. Mezi základní formy řadí:

- **Rekreační**, který přispívá k regeneraci fyzických a psychických sil člověka a je realizován v rekreačním prostředí jako jsou vody, lesy a hory. V českém prostředí je to například specifické chataření a chalupaření. Palatková a Zichová, (2014) k tomu dodávají, že regenerace ovšem nemusí znamenat jen pasivní odpočinek, ale stále více je tato forma spojená s aktivním trávením dovolené a často se prolíná i s dalšími formami jako kulturně-poznávací nebo sportovně orientovaný cestovní ruch.
- **Kulturně-poznávací**, kde je cílem poznání historie, kultury, tradic, zvyků, způsobů života apod. Zahrnuje nejčastěji návštěvu kulturně-historických památek nebo návštěvu kulturních akcí (Palatková a Zichová, 2014). Hesková (2006) uvádí, že může představovat soulad mezi vzděláváním a trávením volného času.
- **Sportovně-turistický**, u kterého se jedná o aktivní odpočinek a aktivní nebo i pasivní účast na sportovních akcích jako divák. Součástí sportovního cestovního ruchu je podle Heskové (2006) i dobrodružný cestovní ruch, kdy hlavním motivem je touha po neznámém a po zažití nějakého dobrodružství s kontrolovanou mírou rizika.
- **Léčebný a lázeňský (zdravotně orientovaný)**, který se zaměřuje na léčbu, prevenci, relaxaci a obnovu psychických a fyzických sil. Palatková a Zichová, (2014) tuto formu ještě dále dělí na medicínský, lázeňský a wellness turismus.

O specifických formách Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) tvrdí, že uspokojují zvláštní potřeby účastníků, přičemž nabídka se řídí nejnovějšími trendy cestovním ruchem. Mezi specifické formy tyto autoři řadí: cestovní ruch mládeže, seniorů, rodin nebo handicapovaných. Dále cestovní ruch městský, venkovský (součástí je agroturistika, případně ekoagroturistika), kongresový, incentivní, chatařský a chalupářský, náboženský, zábavní, gastronomický, cykloturistika, mototuristika, golfová turistika, sportovní lov, rybolov apod.

Podobně rozlišuje formy i Palatková a Ryglová (2014), které rozeznávají typy turismu dle převažujícího motivu na **osobní a obchodní**.

Mezi osobní řadí podobně jako Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) rekreační a kulturně poznávací turismus, turismus zaměřený na přírodní atraktivitu, sportovně orientovaný turismus a zdravotně orientovaný turismus. Mimo to ale tito autoři dále formy rozšiřují o:

- **Návštěva příbuzných a známých**, která je spojena s budováním, obnovou a upevňováním sociálních vazeb.
- **Turismus se vzdělávacími motivy**, kdy hlavním motivem je osobní a osobnostní růst. Může se jednat o jazykové kurzy, kurzy zaměřující se na sociální dovednosti nebo další různé zájmové aktivity.
- **Náboženský turismus**, který je celosvětově významný a zahrnuje například účast na náboženských obřadech a poutích, návštěvu církevních památek, poutních a posvátných míst. Náboženský cestovní ruch se od kulturního liší tím, že účastníci náboženského turismu nejsou označováni za turisty nebo návštěvníky (Hesková, 2006).
- **Nákupní turismus**, při kterém se jedná o zahraniční turismus, který je uskutečňován především mezi sousedními zeměmi.

Dále autorky Palatková a Zichová (2014) rozlišují formy na obchodní a profesní. Tyto formy nejsou dle nich většinou uskutečňovány ve volném čase a jsou určeny pro užší skupinu účastníků. Těmto formám dle autorek organizátoři věnují velkou pozornost, a to především díky lukrativnosti a realizaci mimo hlavní turistická období (mimo sezonu). Mezi obchodní cestovní ruch řadí tyto autorky:

- **Pracovní setkání:** jde o jednání omezeného okruhu účastníků.
- **Motivační pobyty:** jedná se o motivační nástroj managementu, který má znaky turismu a který je využíván jako prostředek pro motivaci vlastních zaměstnanců, ale také o určitou formu odměny pro obchodní partnery. Dále může podle Heskové (2006) přispět k posílení sociálních vazeb a kultivaci pracovních vztahů v organizaci.
- **Kongresy a konference:** jedná se o setkání, která se zaměřují na výměnu výsledků lidského poznání. Rozdíl mezi kongresem a konferencí je v tom, že konference bývá menšího rozsahu, významu či formálnosti, ale jejich zaměření a výsledky jsou konkrétnější.

- **Výstavy, veletrhy a akce (events):** veletrh lze popsat jako pravidelně se opakující kontraktační a prodejní akce. Výstavy mívají spíše společenský, kulturní nebo vzdělávací charakter a akce dalšího typu mohou být firemní večírky až společenský ples.

Druh cestovního ruchu

Druh cestovního ruchu lze podle Zelenky a Páskové (2012) popsat dle jevového průběhu cestovního ruchu a „*jeho realizace v závislosti na geografických, ekonomických, společenských a jiných podmínkách, jakož i jeho účinky.*“ Linderová (2013) o druhu cestovního ruchu tvrdí, že umožňuje blíže specifikovat podstatu z hlediska potřeb a cílů návštěvníka, což umožňuje lépe připravit produkt a poté ho nabídnout pro cílovou skupinu.

Z hlediska **místa čerpání** nebo podle **vztahu k platební bilanci** státu je možné cestovní ruch dělit na: domácí, zahraniční a tranzitní (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011). Kotíková (2013) a Linderová (2013) toto členění definují jako **geografické** hledisko, přičemž Kotíková (2013) dále ještě dodává, že toto členění je mimo jiné významné pro statistickou evidenci.

- **Domácí cestovní ruch** je definován jako aktivity cestovního ruchu praktikované pouze na území jediného státu a pouze osobami trvale žijícími na území daného státu v délce nepřekračující 6 měsíců (Linderová, 2013, Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011). Tito autoři ještě dodávají, že ve vztahu k platební bilanci se jedná o spotřebu služeb.
- **Zahraníční cestovní ruch** je definován jako jev, při kterém dochází k překročení hranice jednoho nebo více států. Tento druh se dále dělí z hlediska proudů turistů na příjezdový, resp. aktivní a výjezdový, resp. pasivní. (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).
  - **Příjezdový cestovní ruch (aktivní, incoming)** je charakterizován příjezdy zahraničních turistů do destinace (země) a z hlediska platební bilance státu se jedná o export služeb, který přináší devizové příjmy a posílení strany aktiv (Kotíková, 2013 a Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).
  - **Výjezdový cestovní ruch (pasivní, outcoming)** znamená výjezdy rezidentů daného státu do zahraničí a z hlediska platební bilance státu se tedy jedná

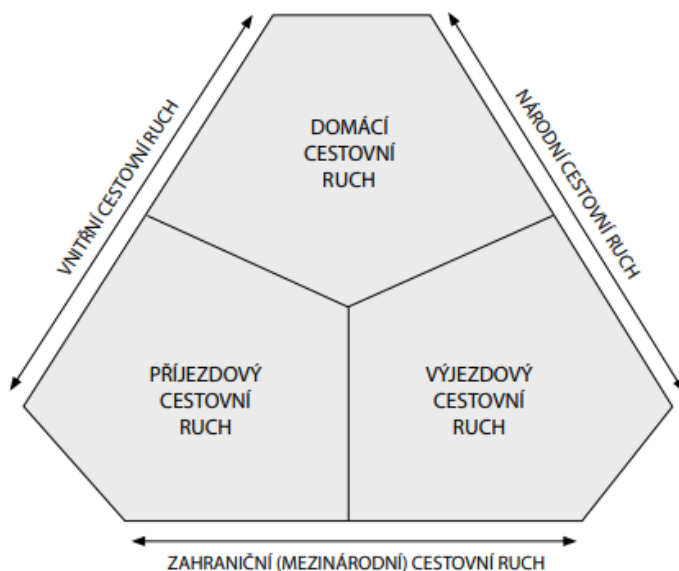
o import služeb, který přináší devizové výdaje a posílení strany pasiv (Kotíková, 2013; Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).

- **Tranzitní cestovní ruch** znamená průjezd cestujících daným státem do jiného státu, kdy tito cestující využívají pouze infrastrukturu daného státu. Zpravidla je to bez přenocování a bez úmyslu navštívit danou zemi a její atraktivitu. Dále se může ještě jednat o pohyb cestujících v letištním prostoru (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011; Zelenka a Pásková 2012).

K problematice rozlišení na příjezdový a výjezdový cestovní ruch se ještě vyjadřuje Palatková a Zichová (2014), které tvrdí, že ekonomické transakce související s cestovním ruchem se promítají i do ostatních odvětví, a tedy i jiných položek platební bilance. Tyto dopady jsou tak podle těchto autorek těžko vyčíslitelné a současná metodika neumožňuje přesně kvantifikovat dopady cestovního ruchu na platební bilanci státu.

Z hlediska **převažujícího místa realizace** cestovního ruchu můžeme rozlišovat mezi vnitřním, národním a mezinárodním cestovním ruchem (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).

Obrázek 1 Schéma vztahů mezi jednotlivými druhy cestovního ruchu

Zdroj: Zelenka a Pásková, 2012

- **Vnitřní cestovní ruch** lze definovat jako souhrn domácího a příjezdového (aktivního) cestovního ruchu, resp. jako souhrnný cestovní ruch v hranicích daného státu (Zelenka a Pásková, 2012).
- **Národní cestovní ruch** je celkový cestovní ruch, který je realizovaný obyvateli daného státu. Jedná se tedy o souhrn domácího a výjezdového (pasivního) cestovního ruchu (Zelenka a Pásková, 2012).

Dalším způsobem členění druhů cestovního ruchu je podle **způsobu financování**, kdy se dělí na volný (komerční) a vázaný (sociální) cestovní ruch (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011). Tento způsob nazývá jinak Palatková a Zichová (2014), které ho definují podle plátce nákladů.

- **Volný** (komerční) cestovní ruch je druh cestovního ruchu, kdy náklady jsou hrazeny z disponibilního příjmu účastníka (Palatková a Zichová 2014). Účast na něm tedy není nijak podmíněna nebo vázána na pracovní poměr, odborové členství, zdravotní stav apod., účastník si pobyt hradí v plném rozsahu, zařízení služeb je volně přístupné a ceny jsou stanoveny na základě dohody (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011; Zelenka a Pásková 2012).
- **Vázaný** (sociální) cestovní ruch je druh, při kterém je účast vázána, resp. podmíněna na splnění určité podmínky (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011). Tyto podmínky mohou být dle Zelenky a Páskové (2012) například doporučení od lékaře, zaměstnání, členství v organizaci, trvalé bydliště v určité lokalitě apod. Úhrada je podle těchto autorů již z části hrazená klientem a z části jiných prostředků jako například nemocenské pojištění, fond kulturních a sociálních potřeb, podnikové fondy apod. Palatková a Zichová (2014) ještě dodávají, že tento druh turismu je specifický pro zdravotně, sociálně nebo ekonomicky handicapované skupiny.

Podle délky pobytu se cestovní ruch dá rozdělit na **jednodenní, krátkodobý a dlouhodobý**.

- Jednodenní cestovní ruch je realizován v rámci 24 hodin, nebo bez přenocování.
- Krátkodobý cestovní ruch popisují autoři Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) a Palatková a Zichová (2014) shodně, když tvrdí, že trvá do tří dnů.

- Dlouhodobý cestovní ruch pak tito autoři popisují tak, že dojde k více než třem přenocování.

Podle způsobu zabezpečení cesty lze cestovní ruch rozdělit na **organizovaný** a **neorganizovaný**.

- Organizovaný cestovní ruch znamená, že cesta nebo služba je zabezpečována cestovní kanceláří nebo jiným zprostředkovatelem (Palatková a Zichová, 2014). Příkladem může být organizovaný zájezd (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).
- Neorganizovaný cestovní ruch znamená dle Palatkové a Zichové (2014), že služby si volí a zabezpečuje sám účastník. Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) ale ještě nevyklučují, že dílčí služby si může zákazník zakoupit u zprostředkovatele.

Podle počtu účastníků se může cestovní ruch dělit na **individuální** a **kolektivní**.

- Individuální je takový, při kterém se návštěvník či turista účastní cesty sám, případně s rodinou (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).
- Kolektivní znamená, že účast je spojená s účastí více osob a může mít podobu skupinového, masového, případně i klubového cestovního ruchu (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).

Podle ročního období se cestovní ruch dá dělit na **sezonní** a **mimosezonní**.

- Sezonní je definován tak, že v daném období je vysoká koncentrace návštěvnosti místa, maximální nabídka služeb a také i období maximálních cen (letní a zimní sezona) (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).
- Mimosezonní období je charakterizováno nízkou návštěvností místa, nízkými cenami a nízkou nabídkou služeb (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).

Podle vlivu a životní a socio-kulturní prostředí se cestovní ruch dělí na **tvrdý** a **měkký**.

- Tvrdý je často spojen s velkými investicemi a důležitým měřítkem je zisk bez ohledu na environmentální, sociální a kulturní prostředí destinace (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011).
- Měkký oproti tomu znamená odpovědný, šetrný, zelený atd. cestovní ruch, který se snaží dosáhnout vyrovnanosti mezi přínosy a dopady na prostředí destinace.

Blízké pojmy k tvrdému a měkkému cestovnímu ruchu jsou **alternativní a masový**.

- Alternativní definují Zelenka a Pásková (2012) jako cestovní ruch, který respektuje potřeby místní komunity a životního prostředí a jeho účastníci zpravidla cestují v malých skupinách. Kotíková (2013) dodává, že alternativní cestovní ruch klade důraz na autentičnost a udržitelnost a snaží se vrátit do cestování motiv poznávání.
- Masový nebo hromadný cestovní ruch se vyznačuje cestováním ve velkých skupinách, účastníci využívají hromadné ubytovací a stravovací zařízení a (Zelenka a Pásková 2012). Tento druh přispívá podle Kotíkové (2013) k unifikaci produktů, služeb a zážitků.

Palatková a Zichová (2014) ještě dělí cestovní ruch na **městský, venkovský** a turismus ve **střediscích**.

- Městský má charakter kratších pobytů, přičemž hlavní motivací na účasti je pobyt v historicky, kulturně a společensky zajímavých městech. Tento druh nabývá dle autorek na významu z důvodu dělení dovolené na více částí během roku, vstupem nízkonákladových leteckých společností atd. K tomuto druhu se podle autorek váže celá řada typů cestovního ruchu jako kulturně poznávací, gurmánský apod.
- Venkovský cestovní ruch lze dále rozčlenit na vesnický, agroturismus, chataření apod. Je realizován mimo městské urbanizované celky a některými autory je řazen mezi tzv. zelený turismus a je jakýmsi protipólem masového turismu. Hlavním motivem je kontakt s přírodou a poznání života na venkově.
- Turismus ve střediscích je spojen s pobytem v resortech. Tyto resorty (lázeňské, přímořské, sportovní nebo zábavní) jsou primárně budovány pro účely cestovního ruchu.

3.6 Potenciál destinace pro rozvoj cestovního ruchu

Pro vznik cestovního ruchu v destinaci je nutná existence vhodných podmínek, které jsou nazývány předpoklady. K významným autorům, kteří se touto problematikou zabírali, patří Peter Mariot (1971) a Jan Bína (2002, 2010). Předpoklady rozvoje cestovního ruchu znamenají „*souhrn přírodních a antropogenních aspektů včetně jejich mnohoúrovňových vazeb, které vytvářejí předpoklady pro realizaci cestovního ruchu*“ (Zelenka a Pásková,

2012). Předpoklady se dělí na tři základní kategorie, a to na: **lokalizační**, **realizační** a **selektivní** předpoklady. Potenciál cestovního ruchu je pak definován jako souhrnná hodnota těchto předpokladů, která je snížena o zápornou hodnotu negativních faktorů (Zelenka a Pásková, 2012). Bína (2010) tvrdí, že územní podmínky a předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu vytvářejí složitý multidisciplinární systém, do něhož „*vstupují aspekty přírodního prostředí, hodnoty kulturně-historického dědictví i projevy aktuální činnosti lidské společnosti.*“ Bína (2010) dodává, že postihnout a kvantifikovat celý systém je téměř nemožné, protože některé jevy a prvky jsou nehmotné a neměřitelné povahy jako například *genius loci* některých míst. Bína (2010) dále tvrdí, že prvky potenciálu cestovního ruchu mohou být chápány jak v širším, tak i v užším pojetí. V užším pojetí se podle něho jedná o jevy bezprostředně související a ovlivňující cestovní ruch v dané lokalitě (například existence hradu). V širším pojetí se jedná i o další druhotné a odvozené aktivity, které v dané lokalitě existují (například služby a atrakce v podhradí). Nelze ale podle něho tyto druhotné a odvozené aktivity z hodnocení potenciálu vynechat, protože pro mnoho návštěvníků jsou právě takovéto prvky důležitější než samotný hrad.

Praktické využití hodnocení potenciálu cestovního ruchu může být takové, že obcím a mikroregionům zřetelně ukáže podmínky a možnosti rozvoje cestovního ruchu na svém území a institucím marketingu pomůže cíleně propagovat a podporovat činnosti podle podmínek dané lokality (Bína, 2002).

3.6.1 Lokalizační předpoklady

Lokalizační předpoklady podle Ryglové, Buriana a Vajčnerové (2011) tvoří fyzickou základnu pro uspokojení poptávky, jsou dány územím a jsou prakticky neměnné. Autoři dále dodávají, že o tom, jak tyto lokalizační předpoklady budou využity, rozhodují realizační faktory. Lokalizační faktory jsou limitujícím prvkem pro rozvoj cestovního ruchu v dané lokalitě, mají kladný nebo záporný vliv na jeho další rozvoj a určují, čím se daná oblast bude prezentovat a odlišovat vůči konkurenci (Hamarneck, 2012). Lokalizační předpoklady také do určité míry předurčují, jaký druh a formy cestovního ruchu budou v dané lokalitě rozvíjeny (Ryglová, Burian a Vajčnerová, 2011). Bína tvrdí (2010), že místa s jak přírodními, tak i s antropogenními předpoklady jsou nejvýhodnější pro rozvoj cestovního ruchu. Tento autor dále vymezuje lokalizační předpoklady do tří hlavních skupin:

- 1) Vhodnost krajiny pro určité aktivity cestovního ruchu, které jsou vázány na přírodní prostředí (vhodnost pro cykloturistiku, zimní sporty, horolezectví atd.).
- 2) Fixní jev nebo prvek, který v obci existuje a je atraktivní pro návštěvníky (kulturně-historické památky, muzea a skanzeny atd.).
- 3) Pořádní kulturních, sportovních a jiných akcí, které jsou navštěvovány účastníky odjinud.

Autoři Zelenka a Pásková (2012), Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) nebo Hamarneh (2012) dělí lokalizační předpoklady na **přírodní a lidmi vytvořené atraktivity** (antropogenní).

Přírodní předpoklady zahrnují podle Zelenky a Páskové (2012) krajinu a její reliéf, přírodní zdroje a útvary (pohoří, roviny, skalní útvary, sopky, jeskyně, propasti atd.), vodní plochy a toky (moře, oceány, přehrady atd.), klima, faunu a flóru. Přírodní podmínky jsou do jisté míry konstantní a stacionární a svým charakterem určují jaký konkrétní druh a forma cestovního ruchu budou na daném místě rozvíjeny (Hrala, 2013). Podle Ryglové, Buriana a Vajčnerové (2011) obecně platí, že čím neobvyklejší terén, úchvatnější scenerie, exotičtější živočichové a rostliny, tak tím lepší předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. Proto jsou podle těchto autorů nejvíce vyhledávány oblasti horské a pobřežní, oblasti s geologickými zvláštnostmi a dobrými hydrogeologickými poměry nebo místa se zachovalou faunou a flórou.

Lidmi vytvořené předpoklady (antropogenní) vznikly činností člověka, a to organizovanou nebo neorganizovanou účelnou činností, zaměřenou na motivaci poptávky v cestovním ruchu (atrakce cestovního ruchu) nebo činností související s běžnými aktivitami a životním stylem rezidentů (Zelenka a Pásková, 2012). Lidmi vytvořené předpoklady jsou například různé stavby (hrady, zámky, viadukty, mosty, sakrální stavby, lidová architektura, železnice, fortifikace, pyramidy, muzea, skanzeny, technické atraktivity atd.), různé projevy kultury a umění (fiesta, festival, výstava, veletrh atd.), sociální jevy (často i patologické), vzorce chování, životní styl a lidová řemesla (Zelenka a Pásková, 2012). Podle Ryglové, Buriana a Vajčnerové (2011) zažívá velký růst oblast gastronomie jakožto antropogenní atraktivita. Dále podle těchto autorů roste význam sportovních, zábavních a umělých atrakcí jako jsou zábavní parky. Pro lidmi vytvořené

předpoklady platí, že mají vazbu na hustotu osídlení. S růstem počtu obyvatel, roste i množství atraktivit.

Specifickou antropogenní atraktivitou je podle těchto autorů kulturní krajina. Jedná se o krajinu, která je dlouhodobě přetvářena člověkem (převážná část území České republiky, území řady evropských států). Tato kulturní krajina je podle Zelenky a Páskové (2012) atraktivitou cestovního ruchu. V České republice se podle těchto autorů může jednat například o architekturu zasazenou do krajiny, drobné sakrální památky nebo rybníky v Jižních Čechách. Autoři dále dodávají, že působení cestovního ruchu vede k přeměně přírodní krajiny na krajinu kulturní.

Nejvíce však lokalizační předpoklady zkoumá a definuje Bína (2002). Tento autor lokalizační předpoklady dělí do čtyř kategorií podle míry rozvinutí. V nulovém stupni v daném území neexistují žádné lokalizační předpoklady. Další tři stupně dělí Bína (2002) následovně:

- 1) Podmínky jsou na základní úrovni, jev s potenciálem je v daném místě registrovatelný.
- 2) Podmínky jsou na zvýšené úrovni, jev s potenciálem je v daném místě zřetelný a výrazný.
- 3) Podmínky jsou na vysoké úrovni, jev s potenciálem je v daném místě dominantní.

Dále Bína (2002) uvádí, jak zařadit dané území do kladných podmínek podle toho, jak jsou jednotlivé aktivity rozvinuty.

Přírodní pozoruhodnosti

V krajině zařazené do 1. stupně se vyskytují dané přírodní útvary (především skalní formace). Ve 2. stupni jsou útvary větší, rozvinutější a mají širší publicitu v turistických mapách. Ve 3. stupni jsou zařazeny obce s výskytem celostátně a mezinárodně proslulými přírodními útvary, které jsou většinou hlavním důvodem návštěvy dané lokality (pískovcová skalní města, kaňony, jeskyně, propasti, rezervace atd.).

Vhodnost krajiny pro pěší a horskou turistiku

V 1. stupni jsou obsaženy lokality s mírně členitou pahorkatinou až vrchovinou, kde se střídají lesy a zemědělské plochy. Terén musí vykazovat rozmanitost a měly by být

k dispozici vhodné trasy mimo silnice využitelné pro turisty. 2. stupeň je charakterizován větší reliéfovou členitostí nebo vyšší nadmořskou výškou. Je zde větší podíl lesů a objevují se zde louky a pastviny. 3. stupeň je tvořen převážně horskou a podhorskou krajinou se souvislejšími lesy a se zemědělstvím. Dále je zde mnoho turistických stezek, případně i vyhlídek, rozhleden nebo drobných osídlení.

Vhodnost krajiny pro cykloturistiku

V 1. stupni se vyskytuje rovinatá až pahorkatinná krajina v zemědělských územích bez výraznějšího ekologického poškození. Dále má tato oblast malý podíl lesů a kompaktních sídel a vhodné vedlejší silnice a polní cesty. 2. stupeň je tvořen rovněž rovinatou až pahorkatinnou krajinou, nicméně je zde více lesů a vodstva. Do 3. stupně Bína (2002) řadí oblasti, kde je větší podíl lesů, nízká hustota osídlení, vysoká krajinná estetika a často i náhorní plošiny.

Vhodnost krajiny pro sjezdové zimní sporty

Terén 1. stupně je částečně vhodný pro provozování sjezdových zimních sportů a je položen ve výšce okolo 500 m. n. m. 2. stupeň je charakterizován nadmořskou výškou okolo 800 m. n. m. se svažitém terénem a klimatickými podmínkami pro náročnější lyžaře a snowboardisty. 3. stupeň je definován jako území s náročnými a členitými terény v nadmořské výšce nad 1000 metrů. Území patří do chladných klimatických oblastí s dostatkem srážek a dlouhou dobou výskytu sněhu.

Vhodnost krajiny pro lyžařskou turistiku

Lokality 1. stupně se pohybují okolo 500 m. n. m. a jsou částečně vhodné pro lyžařskou turistiku. Do této oblasti mohou být zařazeny i lokality s nižší nadmořskou výškou, pokud mají vhodné klimatické podmínky, dostatečnou pokrývku sněhu a dostatečné přírodní atraktivitu. Do 2. stupně patří lokality s poměrně vhodným terénem pro provozování lyžařské turistiky, s atraktivním prostředím, vhodnými klimatickými podmínkami a s dostatečnou a dlouho trvající sněhovou pokrývkou. Do 3. stupně patří většinou chladné oblasti, s vhodnými teplotami a srážkami a dostatečnou dobou trvání sněhové pokrývky. Tyto oblasti 3. stupně jsou plošně využívány k lyžařské turistice a mají mnoho lyžařských tras a cest.

Vhodnost krajiny pro rekreaci u vody

Oblasti 1. stupně mají většinou menší plochy nebo i větší, jejichž rozloha je využívána pouze z menší části. Oblasti 2. stupně mají regionální či nadregionální význam, především se jedná o větší rybníky nebo přehradní nádrže. Oblasti patřící do 3. stupně mají velký rozsah vodní plochy, jejich význam je celorepublikový a mnohdy přitahují návštěvníky i ze zahraničí.

Vhodnost krajiny pro rekreaci typu lesy/hory

Do 1. stupně patří pahorkatá, někdy i nížinná rovinná krajina s vyšším podílem lesů a s průměrným osídlením. Do 2. stupně patří oblasti s nadmořskou výškou mezi 500-800 metry, kde reliéf je typu vrchoviny a kde podíl lesů je celostátně nadprůměrný. Dále jsou zde drobná a částečně rozptýlená osídlení. 3. stupeň je popisován jako typická horská krajina, která má souvislé lesy a nejlepší možnosti rekreace.

Vhodnost krajiny pro venkovskou turistiku

Oblasti 1. stupně jsou tvořeny obcemi vesnického charakteru s rovinnou až s mírně zvlněnou zemědělskou krajinou, která je průměrně nebo nadprůměrně osídlena. Dále má tato oblast menší podíl lesů, vodních ploch a méně turistických tras. Oblast 2. stupně je tvořena venkovskými sídly v krajině typu vrchoviny. Dále má vyšší podíl lesů, vodních ploch a turistických tras. Oblast 3. stupně je představována venkovskými sídly, která jsou často rozptýlená a nacházejí se v členité podhorské a horské krajině. Tyto oblasti mají vysoký podíl lesů a travních porostů a dostatek možností pro turistiku. Podle Bíny (2002) sem lze zařadit i místa, která jsou v nižších polohách jako například pískovcová skalní města, Lednicko-valtický areál, některé lokality jižních Čech atd.

Vhodnost krajiny pro horolezectví

Zde Bína (2002) nerozlišuje do tří stupňů, ale pouze tvrdí, že lokalizační předpoklady splňuje výskyt skal, které umožňují horolezecké výstupy nebo výcvik.

Vhodnost krajiny pro závěsné létání

Lokalizační podmínky pro tento druh aktivity splňují místa s prudkými, málo zalesněnými a osamělými vrchy, která nespádají do údolí, ale do roviny nebo širší kotliny. Také by se v této oblasti neměly vyskytovat větší vodní plochy, větší sídla, dálnice a silnice I. třídy nebo vedení velmi vysokého napětí.

Vhodnost krajiny pro sportovní myslivost

Lokalizační podmínky jsou v tomto případě hodnoceny kladně, pokud není oblast vysoce urbanizována nebo se zde nevyskytuje zemědělská krajina s intenzivním stupněm využití.

Vhodnost krajiny pro sportovní rybolov

Podmínky pro tento druh aktivity splňují místa, ve kterých se vyskytují rybářské revíry a zároveň by v těchto revírech měl být zájem o turistické rybářské lístky.

Vhodnost krajiny pro pozorování vodních ptáků

Jedná se o lokality, které nabízejí možnost sezónního pozorování ptáků při páření či hnízdění, kteří jsou zajímaví z hlediska vzácnosti svého druhu. Bína (2002) dodává, že se může jednat i o jiné ornitologické oblasti.

Kulturně-historické památky a soubory

V 1. stupni jsou obsaženy obce, které na svém území mají vyhlášenou památkovou zónu. Ve 2. stupni jsou obce s městskými památkovými zónami a obce, které mají vesnické památkové rezervace. Obce spadající do 3. stupně již na svém území musejí mít památku UNESCO nebo národní kulturní památku.

Skanzeny a muzea

V 1. stupni jsou obce, ve kterých se nachází skanzeny a muzea regionálního a místního významu, ve 2. stupni s nadregionálním významem a ve 3. stupni s celostátním a mezinárodním významem.

Lázeňská funkce

Do 1. stupně spadají všechny obce, které jsou oficiálně klasifikovány jako lázeňské. Ve 2. stupni jsou obce se střední kapacitou specializovaných zdravotnických zařízení a se zřetelným utvářením lázeňské čtvrti. Ve 3. stupni jsou zařazena města s významným postavením v léčebném procesu s více než 30 tisíci pacienty za rok.

Kongresy a konference

V 1. stupni jsou obce, ve kterých se relativně často konají valné hromady nebo konference regionálního a místního významu, ve 2. stupni jsou to akce s nadregionálním významem a ve 3. stupni jsou to nejvýznamnější akce s celostátním a mezinárodním významem.

Kulturní akce

Do 1. stupně patří obce, které pravidelně meziročně pořádají kulturní akce, slavnosti atd. regionálního a místního významu. Do 2. stupně spadají obce, které pravidelně meziročně pořádají festivaly, slavnosti a jiné akce s nadregionálním významem a celostátním významem. Do 3. stupně patří obce, které pořádají nejvýznamnější festivaly, přehlídky, slavnosti apod. s celostátním a mezinárodním významem.

Sportovní akce

Rozřazení sportovních akcí a závodů v této kategorii je obdobné jako u kulturních akcí.

Církevní akce

Do 1. stupně jsou zařazena všechna církevní poutní místa, ve 2. stupni jsou to poutní místa vyššího významu a do 3. stupně spadají církevní a poutní místa nejvyššího významu.

Veletrhy a tematické trhy

V 1. stupni jsou obce, ve kterých se minimálně jednou za rok konají trhy, jarmarky a jiné podobné akce regionálního a místního významu. Ve 2. stupni jsou to obce s obdobnými, ale významnějšími akcemi, které bývají spojené s kulturními akcemi. Ve 3. stupni jsou obce s mezinárodně významnými akcemi.

Místní produkty

V 1. stupni jsou obce s prodejem produktů, které jsou známé i mimo obec. Ve 2. stupni jsou obce, ve kterých se vyrábí širě známé produkty, jejichž prodej vytváří turistickou atraktivitu. Do 3. stupně patří celostátně významné produkty.

Příhraniční specifika

Rozdíl v kupní ceně měny vede k častým cestám obyvatel dvou států za zábavou, běžnými nákupy a službami. V 1. stupni jsou obce do 15 km od státní hranice. Ve 2. stupni jsou obce opět do 15 km, ale ležící na silnicích první a druhé třídy vedoucích do zahraničí. Ve 3. stupni jsou obce ležící na hraničních přechodech nebo v jejich blízkosti.

3.6.2 Realizační faktory

Realizační faktory podle Linderové (2013) umožňují samotnou realizaci cestovního ruchu. Umožňují se do dané oblasti dopravit a následně ji využít. Zahrnují strukturu komunikační

sítě a infrastrukturu cestovního ruchu jako například ubytovací, stravovací, kulturní, zábavní, sportovní, dopravní a další zařízení infrastruktury (Rygllová, Burian a Vajčnerová, 2011 a Zelenka a Pásková, 2012). Bína (2002) tvrdí, že realizační podmínky do jisté míry určují množství návštěvníků, kteří mohou dané území navštívit a využít. Bína dále tvrdí, že pokud dochází k podstatnému zahrnutí lidského faktoru a iniciativy, realizační podmínky mohou být někdy důležitější než lokalizační podmínky. Jedná se například o lyžařské sjezdovky s umělým sněhem, aquaparky ve městech, westernová městečka apod. Linderová (2013) uvádí, že hodnotit úroveň realizačních faktorů lze podle několika ukazatelů jako je *„počet a skladba návštěvníků v určitém prostoru, počet ubytovacích zařízení, počet lůžek, počet lůžkodní (osobodní), počet míst u stolu, velikost přepravních kapacit a jejich kvalita, limit využití území z pohledu materiálně technické základny, občanská vybavenost, stupeň modernizace a restrukturalizace ubytovacích a stravovacích zařízení.“*

4 Vlastní práce

První část vlastní práce se věnuje charakteristice zkoumané oblasti destinace s důrazem na současnou podobu cestovního ruchu a dále socioekonomické situaci regionu. V druhé části je vyhodnocen dotazníkový výzkum a jsou provedeny výpočty ukazatelů intenzity cestovního ruchu.

4.1 Charakteristika zvolené destinace

CHKO Broumovsko je území ležící v severovýchodních Čechách. Je to nejsevernější část Královehradeckého kraje. Broumovsko se rozkládá na dvou geomorfologicky a klimaticky rozdílných celcích – Polické vrchoviny a Broumovské kotliny. Tyto dvě oblasti jsou od sebe rozděleny hřebenem Broumovských stěn (DSO Broumovsko, 2020). Svým charakterem patří region mezi „periferní venkovské oblasti (odlehlý venkov), které charakterizuje řídké obydlí, izolovanost od spádových měst a hlavních dopravních sítí“ (MAS Broumovsko, 2016). Broumovsko lze také rozdělit do tří oblastí: skalnatá místa Adršpašska a Teplicka, údolí a příkré svahy Policka a tichou Broumovskou kotlinu s barokními památkami.

Obrázek 2 Broumovsko - 3 oblasti

Zdroj: Společnost pro destinační management Broumovska, 2020

Oblast má mnoho přírodních krás, nicméně nejznámější z nich jsou dvě přírodní rezervace. Adršpašsko-teplické skály, které patří se svou rozlohou 17 km² mezi největší skalní města ležící ve střední Evropě. Druhou přírodní rezervací na tomto území jsou Broumovské stěny (AOPK, 2020). Adršpašské skály mají díky své unikátnosti velice vysokou návštěvnost, která ovšem působí problémy. Návštěvnost skalního města od 90. let stále roste (AOPK, 2001). Nejnovější oficiální čísla Správy CHKO Broumovsko uvádějí, že návštěvnost dosahuje až 300 000 lidí ročně a stále se zvyšuje přičemž v nejvíce exponované dny dosahuje návštěvnost až 10 000 lidí za den (AOPK, 2012). Novější oficiální čísla se nepodařilo dohledat, nicméně v rozhovoru pro Český rozhlas uvedla koordinátorka cestovního ruchu v Adršpachu Kateřina Menšíková, že i přes protiepidemická opatření, „přijelo asi 280 tisíc lidí, což je ve srovnání s minulým rokem propad o čtyřicet procent“ (Plecháček, 2020b). Toto snížení bylo podle ní způsobeno uzavřením hranic s Polskem.

Mezi další významná maloplošná územní, která jsou zvláště chráněná, patří: PP Borek, PR Farní stráž, PP Kočičí skály, PR Křížová cesta, PP Mořská transgrese, PR Ostaš, PP Pískovcové sloupky, NPP Polické stěny a PP Šafránová Stráž (AOPK, 2012). Území je významné i z hlediska hydrologie, protože se zde rozkládá Polická křídlová pánev, což je jedna z nejvydatnějších zásobáren pitné vody v České republice (DSO Broumovsko, 2020).

CHKO Broumovsko bylo založeno v roce 1991 vyhláškou Ministerstva životního prostředí č. 157/1991 Sb. a v současné době zaujímá plochu 430 km² (AOPK, 2020). Jak uvádí Správa Chráněné krajinné oblasti Broumovsko ve svém rozboru k plánu péče o toto území (AOPK, 2012), tak předmětem ochrany jsou:

- pískovcové skalní oblasti a skalní útvary;
- geomorfologické jevy a geologické lokality;
- přírodě blízké lesní ekosystémy, zejména (reliktní bory, suťové lesy);
- specifická stanoviště v extrémních podmínkách skalních měst a strží;
- zachovalé luční ekosystémy;
- geomorfologie terénu a typický ráz krajiny;
- charakteristická struktura osídlení a typické stavby, vodní toky;

- vodní plochy a přirozený vodní režim v krajině;
- populace a stanoviště zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů;
- přírodní stanoviště a druhy významné pro soustavu Natura 2000.

Díky výskytu výše zmíněných celoevropsky významných přírodních jevů, bylo na území vymezeno 8 významných lokalit spadajících do soustavy Natura 2000 (AOPK, 2012). Jedná se o tyto oblasti: Adršpašsko-Teplické skály, Broumovské stěny, Kozínek, Metuje a Dřevíč, Řeřišný u Machova, Stárkovské bučiny, Vladivostok a Žaltman (AOPK, 2012).

AOPK (2012) uvádí, že oblast je významná z hlediska rekreace a cestovního ruchu, nicméně její potenciál je využíván nerovnoměrně. AOPK dále uvádí, že nejnavštěvovanějšími místy jsou pískovcová skalní města, která jsou ovšem na druhou stranu i přírodně nejcennější částí celé oblasti CHKO. Charakter návštěvnosti je sezonní, přičemž v letních měsících je počet návštěvníků řádově vyšší, čemuž přispívá také návštěvnost z cizích zemí (MAS Broumovsko, 2016). Jedná se o návštěvníky zejména ze sousedního Polska. V nejcennějších oblastech Adršpašsko-teplických skal tato vysoká koncentrace návštěvníků vede i přes provedená opatření, jako jsou udržované a zpoplatněné stezky, k poškozování přírody (AOPK, 2012). AOPK ještě dodává, že vysoké počty návštěvníků vedou „*k tlaku na budování doprovodné infrastruktury (parkoviště, restaurace) v těchto přetížených lokalitách. Naproti tomu některé části CHKO (např. Javoří hory, Stárkovsko) nejsou z hlediska rekreace ještě plně doceněny.*“

Velké množství lidí na okruzích také kazí návštěvnický zážitek, způsobuje tvoření front nebo nedovolený pohyb mimo vyznačené a zpevněné stezky. Toto vše se na okruzích projevuje poškozováním vegetace, sešlapem, erozí a na řadě míst i výkaly (viz Obrázek 12, Obrázek 13 a Obrázek 14) (AOPK, 2001). Současný limit návštěvnosti je kapacita parkoviště tedy cca 700 aut, ale v mnoha případech je tato kapacita nedostatečná a návštěvníci parkují mimo vyznačená místa nebo ucpávají místní komunikace. Mnohokrát se již stalo, že musela být uzavřena silnice z Polska (Kotalová, 2020).

Kvůli problémům s vysokou návštěvností se obec Adršpach rozhodla od roku 2021 zavést rezervační systém pro vstup do skal a na parkoviště. Do skal se tak nebude možné dostat bez předchozí rezervace (Plecháček, 2020). Obec plánuje přehledný web, kde bude možnost rezervovat si vstup do skalního města i místo na parkování. Pro každý den bude vyhrazen určitý počet vstupenek s cenovou diverzifikací dle času. Díky tomu tak

bude možné rozložit návštěvnost do celého dne. Web by měl být také provázaný s kampaní na sociálních médiích, měl by obsahovat nabídku interaktivního průvodce nebo i osvětové informace ohledně ochrany přírody (Společnost pro destinační management Broumovska, 2020).

Takovéto využití popisuje i provozovatel okruhu (Skály Adršpach, 2021c). Dle jeho webových stránek by měl být rezervační systém spuštěn od 1. 4. 2021. Vstup do skal bude možný až od určité hodiny, kterou si návštěvník zvolí během rezervace. Web se bude snažit podporovat ubytovací služby a gastronomii v okolí. Správci webu dále uvádějí, že budou posilovat i komunikaci na sociálních médiích, dále chtějí šířit osvětu o ochraně přírody, představit různé rady a postupy, jak si užít návštěvu skal a okolí a v neposlední řadě bude web obsahovat informace o současné dopravní situaci. Rezervační systém by měl být do budoucna propojen i se sousedním Teplickým skalním městem.

Od roku 2016 je možné využít návštěvnickou kartu hosta s názvem BaRock card, kterou vydává Společnost pro destinační management Broumovska. Tato karta umožňuje návštěvníkům čerpat různé druhy slev na vstupy a služby u vybraných poskytovatelů. Cílem karty je podpora rozvoje Broumovska založená na široké spolupráci a marketingu. Kartu lze získat ve vybraných ubytovacích zařízeních zdarma nebo do 100 Kč pro jednotlivce a 290 Kč pro rodinu při ubytování na tři a více nocí. Lze ji využít například v Teplických skalách pro opakované vstupy, v Klášteře Broumov nebo v centru Walzel. Po jejím převzetí je potřeba kartu pouze aktivovat přes web (Region Broumovsko, 2020ch).

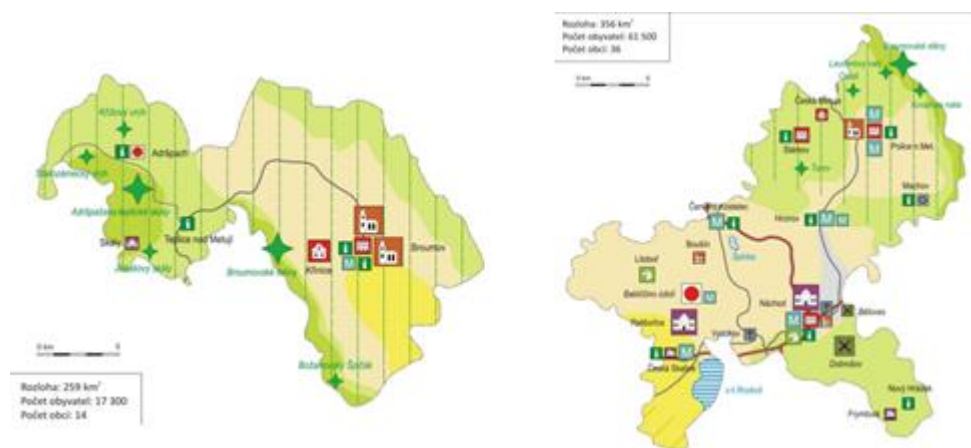
Další návštěvnickou kartu nabízí Adršpašské skály. Tato karta funguje například jako permanentka do skalního města po celou dobu pobytu. Dále je možné ji využít v broumovském pivovaru, centru Walzel, pro zlevněný vstup do podzemního města v Polsku atd. (Adršpašské skály, 2020b). Obě karty nejsou nijak výrazně propagovány. Získat o nich informace lze pouze z webových stránek každého poskytovatele těchto karet.

Důležitým dokumentem ve smyslu rozvoje regionu je Vize Broumovska 2029 (AOPK, 2012 a APRB, 2018). Tato vize mimo jiné deklaruje, že *„Broumovsko je ekonomicky pružné, konkurenceschopné, je zde dostatek pracovních příležitostí a aktivní sféra místních podnikatelských subjektů, je nastavena dynamická rovnováha mezi výrobními obory, službami a cestovním ruchem. Broumovsko je lákavou destinací pro turisty z ČR*

a zahraničí“ a že: „infrastruktura je v souladu s krajinou, jejími hodnotami a tradicí a nenarušuje klidný ráz místního prostředí“ (APRB, 2018).

Subjekty, které lze pokládat za články destinačního managementu, (Královéhradecký kraj, 2014; Rutarová, Tauchmanová, 2011; MAS Broumovsko, 2016, 2020; Kratochvíl, 2015; DSO Broumovsko, 2014; APRB, 2018; AOPK, 2012, DSO Broumovsko, 2004, 2015, Šindlerová, 2020, Ptáček a Urbančíková 2018) si uvědomují atraktivitu Broumovska pro rozvoj cestovního ruchu. Dále chápou i ekonomický potenciál tohoto odvětví a to, že cestovní ruch by se tak mohl stát jedním z ekonomických pilířů tohoto odlehlého regionu a dále by mohl pomoci se vznikem a udržením pracovních míst. Podle Jetmara (2007) má Broumovsko především předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu venkovského typu a agroturismu. Některé subjekty ovšem poukazují na to, že limitujícím prvkem pro větší rozvoj cestovního ruchu mohou být nedostačující informační služby poskytované návštěvníkům nebo nedostatečná propagace atraktivit.

Obrázek 3 ORP Broumov a Náchod

Zdroj: ÚÚR, 2010

4.1.1 Současná socioekonomická podoba regionu

Jak uvádí AOPK (2012), na dnešní kulturní a socioekonomické podobě Broumovska má velký vliv vysídlení původního německého obyvatelstva a později násilná kolektivizace a rozvoj socialistické vesnice v době komunismu. Nové osídlení po roce 1945 a především

socialistické změny vedly k rozpadu tradičních vazeb, vzniku střediskových obcí, slučování do JZD nebo necitlivé výstavbě. Tato masivní správní i hospodářská centralizace a snaha připodobnění venkova městu vedla k „*nárůst migrace obyvatelstva a jeho stárnutí, snížení počtu škol, vymizení malotřídek, převládání nekvalifikovaných učitelů, degradaci kulturního života a občanského sebevědomí*“ (AOPK, 2012).

Po roce 1989, kdy došlo k zásadní politické změně, přetrvává řada problémů a některé z nich se kvůli centralizaci a dopadům volného trhu na venkov prohloubily. To potvrzuje i Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ Ministerstva pro místní rozvoj. V této strategii je ORP Broumov definována jako hospodářsky a sociálně ohrožené území (MMR, 2020). Tyto oblasti MMR (2020) definuje jako území, které má:

- obecně horší životní podmínky, méně rozvojových příležitostí nebo omezené možnosti podílet se na rozvoji a růstu Česka;
- slabý hospodářský výkon;
- zhoršující se sociální struktury (věkové, vzdělanostní). Toto platí zejména pro území bývalých Sudet;
- sociální vyloučení, dostupnost kvalitních veřejných služeb, horší a omezená občanská vybavenost;
- nedostupnost vysokorychlostního internetu, která může negativně ovlivňovat rozvoj podnikání a kvality života.

Kromě těchto výše popsaných negativních jevů ale MMR (2020) uvádí, že potenciálem těchto oblastí „*je v některých oblastech vyšší míra soudržnosti obyvatel s územím a vysoký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu.*“

Co se týká problému Broumova, tak AOPK (2012) a MAS Broumovsko (2016) dále vyjmenovávají tyto současné problémy území: odliv mladých vzdělaných lidí, obecně nízká průměrná vzdělanost, rušení středních škol, relativně nízká ekonomická aktivita obyvatel, uzavíráním drobných průmyslových podniků, problémy zemědělského hospodaření, ponechávání pozemků ladem, klesající dopravní obslužnost, nedostupnost lékařské péče, relativně nízká občanská iniciativa a nadprůměrná nezaměstnanost.

Podobně současné Broumovsko popisuje i MAS Broumovsko (2016), které ještě dodává, že Broumovsko bylo zařazeno mezi komplexně nekonkurenceschopné mikroregiony ve Strategii regionálního rozvoje České republiky na roky 2014-2020. To znamená, že se jedná o hospodářsky slabý a problémový region, který vykazuje ve srovnání s průměrem ČR horší výsledky. AOPK (2012) tvrdí, že v současné době se Broumovsko stává cílem přeshraničních návštěvníků a turistů, a právě cestovní ruch místní představitelé považují za perspektivní a slibný obor.

Velkou roli v rozvoji regionu a také v rozvoji cestovního ruchu hraje společnost pro destinační management Broumovska, kterou založila Agentura pro rozvoj Broumovska spolu s dobrovolnými svazky obcí Broumovska a Policka (APRB, 2018). Její hlavní aktivitou je podpora rozvoje udržitelného cestovního ruchu na území Broumovska. Snaží se prezentovat své značky: „*Broumovsko – kraj pískovcových skal a barokních památek a Geopark Broumovsko*“. (APRB, 2018). Mezi další aktivity této společnosti patří vydávání elektronického časopisu Broumovsko, tištěných turistických novin Letní Broumovsko a Zimní Broumovsko, propagačních letáků *Objevte Broumovsko*, dále propagace na sociálních sítích (APRB, 2018). Úkolem Agentury pro rozvoj Broumovska je dle jejího vyjádření pomyslně umisťovat Broumov a Broumovsko na mapu Evropy a České republiky.

4.2 Lokalizační podmínky

V této kapitole jsou zpracovány lokalizační podmínky, které tvoří potenciál cestovního ruchu. Lokalizační podmínky jsou zpracovány dle metodiky Bíny (2002) a na základě nich je stanoven potenciál zkoumané destinace.

Přírodní pozoruhodnosti

Adršpašsko-teplické skály

Adršpašsko-teplické skály tvoří se svou rozlohou 18 km² jeden z nejrozsáhlejších komplexů skalních měst ve střední Evropě (AOPK, 2020). Díky své výjimečnosti byly již v roce 1933 vyhlášeny státní přírodní rezervací (AOPK, 2001). Správa CHKO (AOPK, 2001) toto území popisuje jako celek s jedinečnými přírodovědnými a estetickými hodnotami, které obsahuje rozsáhlé lesní plošiny, divoké členěné hřbety, kaňony, soutěsky a labyrinty skalních věží, které jsou kryty lesními porosty, s významnou podhorskou

a horskou faunou a florou. Místní skalní reliéf dosahuje výšky 500-786 m. n. m. a výška jednotlivých skalních věží činí až 100 metrů (AOPK, 2001).

Oblast je dělena na dvě skalní města: **Adršpašské** a **Teplické skály**. Adršpašské skalní město patří k nejnavštěvovanějším místům v celé CHKO Broumovsko a je charakterizováno množstvím samostatně stojících vysokých skalních věží (AOPK, 2002). Okruh skalním městem měří 3,5 km a je otevřen celoročně. Dle internetových stránek (Adršpašské skály, 2020) trvá jeho prohlídka zhruba 3 hodiny. Kromě skalních útvarů je na okruhu možné vidět dva vodopády, Pískovnu a skalní jezírko s možností plavby pramicí. Dalším unikátem Adršpašských skal je, že je to místo, kde hnízdí ohrožený sokol stěhovavý (AOPK, 2020).

Okruh v Teplických skalách měří 5,9 km a také je otevřen celoročně. Okruh je doplněn 15 panely naučné stezky a dle internetových stránek skalního města trvá prohlídka zhruba 2 až 3 hodiny (Teplické skály, 2020) Oproti Adršpašskému skalnímu městu mají Teplické skály nižší návštěvnost. Dalším rozdílem oproti Adršpachu je, že okruh v Teplických skalách je více fyzicky náročný a má divočejší ráz (AOPK, 2020). Teplické skály mají i nejdelší pseudokrasovou jeskyni v České republice, která měří 1065 metrů (AOPK, 2020).

Obě skalní města jsou od roku 2014 propojena turistickou stezkou Vlčí rokle (Šmídová, 2014). Dalším způsobem, jak cestovat mezi skalními městy, je vlak. V blízkosti vstupu do obou skalních měst se nacházejí vlakové zastávky, které mají pravidelné spoje právě mezi Teplicemi nad Metují a Adršpachem. V blízkosti vstupu obou skalních měst se nacházejí vlakové zastávky mající pravidelné spoje mezi Teplicemi nad Metují a Adršpachem.

Broumovské stěny

Jedná se o další národní přírodní rezervaci, která se nachází na Broumovsku. Z geomorfologického hlediska patří tato oblast k nejhodnotnějším územím v CHKO Broumovsko (AOPK, 2009). V plánu péče o NPR Broumovské stěny se dále uvádí, že hlavním předmětem ochrany jsou kvádrové pískovce a na ně navázaná rostlinná a živočišná společenstva, přičemž oblast je především zajímavá díky značnému množství tzv. skalních hřibů, které vznikly nerovnoměrným zvětráváním pískovce. Výrazný až 12 km dlouhý hřbet Broumovských stěn tvoří mimo jiné i přirozený předěl mezi

Polickem a Broumovskem. V oblasti se vyskytuje několik hřebenových vyhlídek (Hvězda, Supí hnízdo, Koruna, Božanovský Špičák), které nabízejí výhledy do blízkého okolí Policka a Broumova, ale i do Krkonoš, Orlických hor, Králického Sněžníku a Hrubého Jeseníku. Nejvyššími vrcholy Broumovských stěn jsou Božanovský Špičák (773 m. n. m.) a Koruna (769 m. n. m.). Významným místem je kaple na Hvězdě, jejíž jméno je odvozeno od tvaru půdorysu hvězdy.

Oblast je protkána hustou sítí značených turistických cest umožňujících průchod těžko přístupným terénem a díky své atraktivitě je vyhledávaným cílem turistů. Největším turistickým cílem je hlavní hřeben mezi Honským sedlem a Korunou (Broumovské stěny, 2020). Oblast obsahuje i lezecké terény, které ovšem nejsou tak atraktivní jako v sousedních Adršpašsko-teplických skalách. Nejvhodnější přístup do Broumovských stěn je z parkoviště u vrcholu Hvězda.

Geopark

Geopark je definován jako území prezentující geologické dědictví a disponující strategií udržitelného rozvoje. Geologické lokality by měly být vzájemně propojené značenými a veřejně přístupnými stezkami (Rada národních geoparků ČR, 2020). Rada národních geoparků ČR dále na svém webu uvádí, že by *„se mělo jednat o lokality výjimečné z hlediska vědeckého zkoumání, estetické hodnoty, osvětového využití a reprezentují geologické dědictví státu“*

Geopark Broumovsko se snaží zajímavým způsobem ukázat, jak neživá příroda ovlivňuje lidské životy prostřednictvím příběhů. Unikátnost a výjimečnost zdejšího potenciálu je tvořena výskytem množství geologicky významných míst. Území geoparku totiž podle Köppla (2017) obsahuje i jiné geologické prvky než křídové pískovce. Jako příklady lze podle webu Regionu Broumova (2020) a Köppla (2017) uvést vznik Jestřebích hor s nalezišti uhlí a výskytem fosilií kmenů. Dále se jedná o vulkanické Javoří hory obsahující polodrahokamy nebo pískovcovou desku, díky které zde vznikla zásobárna výjimečně kvalitní pitné vody a známá skalní města. Tyto jevy stačí jen dobře uchopit a interpretovat návštěvníkům. Na druhou stranu však Köppl (2017) klade otázku, zda idea geoparku nejde proti vývoji současné společnosti, která se chce nechat bavit spíše jednoduššími věcmi a nechce komplikované informace.

Místní geopark představuje navíc i historické, kulturní a esteticky hodnotné prvky krajiny jako jsou například kamenné statky lánových vsí nebo soubor barokních církevních objektů (Region Broumovsko, 2020). Geologické lokality (Obrázek 4) jsou rozděleny do následujících kategorií: geomorfologie, geologie, hornictví, hydrogeologie, mineralogie, paleontologie, pedologie, petrologie a stratigrafie (Geopark Broumovsko, 2020). Na webu jsou dále představeny i geoturistické výlety včetně map, délky a náročnosti. Na stezkách jsou umístěny informační tabulky. Každá z těchto tabulek (viz Obrázek 9) obsahuje stručné informace o daném geologickém jevu a dále QR kód, který návštěvníka přesměruje na webové stránky pro více informací.

Podle webu geoparku (Geopark Broumovsko, 2020) mohou návštěvníci poznávat jevy související s geologickým vývojem navštíveného území. Dále se uvádí, že tato prezentace s sebou přináší potenciál, jak daný region využít turisticky z pohledu přírodních, ale i kulturních zajímavostí. Toto vše lze realizovat šetrným způsobem k environmentálnímu, ale i socioekonomickému prostředí. Další výhodou broumovského geoparku je, že jednotlivé geologické prvky jsou rozmístěny po celém Broumovsku. To by mohlo přispět k rozproštění návštěvnosti do celého regionu. Geopark by tak mohl přispět ke změně struktury cestovního ruchu na Broumovsku, která je v současné době spíše v podobě jednodenních návštěv ADRŠPAŠSKO-TEPLICKÝCH SKAL nebo Broumovského kláštera.

Obrázek 4 Mapa geoparku

Zdroj: Geopark Broumovsko, 2020

Křížový vrch

Křížový vrch, který leží naproti Adršpašským skalám, tvoří členité a menší skalní město. Jedná se o přírodní rezervaci obsahující uskupení skalních věží, soutěsek, jeskyní a ekosystém borů. Na vrchol vede strmá křížová cesta s biblickými výjevy zastavení Krista během jeho poslední cesty na Kalvárii. Tyto výjevy jsou do skalních útvarů zasazeny na litinových deskách (AOPK, 2020b). Na vrcholu se nachází kříž s plastikami svaté Anny, Josefa a Jana Nepomuckého. Místo leží v nadmořské výšce 667 m. n. m a je z něho výhled na Adršpašské skalní město a při dobré viditelnosti i na Krkonoše (Region Adršpašsko-Broumovsko, 2020).

Jiráskovy skály – Bischofstein

Nedaleko Adršpašsko-teplických skal leží další lokalita se skalními útvary. Vyhledávaná je především díky malému baroknímu zámečku, který se jmenuje Bischofstein. V současné době slouží tento objekt jako hotel a restaurace. Tento zámeček je obklopen pískovcovými skalami, jezírkem a zříceninou gotického hradu s názvem Skály (Region Broumovsko, 2020b). Z tohoto hradu se toho již mnoho nezachovalo, nicméně z jeho vrcholu je výhled na Javoří hory, na celé Policko s Broumovskými stěnami, Borem a Hejšovinou a na obzoru je vidět na Náchodsko s hřbety Orlických hor (Region Broumovsko, 2020b). V okolí zámečku vede naučná stezka přibližující historii daného místa. Zhruba 2 km od zámečku se nachází nejvyšší vrchol Adršpašsko-teplických skal, který se jmenuje Čáp (Adršpach, 2020). Na vrcholu byla vybudována rozhledna, která nabízí výhledy na Adršpašsko-teplické skály. Do Jiráskových skal je možné dojet autem, po značených cyklotrasách, případně i vlakem.

Ostaš

Na severozápad od města Police nad Metují se nachází stolová hora Ostaš. Díky své poloze 700 m. n. m. a svému tvaru je zdaleka viditelná a snadno rozpoznatelná (AOPK, 2020c). Ve východní části hory se nachází malé skalní město s názvem Horní labyrint nebo Bludiště. Zajímavé jsou podle AOPK (2020c) „*zdejší skalní perforace (útvary Čertovo auto), skalní brány, mísy, škrapy, voštiny nebo železité inkrustace (tzv. železivce)*.“ Součástí skalního města jsou i menší pseudokrasové jeskyně. Na okrajích plošiny se až do výšky 30 metrů tyčí skalní stěny a skalní věže (AOPK, 2020c). Díky své nadmořské výšce je ze stolové hory několik jedinečných výhledů do okolí

(Region Adršpašsko-Broumovsko, 2020b). Horní labyrint je možné projít po modré turistické trase, která je dlouhá zhruba 3,5 km. K úpatí stolové hory se lze dostat autem, případně i vlakem a dojít z nedalekých zastávek Dědov a Police nad Metují. Vstup do skalního města je zdarma. Tuto lokalitu si v roce 2020 jako své hnízdiště vybrali i sokoli. V současné době jsou zdejší stromy napadené kůrovcem a probíhá zde intenzivní těžba.

Kočí skály

Hned vedle stolové hory Ostaš se nachází další přírodní památka Kočí skály zvané také jako Dolní labyrint (AOPK, 2020d). AOPK dále uvádí, že jméno dostalo toto území podle divokých koček, které zde žily až do 18. století. Díky své blízkosti je možné tyto dvě lokality považovat za jeden turistický cíl. Toto menší skalní město ukrývá i další zajímavé útvary, z nichž nejznámější je sluj Českých bratří. Na tomto místě se podle legendy scházeli evangelíci v době násilné rekatolizace (Kudy z nudy, 2020).

Javoří hory

Javoří hory, které jsou sopečného původu, jsou součástí Broumovské vrchoviny (Region Broumovsko, 2020c). Při pohledu z Broumova mohou připomínat hradbu, která se zvedá o 400 metrů nad okolní krajinu. Hřeben Javořích hor je dlouhý zhruba 17 km a tvoří přirozenou hranici s Polskem (Kudy z nudy, 2020c). Oblastí vedou turistické i cyklistické trasy, pro které jsou vhodná jako výchozí místa města Broumov a Meziměstí. Z turistických tras lze především doporučit tu vedoucí po hřebeni Javořích hor. Hřebeny nabízí několik výhledů jak do české, tak i do polské krajiny. Jak uvádí web Kudy z nudy (2020c), tak dobrý výhled je z vrcholů Široký (840 m), Jelení (751 m) či Jedlový (734 m). Nejlepší výhled ovšem nabízí rozhledna na nejvyšším vrcholu Javořích hor Ruprechtický Špičák, který leží ve výšce 880 m. m. Z jeho vrcholu je výhled na panorama Broumova a Krkonoš, na hřbety Javořích hor, Soví hory, Orlické hory, Broumovské stěny, Hejšovinu, Bor, Ostaš nebo masiv Adršpašsko-teplických skal. Dalším zajímavým místem jsou vesnice ležící na úpatí Javořích hor, které jsou typické svou architekturou a statky broumovského typu (Kudy z nudy, 2020c). I přesto, že Javoří hory nabízí krásnou přírodu a výhledy, tak jsou velmi málo turisticky vytížené. Na úpatí hor nedaleko Broumova lze navštívit lom Rožmitál s naučnou stezkou.

Pěší a horská turistika

Broumovská krajina je protkána hustou sítí značených turistických tras s různým stupněm náročnosti jak pro náročnější turisty, tak i pro rodiny či seniory. Stezky propojují veškerá známá místa této neobyčejné barokní krajiny. Krajina Broumovska je členitá a rozmanitá. Nacházejí se zde lesy a louky, oblasti s vyšší nadmořskou výškou i roviny. Nejvíce turistických tras se nachází v těch nejvíce navštěvovaných místech jako jsou národní přírodní rezervace Broumovské stěny a Adršpašsko-teplické skály nebo v místech s dalšími skalními útvary. Další zajímavou a turisty zatím ne moc objevenou trasou je stezka po hřebenech Javořích hor vedoucí mezi městy Broumov a Meziměstí. Na této trase se nachází také několik vyhlídkových míst (viz kapitola Javoří hory), což ale platí i o dalších místech na Broumovsku. Jelikož je Broumovsko příhraniční oblast, mnoho turistických tras je propojeno i se sousedním Polskem.

Návštěvníci mohou využít různé weby, které prezentují nápady na výlety, přičemž web www.broumovsko.cz lze pokládat za ten nejlépe zpracovaný a přehledný. Jsou zde uvedeny desítky turistických okruhů vedoucí po zdejších atrakcích. Po území Broumovska se také nachází několik naučných stezek.

Obrázek 5 Turistické trasy

Zdroj: mapy.cz, 2020

Cykloturistika

Díky krajinnému rázu Broumovska lze tuto oblast považovat za vhodnou pro provozování cykloturistiky, protože se zde nachází jak kopcovité náročnější terény, tak i méně náročné silniční trasy. Značené trasy vedou po celém Broumovsku a všechny spojují ty nejznámější atraktivy, ať už se jedná o skalní města, či barokní památky rozesté po krajině. Ovšem ne do všech lokalit je povolen vjezd cyklistům. Příkladem jsou Skalní města, kam již cyklisté musí pěšky. Pro výběr tras je vhodné využít weby www.broumovsko.cz nebo i speciální web www.bikeresort.broumovsko.cz, kde jsou trasy rozdělené barevně i podle náročnosti.

Pro ty nejnáročnější cyklisty je zde možnost si po celý rok projet značenou trasu závodu Rallye Sudety (bledě modré trojúhelníky), což je jeden z nejtěžších maratónských závodů horských kol v České republice. Trasa křížuje Broumovsko od Adršpašských skal přes Broumovské stěny po Hejšovinu.

Sjezdové zimní sporty

Na území Broumovska se nachází několik menších ski areálů, které leží ve výšce od 440 m. n. m. do 650 m. n. m. Jedná se o areály v těchto lokalitách: Radvanice, Kamenec v Teplicích a Janovičky.

Lyžařská turistika

I přesto, že Broumovsko není vyloženě zimní destinací, nachází se zde poměrně velké množství lokalit pro lyžařskou turistiku. Velké množství z nich je i upravováno. Zejména se jedná o lokality ve vyšších polohách Javořích hor, Jestřebích hor, Adršpašsko-teplických skal, okolí Policka, Broumovské stěny a okolí Machova (Branka O.P.S, 2018).

Vhodnost krajiny pro rekreaci u vody

Broumovsko nemá žádnou významnější vodní plochu typu přehrady či jezera vhodného ke koupání nebo rekreaci. Nachází se zde několik rybníků, kde je možné provozovat rybolov. Nejbližší přírodní plocha vhodná ke koupání a rekreaci se nachází v sousedním Polsku ve městě Radkow (Region Broumovsko, 2020g). Koupání na Broumovsku je možné na místních koupalištích, která jsou v Meziměstí, Teplicích nad Metují a v Polici nad Metují. Nejvíce návštěvníky a místní obyvatele láká ke koupání a rekreaci zatopená pískovna v Adršpašských skalách, nicméně koupání je zde přísně zakázáno.

Rekreace v lesích a na horách

Větší zalesněné plochy se nacházejí spíše v pohraničních oblastech a také v okolí přírodních rezervací. Oblastí vede mnoho turistických značených tras vedoucích po všech známých lokalitách. Osídlení je kromě měst spíše menšího charakteru, nikoliv ale roztroušené jako v horských oblastech. Ubytování v oblasti je možné spíše v menších penzionech nebo pronajímatelných chatách. Geomorfologicky je Broumovsko krajina typu vrchoviny. Nadmořská výška Broumovska je v rozmezí od 350 m. n. m do 880 m. n. m.

Venkovská turistika

Charakter krajiny lze považovat jako relativně vhodný pro venkovskou turistiku. Především z pohledu výskytu unikátních malých lánových vsí s množstvím původních statků tzv. broumovského typu, které jsou rozesety v broumovské kotlině. Oblast z geomorfologického hlediska tvoří jak vrchovina se zvlněnou okolní krajinou, tak i kotlina, která je naopak spíše rovinatého charakteru bez významného zvlnění. Další výhodou Broumovska z pohledu venkovské turistiky je relativně nepoškozená příroda bez větších zásahů člověka. O Broumovsku lze tvrdit, že má i vyšší podíl lesů, turistických tras a travních porostů. Turistické trasy spíše vedou v místech přírodních památek.

Vodní turistika

Broumovsko není region, který by byl známý jako vhodný pro vodní turistiku a nenachází se zde žádná významná vodácká lokalita. I přesto se zde dají nalézt některé splavné úseky. Tyto úseky jsou například na řece Metuji a Stěnavě nebo na potoce Dřevíč (Královehradecký kraj, 2020e).

Horolezectví

Díky své výjimečnosti a vysokému výskytu pískovcových útvarů patří zdejší horolezecké terény mezi ty nejznámější v České republice. Jedná se zejména o tyto lokality: Adršpašsko-teplické skály, Broumovské stěny, Polické stěny, Ostaš, Křížový vrch a Kočičí skály (AOPK, 2020e).

Protože je ale horolezecká činnost v současné době významným faktorem ovlivňující místní ekosystémy, je ze strany Správy CHKO Broumovsko regulována. Horolezecká činnost může negativně ovlivňovat hnízdění vzácných druhů ptáků nebo způsobuje sešlap vegetace v okolí skal a erozi. Například v národních přírodních rezervacích Adršpašsko-

teplických skal a Broumovských stěn je tato činnost omezena jen na vyhrazené přístupové cesty a vyznačené horolezecké terény. V případě dalších lokalit jako jsou národní přírodní památky Polické stěny, přírodní rezervace Ostaš a Křížová cesta a přírodní památky Kočičí skály je možné horolezectví provozovat v rámci terénů označených v souladu s vyhlášovacím předpisem (AOPK, 2020e). Kromě lezení v přírodě lze na Broumovsku využít i umělé kryté lezecké stěny například v centru Walzel v Meziměstí nebo v Polici nad Metují (Královehradecký kraj, 2020c).

Závěsné létání

Sporty typu paragliding nebo létání na rogalu nemají na Broumovsku vhodné terény. Nejbližší terény jsou v sousedním Polsku. Na Broumovsku se pouze nachází menší letiště nabízející prohlídkové lety či kurzy létání.

Sportovní myslivost

Velká část Broumovska není vysoce urbanizována ani intenzivně zemědělsky využívána. Podmínky tak lze hodnotit kladně. Co se týká mysliveckých spolků a sdružení, na Broumovsku se jich vyskytuje několik (Myslivost, 2020).

Sportovní rybolov

Na Broumovsku se nachází několik rybníků a rybářských revírů, nicméně sportovní rybolov není téměř na žádných lokálních webových stránkách propagován. Z dostupných zdrojů se podařilo dohledat revír na vodní nádrži v Meziměstí, kde se nacházejí dva rybníky s možností rybaření za poplatek (Chalupy-Broumovsko, 2020). Na dalších rybnících lze rybařit s klasickými známkami a povolenkami.

Pozorování vodních ptáků

Na Broumovsku se nenachází moc příležitostí k pozorování vodních ptáků, nicméně nachází se zde tzv. Ptačí oblast spadající do soustavy Natura 2000. Tato oblast se rozkládá na čtvrtině celkového území CHKO a vznikla kvůli ochraně sokola stěhovavého a výra velkého (AOPK, 2012). Vzhledem k ohroženosti a ochraně těchto druhů dochází v uplynulých letech k uzavření přístupu veřejnosti do míst, kde tyto ptáci hnízdí. Na druhou stranu se Správa CHKO snaží v posledních letech umožnit pozorování těchto ptáků pomocí stativového dalekohledu. Například v roce 2020 připravila AOPK ČR pozorování a výklad

o hníždění sokola stěhovavého, které probíhalo o čtyřech víkendech do 14. června (Baják, 2020).

Kulturně-historické památky

Klášter Broumov

Broumovský klášter lze spolu se skalními městy považovat za jednu z nejvýznamnějších atraktivit Broumova. Díky své výjimečnosti je zapsán jako národní kulturní památka. Jedná se o barokní komplex, jehož historie sahá až do 13. století. Dalším významným obdobím bylo 17. století, kdy byl klášter přestavěn do barokní podoby italským stavebním mistrem Martinem Alliem z Lowenthalu a architekty Kryštofem Dientzenhoferem a jeho synem Kiliánem Ignácem, kteří jsou spjati s Broumovskem díky broumovské skupině kostelů (Region Broumovsko, 2020d).

V klášteře je k vidění například kopie Turínského plátna z roku 1651, která byla objevena v roce 1999. Těchto kopií se na světě nachází zhruba 40, nicméně tato broumovská je však jediná ve střední Evropě. Je vystavena v klášterním refektáři a lze ji vidět na prohlídkových okruzích. Dále je zde k vidění dochovaná klášterní knihovna se 17 tisíci svazky knih nebo bohatě zdobený kostel svatého Vojtěcha (Kudy z nudy, 2020b). K odpočinku lze využít klášterní zahradu s galerií a funkčním historickým kuželníkem. Klášter nabízí dva základní prohlídkové okruhy, které jsou otevřeny po celý rok. Prohlídky se zaměřují na život v klášteře a na baroko. Dále lze navštívit i speciální hrané nebo večerní prohlídky (Vzdělávací a kulturní centrum Broumova, 2020). Klášter leží v centru města a je dobře přístupný i vlakem nebo autobusem. Další služby, které klášter nabízí, jsou pronájem konferenčních prostor nebo ubytování v renovovaných mnišských celách.

V roce 2013 se započala rozsáhlá rekonstrukce objektu, na níž má největší zásluhu Agentura pro rozvoj Broumova založená místním podnikatelem Janem Školníkem a jeho manželkou. V současné době se klášter profiluje jako vzdělávací centrum, které mimo jiné pořádá koncerty, kulturní večery, vědecké besedy, univerzitu třetího věku, vernisáže v Galerii Dům a řadu dalších kulturních a edukativních projektů (Vzdělávací a kulturní centrum Broumova, 2020).

Statky broumovského typu

Tyto statky vznikaly především v období druhé poloviny 19. století. Statky byly budovány pod vlivem klasicistní výstavby a mají zdobené štíty a ostění oken a dveří. Typický broumovský statek má dvorcový dvůr, který se skládá ze 4 budov. Statky mají většinou barevné omítky i vstupní dveře do domu (Královehradecký kraj, 2020).

Dalším typickým znakem jsou tzv. šneky. Jedná se o sedátka při vstupním portálu, které se ovšem vyskytují například i u domů v Broumově. Statky mají dále na štítech domů pamětní desky o založení statku a kamenné reliéfy svatých (Kuchyňová, 2012). Další místní zvláštností a charakteristickým znakem a zajímavostí je psí bouda, která je obložená pískovcovými deskami s reliéfním dekorem domečku. Výjimečnost těchto staveb dokládá i to, že například část obce Křinice je vesnickou památkovou rezervací (Národní památkový ústav, 2015).

I přesto, že se nejedná o typickou atraktivitu cestovního ruchu, kterou lze navštívit jako muzeum či skanzen, tak tyto statky tvoří přirozenou a jedinečnou tvář regionu a utvářejí místní *genius loci*. Pro Broumovsko jsou také typické tzv. lánové vsi, což znamená, že leží v údolích podél vodních toků. Některé statky slouží v současné době i jako ubytovací zařízení.

Broumovská skupina kostelů

Jedná se o další významné stavby, které jsou opět spojené s Kryštofem Dientzenhoferem a jeho synem Kiliánem Ignácem ze začátku 18. století. Iniciátorem výstavby těchto kostelů byl opat Otmar Zinke. Důvodem výstavby těchto kostelů byla obnova již starých a nevyhovujících dřevěných kostelů. Kostely jsou v krajině doplněny dalšími menšími sakrálními památkami jako jsou křížky, plastiky, sošky, křížové cesty a dohromady tak dotvářejí místní známou barokní krajinu (Vzdělávací a kulturní centrum Broumovska, 2020b). Broumovskou skupinu kostelů tvoří tyto stavby: Klášterní kostel sv. Vojtěcha v Broumově, kostel sv. Václava v Broumově, kostel sv. Jiří a Martina, v Martínkovicích (jako jediný ho postavil Martin Allio), kostel sv. Máří Magdalény v Božanově, kostel sv. Markéty v Šonově, kostel Všech svatých v Heřmánkovicích, Kostel sv. Barbory v Otovicích, kostel sv. Anny ve Vižnově, kostel sv. Michaela ve Vernéřovicích, kostel sv. Jakuba Většího v Ruprechticích a kostel sv. Prokopa na Bezděkově. V souvislosti se broumovskou skupinou kostelů je často uváděna i **kaple Hvězda v Broumovských**

stěnách, která je vybudovaná podle projektu Kiliána Ignáze Dientzenhofera. V prostorách kostelů je po dobu léta pořádán hudební festival Za poklady Broumovska. V roce 2016 inicioval europoslanec Tomáš Zdechovský snahu o zapsání této skupiny kostelů na seznam kulturního dědictví UNESCO (Hradecký deník, 2016).

Hřbitovní kostel v Broumově

Tento dřevěný kostel patří k nejstarším celodřevěným sakrálním památkám ve Střední Evropě. Pozoruhodný je díky své architektuře a výmalbě interiéru. Historie kostela není příliš známá. Dnešní podoba pochází pravděpodobně ze 13. až 14. století. Nejzajímavější na celém kostele je technika stavby, při které nebyl použit ani jeden hřebík. Celá konstrukce včetně kněžiště, stropu, krovů a zvonice tvoří jeden celek (Vzdělávací a kulturní centrum Broumovska, 2020d). Kostel je od roku 2008 vyhlášen národní kulturní památkou (Královehradecký kraj, 2020b).

Nádraží v Meziměstí

Budova nádraží v Meziměstí je technickou památkou, která byla plánována jako pohraniční přechodová stanice tehdejšího Rakouska s Pruskem, čemuž odpovídá i rozsáhlost a velikost stavby. Jedná se o výjimečnou stavbu, protože patří mezi železniční katedrály. Od 30. let slouží část budovy jako divadlo a v současné době je v prostorách umístěno i železniční muzeum (Společnost pro destinační management Broumovska, 2020).

Skanzeny a muzea

Na území Broumovska se nachází několik menších muzeí spíše regionálního typu. Jde o tato muzea (Region Broumovsko, 2020h):

- **Muzeum papírových modelů v Polici nad Metují** se stálou expozicí, která je jediná svého druhu v ČR;
- **Muzeum města Police nad Metují**, které zachycuje historii města Police nad Metují a jeho okolí a která se nachází v prostorách místního benediktinského kláštera. Součástí muzea je i stará patrová roubená škola s rekonstruovanou dobovou školní třídou;

- **Horolezecké muzeum v Zámku Adršpach**, které se věnuje pískovcovému lezení. K vidění jsou fotografie, historické dokumenty a vybavení horolezců. Mimo horolezecké muzeum je zde k vidění i expozice lnářství a tkalcovství;
- **Muzeum stavebnice Merkur**, kde je možné obdivovat stavby z Merkuru a také největší stavbu postavenou z Merkuru, která je i zapsaná do Guinnessovy knihy rekordů;
- **Muzeum Broumova** se nachází v klášteře Broumov. K vidění jsou soubory předmětů gotiky, renesance a baroka, ukázky zbraní, betlémů, střeleckých terčů, broumovského kroje, předměty denní potřeby měšťanů z 19. století nebo mobiliář z některých interiérů skupiny broumovských kostelů.

Mezi další atraktivitu typu muzea či skanzenu lze zařadit například **Pěchotní srub T-S 20 Pláň, Důl Bohumír, Mlýn Dřevíček a Pivovarské muzeum v Olivětině**. Tyto tři atraktivitu jsou popsány detailněji níže.

Pěchotní srub T-S 20 Pláň

Protože je Broumovsko příhraniční region, nachází se ve zdejší krajině mnoho pozůstatků prvorepublikového opevnění. Většina z nich je však veřejnosti nepřístupná. Výjimkou je Pěchotní srub T-S 20 Pláň nedaleko obce Chlívce. V objektu se nachází muzeum věnované 1. a 2. světové válce s množstvím exponátů dobové výstroje a výzbroje (Královeshradecký kraj, 2020d). Pěchotní srub je veřejnosti otevřen od dubna do října každý poslední víkend v měsíci od 9:00 do 17:00 hod. V době prázdnin je pak otevřeno i nepravidelně o víkendech (Spolek vojenské historie T-S 20 Pláň z.s., 2020). I přesto, že se nejedná o tak známá díla jako je opevnění v sousedním Náchodsku, tak pro návštěvníky Broumova může jít o zajímavou zastávku.

Důl Bohumír

Dalším místem, které je spojeno s nerostným bohatstvím, je měděný důl Bohumír nedaleko Jívky. Důl fungoval zhruba od roku 1853 až do roku 1965 a v roce 2015 se zpřístupnila 400 metrů dlouhá prohlídková trasa veřejnosti. Důl provozuje obecně prospěšná společnost Důl Jan Šverma, která dále ještě provozuje Hornický skanzen v Žacléři (Důl Jan Šverma O.P.S. Žaclěr, 2020). Důl nabízí prohlídky v období července a srpna každý den a v období

mezi zářím a červencem po předchozím objednání a rezervování. Návštěvníci dostanou před vstupem přilbu, svítilno a plášť.

Na prohlídkové trase mají návštěvníci možnost dozvědět se o historii hornictví v regionu, zhlédnout bývalou strojoznu, původní dobře zachovalou část stěnové dobývky, hornické nářadí, geologickou strukturu sedimentárního ložiska, obnovenou výztuž, figuríny horníků při práci, část rudné žíly a na konci prohlídky absolvují výstup větrací šachtou na povrch (Kudy z nudy, 2020e).

Mlýn Dřevíček

Jedná se o vodní mlýn, který má kompletně původní technické vybavení. Návštěvníci mohou vidět ukázkou provozu mlýna z dob první poloviny 20. století a seznámit se s postupem mletí zrna od příjmu obilí až po výdej mouky. Prohlídky jsou možné jak s průvodcem, tak i bez něj (Mlýn Dřevíček, 2010). Tato unikátní technická památka byla postavena v období první republiky. Za dobu své existence přečkal mlýn bez větších zásahů období druhé světové války i dobu socialismu. Díky své výjimečnosti je zapsána na seznamu kulturně-technických památek (Region Broumovsko, 2020f).

Pivovarské muzeum v Olivětině

Pivovar se nachází v Broumově a nabízí pro návštěvníky prohlídku výrobních prostor a výklad o historii místního pivovarnictví se stálou expozicí. Možné je využití komentovaných prohlídek s ochutnávkou. Prohlídky probíhají v červenci a srpnu každý den, zbylé měsíce je prohlídka možná po dohodě (Pivovar Broumov s.r.o., 2020).

Lázeňská funkce

Na území sledovaného regionu se nenachází žádná významná lázeňská lokalita.

Kongresy a konference

Možnost pořádání kongresů či konferencí je v několika zařízeních a objektech. Jedná o prostory v Hotelu Veba v Broumově, v Klášteře Broumov, v Centru Walzel v Meziměstí nebo v Pellyho domech v Polici nad Metují. V těchto zařízeních se konají spíše menší akce typu konferencí. Z dostupných zdrojů se nepodařilo dohledat žádné významné pořádné kongresy.

Kulturní akce

Centrem kulturního dění na Broumovsku je Klášter Broumov, který pořádá mnoho akcí. Nicméně za nejvýznamnější kulturní akce na Broumovsku lze považovat Mezinárodní filmový a horolezecký festival, Vinum et cetera a Za poklady Broumovska.

Mezinárodní filmový a horolezecký festival

Mezinárodní filmový a horolezecký festival je přehlídka profesionálních i amatérských filmů s horolezeckou i jinou sportovní tematikou (Region Broumovsko, 2020e). Festival má dlouholetou tradici a v roce 2020 se konal 37. ročník. V posledních letech bývá pořádán vždy poslední srpnový víkend v Teplicích nad Metují. Kromě promítání filmů jsou během festivalu pořádány koncerty a další doprovodné sportovní akce.

Vinum et cetera

Vinum et cetera je veřejná ochutnávka vín ze Salonu vín České republiky na začátku června. Tuto akci lze považovat za jedinečnou, protože vzorky vín ze Salonu vín ČR opouští Valtice pouze jednou ročně, a to právě na tuto akci do Broumova. Kromě ochutnávky vín nabízí tato akce i hudební program nebo informace a zajímavosti o technologii a pěstování vín (Vzdělávací a kulturní centrum Broumovska, 2020c).

Za poklady Broumovska

Za poklady Broumovska je letní festival klasické hudby, který se odehrává od července do září v kostelech patřících do tzv. skupiny broumovských kostelů. Kostely jsou mimo mše většinou uzavřeny, a tak tento festival nabízí i nahlédnutí do těchto známých barokních památek. V roce 2020 se festival musel přizpůsobit hygienické situaci a některé z koncertů byly přenášeny pouze online (Kudy z nudy, 2020d). Vstupné na těchto koncertech je dobrovolné a výtěžek dle webu festivalu putuje na péči o skupinu broumovských kostelů (Za poklady Broumovska, 2020). Festival je pořádán ve spolupráci s Agenturou pro rozvoj Broumovska a Vzdělávacím a kulturním centrem Klášter Broumov. Hlavní cíle festivalu jsou popularizace klasické hudby, upozornění na špatný stav kostelů a vytvoření prostoru pro mladé umělce.

Dalším koncertem s účastí umělců z celé republiky je jednodenní festival **Broumovská kytara**, který každoročně láká stovky lidí z celého regionu. Velice významnou kulturní akcí je i **Jiráskův Hronov**, pořádaný celý první srpnový týden. Jedná se o nejstarší festival

amatérského divadla ve Střední Evropě, který každoročně láká tisíce lidí z celé republiky. Hronov sice neleží na Broumovsku, ale nachází se přímo na hranci CHKO Broumovska. Město Hronov tak lze z tohoto pohledu považovat za výchozí bod do Broumovska,

Sportovní akce

Rallye Sudety

Jedná se o jeden z nejtěžších maratonů horských kol v České republice, který vede terénem Teplických skal, Adršpašských skal a Broumovských stěn a měří 113 km. Trať je značená a lze ji tak projet celoročně. Závodu se účastní jezdci jak z celé České republiky, tak i ze zahraničí. Závod byl v minulosti několikrát pořádán jako mistrovství České republiky a dále je i tradiční součástí Českého poháru horských kol. Program závodu je téměř dvoudenní. První den se koná slavnostní zahájení a koncerty a druhý den je na programu samotný závod (Redpoint team, 2020)

Závody psích spřežení

Dalším závodem celorepublikového významu je závod saňových psích spřežení v Broumově, který se koná v rámci Mistrovství České republiky (M.C. Metuje, 2020).

Církevní akce

I přesto, že Broumovsko je především spojeno s barokními a církevními památkami, tak se zde nekonají žádné významné církevní akce, slavnosti a ani poutě.

Veletrhy a tematické trhy

Centrem dění trhů je Klášter Broumov, ve kterém se po celý rok konají různé tematické trhy jako jsou adventní, jarní, farmářské nebo na podzim trhy spojené s ochutnávkou burčáků (Vzdělávací a kulturní centrum Broumovska, 2020e). Trhy se konají i v dalších městech na Broumovsku, ale v obou případech se jedná o trhy spíše lokálního významu. Co se týká významných veletrhů, ty se na Broumovsku nepořádají, nebo se je nepodařilo dohledat.

Místní produkty

Na Broumovsku lze nalézt dva typy regionálních certifikací. První je značka *Vyrobena v Kladském pomezí* (O.P.S Branka, 2020). I přesto, že Broumovsko patří do turistického regionu Kladské pomezí, tak výrobky s touto certifikací se na Broumovsku téměř

nevyrábějí. Druhou a z hlediska Broumovska již významnou značkou je *BROUMOVSKO regionální produkt*. Jedná se o živočišné výrobky, místní pečivo, mýdla, dekorativní předměty či zážitky v jízdárně nebo na zvířecí farmě Wenet (Asociace regionálních značek, 2020). V obou případech platí, že tyto výrobky s certifikacemi mají spíše regionální význam. Jediným výrobkem, který má celorepublikový dosah a význam, je pramenitá Voda Natura, která pramení v Adršpašsko teplických skalách a která patří do společnosti Coca-Cola Česká republika s.r.o.

Příhraniční specifika

Broumovsku sousedí pouze s Polskem a v tomto případě platí, že spíše obyvatelé České republiky jezdí za levnějšími nákupy za hranice. Mezi obyvateli Polska je velice oblíbené Adršpašské skalní město, které ročně navštíví desetitisíce polských návštěvníků. Vzhledem k velkému počtu věřících obyvatel v Polsku by se mohl potenciál skrývat i v církevních památkách, kterých má Broumovsko dostatek.

Bodové ohodnocení lokalizačních předpokladů

V této podkapitole byly lokalizační předpoklady bodově ohodnoceny dle metodiky Bíny (2002). Vzhledem k rozloze celého Broumovska v porovnání s destinací typu obec byl potenciál měřen přísněji. Například v kategorii kulturně-historické památky a soubory byla určena druhá kategorie, i přesto že se zde nachází Broumovský klášter, což je památka nadregionálního významu. Nicméně další národní kulturní památky se již na Broumovsku nenachází. Dále v kategorii místní produkty byla určena první kategorie, protože výrobky jako jsou například Polický chléb či pramenitá Voda Natura jsou i nadregionálního významu, nicméně netvoří samotnou atraktivitu cestovního ruchu.

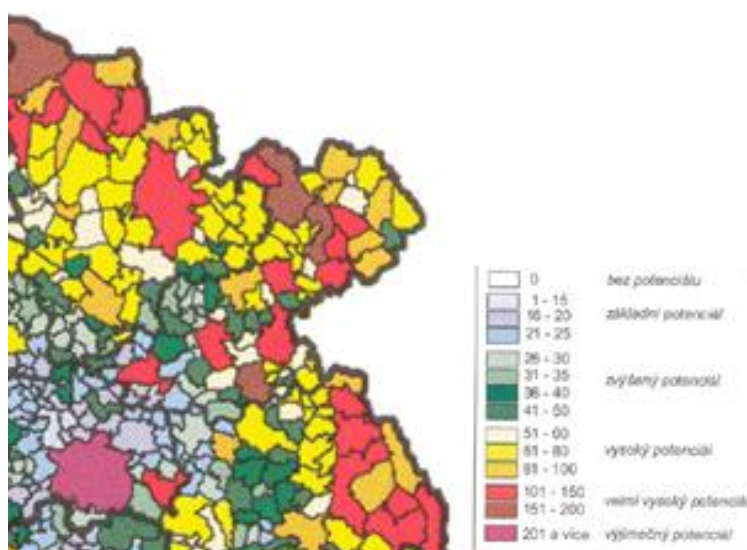
Tabulka 1 Bodové ohodnocení potenciálu

Složka potenciálu cestovního ruchu	Počet bodů pro kladný stupeň lokalizačních podmínek		
	1	2	3
Přírodní pozoruhodnosti			45
Vhodnost krajiny pro pěší a horskou turistiku		10	
Vhodnost krajiny pro cykloturistiku		15	
Vhodnost krajiny pro sjezdové zimní sporty	-		
Vhodnost krajiny pro lyžařskou turistiku	3		
Vhodnost krajiny pro rekreaci u vody	-		
Vhodnost krajiny pro rekreaci typu lesy/hory		13	
Vhodnost krajiny pro venkovskou turistiku		7	
Vhodnost krajiny pro vodní turistiku	-		
Vhodnost krajiny pro horolezectví			2
Vhodnost krajiny pro závěsné létání	-		
Vhodnost krajiny pro sportovní myslivost			2
Vhodnost krajiny pro sportovní rybolov	-		
Vhodnost krajiny pro pozorování vodních ptáků			1
Kulturně-historické památky a soubory		25	
Skanzeny a muzea	5		
Lázeňská funkce	-		
Kongresy a konference	-		
Kulturní akce		20	
Sportovní akce		7	
Církevní akce	-		
Veletrhy a tematické trhy	5		
Místní produkty	5		
Příhraniční specifika	-		
Součet	165		

Zdroj: Vlastní zpracování, 2020

Vzhledem k výše zmíněnému získal region Broumovska 165 bodů a **spadá do kategorie zóny velmi vysokého potenciálu cestovního ruchu**. Místa s největším potenciálem jsou přírodní pozoruhodnosti (zejména Adršpašsko teplické skály, Broumovské stěny) a kulturně-historické památky (zejména Klášter Broumov). To potvrzuje i mapové zobrazení od Bíny (Obrázek 6, 2002), kde jsou právě tato místa označena nejtmaší barvou ukazují vyšší míru výskytu potenciálu.

Obrázek 6 Potenciál cestovního ruchu Broumovska

Zdroj: upraveno (Bína, 2002)

4.3 Dotazníkový výzkum

Cílem dotazníkového výzkumu bylo zjistit povědomí o destinaci Broumovska u lidí, kteří již Broumovsko navštívili, ale i u potenciálních návštěvníků, kteří na Broumovsku ještě nebyli. Cekem se podařilo získat odpovědi od 410 respondentů. Dotazník obsahoval otevřené, polouzavřené a zcela uzavřené otázky. Data byla sbírána elektronicky od října do prosince 2020. Nasbíraná data byla zpracována ve formě grafů a tabulek, které byly dále komentovány a vysvětlovány. Sociodemografické otázky byly umístěny na konec

dotazníku a jsou jeho součástí. Dotazník je uveden v přílohách této práce (Příloha 1 Dotazník).

Otázka číslo 1 - Povědomí o destinaci Broumovsko (n = 410)

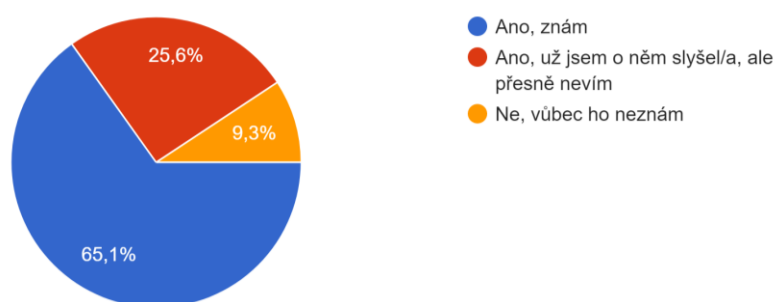
V první otázce byli respondenti dotazováni, zda znají oblast Broumovska. Na výběr měli 3 uzavřené odpovědi. 65,1 % (267) z dotázaných odpovědělo, že *Broumovsko znají*, 25,6 % (105) odpovědělo, že *o oblasti již slyšeli, ale přesně nevědí* a 9,3 % (38) respondentů uvedlo, že *ji neznají*.

Tabulka 2 Povědomí o destinaci Broumovsko

odpověď	relativní počet	absolutní počet
Ano, znám	65,1 %	267
Ano, už jsem o něm slyšel/a, ale přesně nevím	25,6 %	105
Ne, vůbec ho neznám	9,3 %	38

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Graf 1 Povědomí o destinaci Broumovsko

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 2 - Mentální mapa (n = 360)

Tato otázka následovala pouze pokud respondent odpověděl na otázku číslo 1 *Ano, znám* nebo *Ano, už jsem o něm slyšel/a, ale přesně nevím*. Cílem otázky bylo zjistit, co se respondentům vybaví, když se se řekne Broumovsko (místa, zážitky, památky atd.).

Nejčastěji respondenti uváděli tato místa a slovní spojení (srovnáno dle nejčastějšího výskytu): *Adršpach/Adršpašské skály, skály, skalní města, skalní útvary, Broumovský klášter, příroda, Teplické skály, Hvězda, klid, výlety, Broumovské stěny, horolezci, Romové, baroko*.

Otázka číslo 3 – Navštívení Broumovska v minulosti (n = 410)

Otázka číslo 3 rozdělovala dotazník do dvou částí. Pokud respondenti uvedli, že Broumovsko v minulosti nikdy nenavštívili, byli přesměrováni na konec dotazníku k demografickým otázkám. Z celkového počtu 410 respondentů jich Broumovsko navštívilo 78,8 % (323) a 21,2 % (87) z nich Broumovsko nenavštívilo.

Tabulka 3 Navštívení Broumovska v minulosti

odpověď	relativní počet	absolutní počet
Ano	78,8 %	323
Ne	21,2 %	87

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 4 – Konkrétní navštívené místo (n = 323)

V této otázce respondenti mohli vybrat libovolný počet míst, která na Broumovsku navštívili. Nejvíce navštíveným místem byly Adršpašsko-teplické skály, které lidé navštívili v 94,4 % (305). Mezi prvními čtyřmi nejvíce navštívenými místy byly tři skalní oblasti a jedna kulturní památka. Již zmíněné Adršpašsko-teplické skály 94,4 % (305), Broumovské stěny 57,9 % (187), Klášter Broumov 50,8 % (164) a Ostaš 47,7 % (157).

Mezi další místa, která respondenti uvedli do kolonky *jiné*, patřila Hvězda, okolní města a vesnice, kostely a pivovar. Jednalo se ale o výskyt v řádu nižších jednotek.

Tabulka 4 Konkrétní navštívené místo

odpověď	relativní počet	absolutní počet
Adršpašsko-teplické skály	94,4 %	305
Broumovské stěny	57,9 %	187
Klášter Broumov	50, %	164
Ostaš	47,7 %	154
Broumovská skupina	17,6 %	57
Javoří hory	15,8 %	51
Geopark Broumovsko	10,2 %	33

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 5 – Délka pobytu (n = 323)

Z celkového počtu lidí, kteří zavítali na Broumovsko, se téměř v polovině případů (44,9 %) jednalo pouze o jednodenní návštěvníky *bez přenocování*. 7,2 % lidí strávilo na Broumovsku *1 noc*, 19 % respondentů *2-3 noci* a 28,9 % respondentů *4 a více nocí*.

Tabulka 5 Délka pobytu

odpověď	relativní počet	absolutní počet
Bez přenocování	44,3 %	143
1 noc	7,7 %	25
2-3 noci	19,5 %	63
4 a více nocí	28,5 %	92

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 6 – Převažující důvod návštěvy Broumovska (n = 323)

V této otázce mohli respondenti vybrat libovolný počet důvodů návštěvy Broumovska, nikoliv pouze ten hlavní. Jako nejčastější důvod návštěvy respondenti uváděli *turistiku a přírodu*. Tento důvod označilo 85,4 % (276) respondentů. Druhý nejčastější důvod byl *rekreace a odpočinek* s 43,7 % (141). Třetí nejčastější důvod byl *návštěva kulturních památek* s 29,7 % (96). Čtvrtý důvod byl *návštěva rodiny a známých* s 15,2 % (49). Pátý nejčastější důvod byl uveden *návštěva kulturních akcí* s 13 % (42). Dále ještě respondenti v několika jednotkách případů uvedli dětské tábory nebo školní výlety.

Otázka číslo 7 – Co se při návštěvě Broumovska respondentům nejvíce líbilo (místa, památky zážitky apod.) (n = 323)

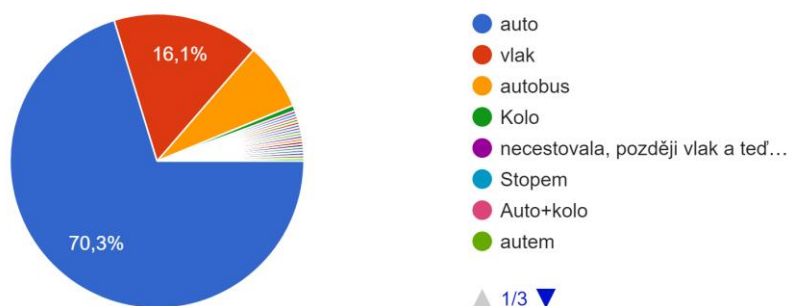
V této otevřené otázce respondenti sdělovali, co se jim při návštěvě Broumovska nejvíce líbilo. Nejčastěji uváděli tato slova nebo slovní spojení (srovnáno dle nejčastějšího výskytu): *Adršpašsko-teplické skály, Broumovské stěny, krajina, příroda, skály, klid, klášter, lezení*.

Otázka číslo 8 – Způsob cestování na Broumovsko (n = 323)

Jako nejčastější způsob dopravy respondenti uváděli auto. Takto odpovědělo 70,3 % dotázaných (227). Druhý nejčastější způsob byl vlak s 16,1 % (52) a třetí nejčastější způsob byl autobus s 7,4 % (24). Dále ještě respondenti uváděli například kolo nebo již zmíněné způsoby.

Graf 2 Způsob cestování na Broumovsko

Jak jste na Broumovsko cestoval/a?
323 odpovědí

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 9 – Zdroj informací o Broumovsku před jeho návštěvou (n = 323)

V této otázce respondenti mohli vybrat libovolný počet důvodů, nikoliv pouze ten hlavní. Jako nejčastější zdroj informací bylo uvedeno *známi/rodina a internet (cestovatelské blogy a weby, Tripadvisor, Kudy z nudy)*. U obou otázek takto shodně odpovědělo 57 % dotázaných (184). Druhý nejčastější zdroj byla *turistická informační centra* s 13,9 % (45). Dále respondenti čerpali informace ze *sociálních sítí* (37 odpovědí, 11,5 %) a *tisku* (34 odpovědí, 10,5 %). V otevřené odpovědi se pak nejčastěji vyskytovala *škola* jako zdroj informací. V několika jednotkách případů dále čerpali informace z rozhlasu, televize nebo školy.

Otázka číslo 10 – Zhodnocení pobytu na Broumovsku (n = 323)

Na uzavřenou otázku, zda se dotázaným líbil pobyt na Broumovsku tak 67,2 % (217) odpovědělo, že *velice líbilo* a 31 % (10) dotázaných uvedlo, že *líbilo*. 1,5 % (5) dotázaných nevědělo a pouze jeden respondent uvedl, že se mu pobyt na Broumovsku spíše *nelíbil*.

Tabulka 6 Zhodnocení pobytu na Broumovsku

odpověď	relativní počet	absolutní počet
Velice líbilo	67,2 %	217
Líbilo	31 %	100
Nevím	1,5 %	5
Spíše nelíbilo	0,3 %	1
Nelíbilo	0	0

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 11 – Atraktivita Broumovska (n = 323)

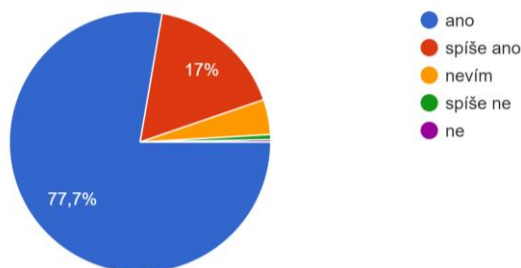
V této uzavřené otázce byli návštěvníci a turisté dotazováni, zda je podle nich Broumovsko turisticky atraktivní. Téměř všichni se shodli, že oblast turisticky atraktivní je. 77,7 % (251) z nich uvedlo, že *ano* a 17 % (55) uvedlo že *spíše ano*. 4,3 % (14) z nich nevědělo a pouze 3 dotázaní uvedli, že oblast atraktivní *není* nebo *spíše není*.

Tabulka 7 Atraktivita Broumovska

odpověď	relativní počet	absolutní počet
Ano	77,7 %	251
Spíše ano	17 %	55
Nevím	4,3 %	14
Spíše ne	0,6 %	2
Ne	0,3 %	1

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Graf 3 Atraktivita Broumavska

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 11 – Co návštěvníkům při návštěvě Broumavska nejvíce vadilo nebo chybělo (n = 323)

Jednalo se o otevřenou otázku. V nadpoloviční většině respondenti uvedli, že jim nic nechybělo, nevadilo nebo nevěděli, co uvést. Zbylí dotázaní nejčastěji uváděli, že je obtěžovalo mnoho lidí v Adršpašském skalním městě. Dále respondenti uváděli nevyhovující kvalitu a rozsah turistické a dopravní infrastruktury, zejména ubytovací služby a stravovací zařízení. Řádově několik jednotek respondentů uvedlo nedostatečné kulturní vyžití, nedostatek míst vhodných pro děti, zavřené turistické atraktivity z důvodu protiepidemických opatření nebo výskyt romské menšiny v Broumově.

Otázka číslo 12 – Věk respondentů (n = 410)

Věková struktura respondentů se pohybovala v šesti kategoriích. Nejvíce zastoupenou kategorií byla ta mezi 15-24 lety (138 odpovědí, 33,7 %). Druhá nejčastější věková kategorie byla 25-34 (117 odpovědí, 25,8 %). Následovala kategorie 45-54 let (68 odpovědí, 16,6 %), dále kategorie 35-44 let (60 odpovědí, 16,4 %), kategorie 55-64 let (18 odpovědí, 4,4 %) a nejméně zastoupenou věkovou skupinou byla ta starší 65 let (9 odpovědí, 2,2 %).

Tabulka 8 Věk respondentů

odpověď	relativní počet	absolutní počet
15-24 let	33,7 %	138
25–34 let	25,8 %	117
35–44 let	14,6 %	60
45–54 let	16,6 %	68
55–64 let	4,4 %	18
65 let a více	2,2 %	9

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 13 – Pohlaví respondentů (n = 410)

59,9 % (245) oslovených respondentů byly ženy a 40,2 % (165) respondentů byli muži.

Tabulka 9 Pohlaví respondentů

odpověď	relativní počet	absolutní počet
Muž	40,2 %	165
Žena	59,8 %	245

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 14 – Vzdělání respondentů (n = 410)

Na otázku, jaké je nejvyšší dosažené vzdělání, téměř stejný počet respondentů uvedl, že je *středoškolské s maturitou* (194 odpovědí, 47,3 %) nebo *vysokoškolské* (203 odpovědí, 49,5 %). Pouze 3,2 % (13) z oslovených uvedlo, že má *základní nebo středoškolské bez maturity*.

Tabulka 10 Vzdělání respondentů

odpověď	relativní počet	absolutní počet
Základní nebo středoškolské bez maturity	3,2 %	13
Středoškolské s maturitou	47,3 %	194
Vysokoškolské	49,5 %	203

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

Otázka číslo 15 – Kraj bydliště respondentů (n = 410)

Nejvíce respondentů se zúčastnilo z Královéhradeckého kraje (145 odpovědí, 35,4 %), z hlavního města Prahy (76 odpovědí, 18,5 %) a ze Středočeského kraje (56 odpovědí, 13,7 %). Ve výzkumu byly zastoupeny všechny kraje, i když některé pouze v řádu jednotek.

Tabulka 11 Kraj bydliště respondentů

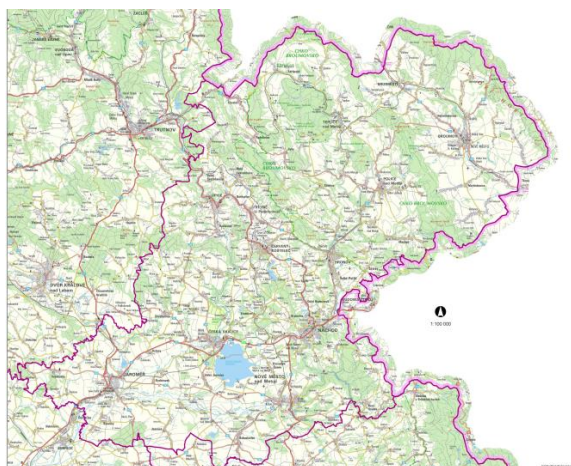
odpověď	relativní počet	absolutní počet
Hlavní město Praha	18,5 %	76
Středočeský	13,7 %	56
Jihočeský	1,5 %	6
Plzeňský	2,2 %	9
Karlovarský	1,7 %	7
Ústecký	3,9 %	16
Liberecký	4,4 %	18
Královéhradecký	35,4 %	145
Pardubický	8,5 %	35
Vysočina	2,2 %	9
Jihomoravský	2,9 %	12
Olomoucký	0,5 %	2
Moravskoslezský	3,7 %	15
Zlínský	1 %	4

Zdroj: Vlastní šetření, 2021

4.4 Ukazatele intenzity cestovního ruchu v oblasti

Pro zkoumanou oblast Broumovska ČSÚ neviduje dostatečně detailní data. Pro výpočty tak byla vybrána turistická oblast Kladské pomezí, která je shodná s okresem Náchod. Pro okres Náchod a Kladské pomezí ČSÚ eviduje potřebná data. Data jsou za rok 2018.

Obrázek 7 Kladské pomezí

Zdroj: Branka O.P.S., 2020b

Míra turistické penetrace (TPR – tourist penetration rate)

Data pro tento výpočet byla upravena tak, že k počtu dní přenocování bylo přičteno číslo 1. Takto bychom měli dostat počet dní pobytu turistů v destinaci. Tato funkce vyjadřuje, kolik turistů se průměrně denně nachází v destinaci na 100 obyvatel dané destinace.

$$\text{TPR} = \frac{\text{průměrná délka pobytu turistů} * \text{počet turistů}}{\text{počet rezidentů} * \text{počet dní v roce}} * 100$$

$$\text{TPR celkem} = \frac{4,1 * 158\,485}{110\,240 * 365} * 100$$

TPR celkem = 1,6

Výsledná hodnota vyjadřuje, že průměrně se v Kladském pomezí denně vyskytuje 1,6 turisty (rezidenta a nerezidenta dohromady) na 100 obyvatel.

$$\text{TPR rezidenti} = \frac{4,2 * 131\,478}{110\,240 * 365} * 100$$

$$\text{TPR rezidenti} = 1,4$$

Výsledná hodnota vyjadřuje, že průměrně se v Kladském pomezí denně vyskytuje 1,4 turisty (rezidenta) na 100 obyvatel.

$$\text{TPR nerezidenti} = \frac{3,4 * 27\,007}{110\,240 * 365} * 100$$

$$\text{TPR nerezidenti} = 0,22$$

Výsledná hodnota vyjadřuje, že průměrně se v Kladském pomezí denně vyskytuje 0,22 turisty (nerezidenta) na 100 obyvatel.

Poměr domácích turistů oproti zahraničním turistům je tak téměř 6x vyšší. Jiné výsledky bychom dostali, pokud bychom počítali pouze jednodenní návštěvníky, protože těch je ve skalních městech velký počet. Zejména jednodenních návštěvníků z Polska. Pro toto ovšem ČSÚ neneviduje data.

Hustota výskytu turistů (TDR – tourist density ratio)

Tento ukazatel vyjadřuje, kolik turistů se průměrně denně nachází v destinaci na 1 km².

TDR Kladské pomezí

$$\text{TDR} = \frac{\text{průměrná délka pobytu turistů} * \text{počet turistů}}{\text{celková plocha destinace} * \text{počet dní v roce}}$$

$$\text{TDR rezidenti} = \frac{4,2 * 131\,478}{852 * 365}$$

$$\text{TDR rezidenti} = 1,8$$

Hodnota vyjadřuje, že na 1 km² se v Kladském pomezí nachází 1,8 rezidenta.

$$\text{TDR nerezidenti} = \frac{3,4 * 27\,007}{852 * 365}$$

TDR nerezidenti = 0,3

Hodnota vyjadřuje, že na 1 km² se v Kladském pomezí nachází 0,3 nerezidenta.

$$\text{TDR celkem} = \frac{4,1 * 158\,478}{852 * 365}$$

TDR celkem = 2,1

Hodnota vyjadřuje, že na 1 km² se v Kladském pomezí nachází 2,1 turisty (rezidenta a nerezidenta dohromady).

TDR Adršpach + Teplice nad Metují

$$\text{TDR Adršpach + Teplice nad Metují} = \frac{3,45 * 29\,196}{75,75 * 365}$$

TDR Adršpach + Teplice nad Metují = 3,64

Hodnota vyjadřuje, že na 1 km² se v oblasti Adršpachu a Teplic nad Metují nachází 3,64 turisty (rezidenta a nerezidenta dohromady).

Míra turistické intenzity (TIR – tourist intensity rate)

Tento ukazatel vyjadřuje, kolik turistů (rezidentů a nerezidentů dohromady) se v destinaci ročně nachází na 100 obyvatel dané destinace.

$$\text{TIR} = \frac{\text{počet turistů}}{\text{počet rezidentů}} * 100$$

$$\text{TIR} = \frac{158\,485}{110\,240} * 100$$

TIR = 143,8

Výsledek ukazuje, že na 100 obyvatel Kladského pomezí připadá 148,3 turistů za rok.

Defertova funkce (TF – Defert tourist funktion rate)

Tento ukazatel vyjadřuje, kolik lůžek se v destinaci nachází na 100 obyvatel dané destinace. Výsledek může nabývat těchto hodnot (Musil, Dušáková, Luštický, Voráček, 2008):

- **TF <4:** téměř žádná turistická aktivita (v tomto intervalu se žádný destinační typ v České republice nenachází);
- **TF = 4–10:** nevýrazná turistická aktivita nebo je funkce cestovního ruchu rozpuštěna v ostatních funkcích destinace (kulturní a venkovský destinační typ);
- **TF = 10–40:** destinace s významnou, avšak ne převažující funkcí cestovního ruchu (historický, náboženský/poutní a atrakční destinační typy);
- **TF = 40–100:** převážně turistická destinace (destinační typy u vodních ploch);
- **TF = 100–500:** významná destinace cestovního ruchu (rekreační, příhraniční, přírodní, lázeňský a zimní destinační typ);
- **TF > 500:** hyperturistická destinace.

TF Kladské pomezí

$$TF = \frac{\text{počet stálých lůžek v ubytovacích zařízeních}}{\text{počet rezidentů}} * 100$$

$$TF \text{ (bez karavanů)} = \frac{6\,302}{110\,240} * 100$$

$$TF \text{ Kladské pomezí (bez karavanů)} = 5,7$$

Výsledek ukazuje, že 5,7 lůžek (bez karavanů) v Kladském pomezí připadá na 100 obyvatel dané destinace.

$$TF \text{ (s karavany)} = \frac{7\,961}{110\,240} * 100$$

$$TF \text{ Kladské pomezí (s karavany)} = 7,2$$

Výsledek ukazuje, že 7,2 lůžek (včetně karavanů) v Kladském pomezí připadá na 100 obyvatel dané destinace.

TF Adršpach + Teplice nad Metují

$$\text{TF Adršpach + Teplice nad Metují} = \frac{1\,438}{2\,160} * 100$$

$$\text{TF Adršpach + Teplice nad Metují} = 66$$

Výsledek výpočtu ukazuje, že v oblasti Adršpachu a Teplic nad Metují se nachází 66 lůžek na 100 obyvatel daného území.

Z porovnání výsledků se škálou vyplývá, že oblast Kladského pomezí spadá do kategorie s **nevýraznou turistickou aktivitou nebo je zde funkce cestovního ruchu rozpuštěna** v ostatních funkcích destinace. Naopak oblast Adršpachu a Teplic nad Metují dohromady spadá do kategorie **převážně turistické destinace**.

Index turistického zatížení území (TL – impact of tourism activities on the locality)

Tento ukazatel vyjadřuje, kolik lůžek se v destinaci nachází na 1 km² dané destinace.

TL Kladské pomezí

$$\text{TL} = \frac{\text{počet stálých lůžek v ubytovacích zařízeních}}{\text{celková rozloha destinace}}$$

$$\text{TL (bez karavanů)} = \frac{6\,302}{852}$$

$$\text{TL} = 7,4$$

Výsledek vyjadřuje, že na 1 km² destinace se zde vyskytuje 7,4 lůžek (bez karavanů)

$$\text{TL (s karavany)} = \frac{7\,961}{852}$$

$$\text{TL} = 9,3$$

Výsledek vyjadřuje, že na 1 km² destinace se zde vyskytuje 9,3 lůžek (včetně karavanů).

TL Adršpach + Teplice nad Metují

$$\text{TL Adršpach + Teplice nad Metují} = \frac{1\,438}{75,75}$$

$$\text{TL} = 19$$

Výsledek vyjadřuje, že na 1 km² oblasti Adršpachu a Teplic nad Metují se vyskytuje 19 lůžek ČSÚ (2020, 2020b, 2020c, 2021, 2021b).

5 Výsledky a diskuse

V této kapitole je provedeno zhodnocení výsledků práce a jsou zpracována možná doporučení a návrhy pro zlepšení propagace a další rozvoj destinace.

5.1 Zhodnocení a diskuse výsledků

Královehradecký kraj je 4. nejnavštěvovanějším krajem v České republice (Královehradecký kraj, 2014). V tomto případě hrají velkou roli Krkonoše, které se ale s Broumovskem z hlediska míry rozvinutí a výskytu potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu nedají srovnávat. Do Krkonoš cestují lidé z celé České republiky, a pokud by na tyto návštěvníky či turisty bylo efektivně marketingově působeno, mohlo by to zvýšit povědomí i návštěvnost Broumova. V Královehradeckém regionu je Broumovsko jedinou CHKO, dále se v ní nacházejí dvě národní přírodní rezervace nebo lokality soustavy Natura 2000. Nejnavštěvovanějším místem na Broumovsku jsou Adršpašské skály, které mají roční návštěvnost více než 300 000 lidí. Z dostupných informací (viz kapitola 4.1) lze usuzovat, že návštěvnost je reálně vyšší. Výše návštěvnosti je způsobena především polskými návštěvníky v době, kdy jsou v Polsku státní svátky. S těmito čísly souhlasil i zaměstnanec Správy CHKO pan Köppl (2017), se kterým proběhl rozhovor v roce 2017. Dále dodal, že průměrná denní návštěvnost v sezonně se může pohybovat mezi 4 000 až 5 000 lidmi. Nicméně podotkl, že toto jsou čísla uváděná provozovatelem turistického okruhu, kterým jsou TS Adršpach. Co se týká reálné návštěvnosti, tak dle mnoha indicií jsou čísla návštěvnosti vyšší, a to až o desítky procent.

Subjekty destinačního managementu, (Královehradecký kraj, 2014; Rutarová, Tauchmanová, 2011; MAS Broumovsko, 2016, 2020; Kratochvíl, 2015; DSO Broumovsko, 2014; APRB, 2018; AOPK, 2012; DSO Broumovsko, 2004, 2015; Šindlerová, 2020; Ptáček a Urbančíková 2018) si uvědomují mimořádnou atraktivitu Broumova pro aktivní formy cestovního ruchu anebo to, že cestovní ruch má potenciál se stát důležitým ekonomickým pilířem tohoto regionu. Turismus by tak mohl pomoci se vznikem a udržením pracovních míst, tvorbou zisku a naplňováním veřejných rozpočtů. Někteří z výše uvedených subjektů se ve svých analýzách a koncepcích věnují i existenci Geoparku Broumovsko. Nicméně pouze Šindlerová (2020) a Ptáček a Urbančíková (2018)

se geoparku věnují detailněji a uvádějí ho jako jeden z možných způsobů rozptýlu návštěvníků a zvýšení návštěvnosti.

Většina těchto subjektů se ale shoduje, že propagace destinace není v současné době jednotná a chybí jí koncepce a systematičnost. Tyto subjekty se dále chtějí aktivně podílet na formování návštěvnické infrastruktury a na nabídce a propagaci aktivit s ohledem na přírodu. Největší výzvou do budoucna bude pro region zavedení rezervačního systému pro vstup do Adršpašského skalního města. Pokud bude systém dobře a efektivně zpracován, skrývá veliký potenciál z marketingového hlediska. Díky vysoké předpokládané návštěvnosti může potenciálním návštěvníkům nabídnout a představit širší nabídku atraktivit a dalších služeb.

Jako problémy a nedostatky regionu z hlediska odvětví cestovního ruchu uvádí MAS Broumovsko (2020) a Ptáček a Urbančíková (2018) například sezonní charakter návštěvnosti nebo špatný stavebně technický stav kulturních památek. Sezonní charakter návštěvnosti způsobuje podle socioekonomické analýzy Broumova (MAS Broumovsko, 2020) i to, že ubytovací a stravovací kapacita je v regionu nestabilizovaná. Tato analýza také uvádí, že značené turistické cesty mají na Broumovsku velmi hustotu sítě. Naopak v počtu cyklotras region zaostává za jinými regiony, což je ale způsobeno členitým terénem. Tento členitý terén nicméně analýza MAS Broumovsko (2020) popisuje jako zajímavý pro náročnější cyklisty a pro ty, kdo hledají klidná místa. Dílčím problémem podle programu rozvoje cestovního ruchu Královéhradeckého kraje (2014) je i existence dvou různých aktérů destinačního managementu, a to značek Broumovsko a Kladské pomezí. Jejich území, aktivity a marketing se překrývají a netvoří společnou a jasně definovanou identitu území.

Jako přednosti regionu uvádějí téměř všichni aktéři destinačního managementu unikátní spojení přírodního a kulturního dědictví. Všichni tito aktéři se dále shodují na tom, že hlavní přírodní zajímavosti souvisejí s pískovcovými útvary, zejména s Adršpašským skalním městem. To ovšem trpí vysokou jednodenní návštěvností. Charakter návštěvy Adršpachu je podle Šindlerové (2020) pro většinu návštěvníků pouze jednodenní a „omezený na příjezd a zaparkování automobilu přímo u skal, rychlý přesun do skal, prohlídku skal a opět poměrně rychlý návrat k automobilu a odjezd.“ Pomoci vyřešit tuto situaci by měl rezervační systém vstupu do skal. Šindlerová (2020) ve své analýze dále

uvádí, že žádná turistická atraktivita v České republice není tak lehce dostupná vlakem, jako Adršpašsko-teplické skály. Tato studie Šindlerové (2020) rozebírá současnou podobu cestovního ruchu na Broumovsku s důrazem na vysokou návštěvnost Adršpašských skal a navrhuje i možná řešení rozptylu návštěvníků do méně navštěvovaných míst. Díky své komplexnosti ji lze ze všech zmíněných dokumentů pokládat za nejvíce konkrétní a přínosnou.

Lokalizační faktory potenciálu cestovního ruchu byly stanoveny podle bodového hodnocení. Na základě zjištěných výsledků lze konstatovat, že destinace Broumovska má dle metodiky Bíny (2002) 165 bodů, a tudíž spadá do kategorie zóny velmi vysokého potenciálu cestovního ruchu. Největší část potenciálu tvoří přírodní památky, zejména pískovcové skalní útvary. Tyto lokality mají celostátní a mezinárodní význam a jsou většinou hlavním důvodem návštěvy Broumovska. Broumovsko nabízí i dobré podmínky a předpoklady pro pěší turistiku, cykloturistiku a venkovskou rekreaci. U venkovské rekreace lze vyzdvihnout především existenci tzv. statků broumovského typu. Existenci předpokladů pro rozvoj venkovského turismu a agroturismu zmiňuje i Jetmar (2007). Limitujícím prvkem celého regionu však podle Jetmara (2007) mohou být nedostačující informační služby poskytované návštěvníkům nebo nedostatečná propagace atraktivit.

Na Broumovsku jsou díky relativně vyššímu zalesnění vhodné podmínky i pro rekreaci v lesích. Dalším významným zdrojem potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu jsou sakrální památky, zejména Klášter Broumov, broumovská skupina kostelů a další menší stavby rozeté po Broumovsku. Spojení těchto památek a místní krajiny je označováno jako tzv. barokní krajina. Za další významný zdroj pro budoucí rozvoj cestovního ruchu lze považovat i Geopark Broumovsko. Zejména proto, že destinace je z hlediska geologického dědictví výjimečná a také kvůli tomu, že dané lokality geoparku jsou rozestry po celé destinaci. Existence geoparku také vychází z udržitelného rozvoje. Mezi lokality geoparku nepatří pouze pískovcová skalní města, ale například i bývalý důl Bohumír s prohlídkovým okruhem. V kategorii muzeí a skanzenů se v destinaci vyskytují spíše muzea místního a regionálního typu. Za jediné významné kulturní nebo sportovní akce lze považovat Mezinárodní filmový a horolezecký festival a Rallye Sudety, které mají celostátní význam. V kategorii místních produktů jsou spíše produkty, jejichž význam nepřesahuje region. Jediným produktem s celostátním významem je pramenitá Voda Natura, která ovšem netvoří samostatnou atraktivitu cestovního ruchu.

Některé lokalizační podmínky ovšem Broumovsko nesplňuje. Jedná se například o místa vhodná pro rekreaci u vody, vodní turistiku, rybolov, závěsné létání a lázeňskou funkci.

Dále je na Broumovsku absence konání významnějších veletrhů a konferencí, přestože vhodná místa pro tyto typy akcí se na Broumovsku vyskytují. Zejména v Broumovském klášteře. Za překvapující zjištění lze považovat i to, že na Broumovsku se nekonají žádné významné církevní akce, ač se na území vyskytují významné sakrální památky. Co se týká kategorie příhraničních specifíků, tak Broumovsko je obklopeno hranicemi s Polskem. V tomto případě ovšem platí, že spíše obyvatelé České republiky jezdí za levnějšími nákupy do Polska, nikoliv naopak. Vzhledem k velkému počtu věřících obyvatel v Polsku by se mohl potenciál skrývat i v církevních památkách, kterých má Broumovsko dostatek. Návštěvníci z Polska v současné době preferují jednodenní návštěvy Adršpašského skalního města.

Z výpočtů Defertovy funkce vyšlo, že oblast Kladského pomezí je oblastí s nevýraznou turistickou aktivitou nebo je zde funkce cestovního ruchu rozpuštěna v ostatních funkcích destinace (kulturní a venkovský destinační typ). Pokud bychom výsledek vztáhli na celou destinaci (výpočty byly pro turistickou oblast Kladské pomezí), tak lze tvrdit, že výpočty odpovídají realitě. Defertova funkce se ovšem zabývá pouze přenocujícími turisty, nikoliv jednodenními návštěvníky, kterých, jak vyplynulo z dotazníkového výzkumu, míří do Adršpašských skal velké množství. To potvrdily i výpočty ukazatelů zatíženosti území, ze kterých vyplynulo, že přenocujících nerezidentů je výrazně méně než přenocujících rezidentů.

Z výpočtu Defertovy funkce pro oblast Adršpachu a Teplíc nad Metují vyšlo, že na 100 obyvatel Adršpachu a Teplíc nad Metují připadá 66 lůžek oproti 5,7 lůžek (bez karavanů) a 7,2 lůžek (s karavany) na 100 obyvatel v Kladském pomezí. Území Adršpachu a Teplíc nad Metují tedy spadá do kategorie převážně turistické destinace.

Z výpočtů hustoty výskytu turistů vyšlo, že na 1 km² se v Kladském pomezí nachází 1,8 rezidenta a 0,3 nerezidenta a v oblasti Adršpachu a Teplíc nad Metují se 1 km² nachází 3,64 turisty (rezidenta a nerezidenta dohromady).

Výrazné rozdíly mezi těmito dvěma lokalitami vyplynuly i z výpočtu indexu turistického zatížení území. V celé turistické oblasti Kladského pomezí se na 1 km² destinace vyskytuje

7,4 lůžek bez karavanů a 9,3 lůžek s karavany. To je zhruba 2x méně než v oblasti Adršpachu a Teplíc nad Metují, kde se na 1 km² oblasti vyskytuje 19 lůžek.

Z těchto tří ukazatelů tedy lze tvrdit, že cestovní ruch je více koncentrován do lokality skalních měst Adršpachu a Teplíc nad Metují v porovnání s celým turistickým regionem Kladského pomezí.

V rámci vlastní práce byl proveden dotazníkový výzkum, který měl za cíl zjistit povědomí o destinaci Broumovska mezi lidmi. Celkem se podařilo nasbírat odpovědi od 410 respondentů. Dotazník rozlišil respondenty na ty, kteří již Broumovsko navštívili a na ty, kteří ještě ne. Z celkového počtu respondentů jich 90,3 % (372) odpovědělo, že Broumovsko znají nebo o něm již slyšeli a 323 dotázaných odpovědělo, že Broumovsko již v minulosti navštívili. Respondenti si Broumovsko nejčastěji spojovali se skalními městy nebo skalními útvary, Broumovským klášteřem, přírodou a klidem. Z výsledků dále vyplynulo, že v 44,3 % (143) se jednalo o jednodenní návštěvníky bez přenocování. Jak přenocující, tak i nepřenocující návštěvníci měli nejčastěji jako primární cíl Adršpašské skalní město, dále Broumovské stěny a Klášter Broumov. Většina jednodenních návštěvníků měla za cíl většinou pouze Adršpašské skalní město. Pokud se jednalo o turisty s přenocováním, tak nejčastěji v destinaci strávili 4 a více nocí. Mezi převažujícími důvody (nikoliv místy) byla turistika a příroda nebo rekreace a odpočinek. 70,3 % (227) dotázaných na Broumovsko cestovalo autem a téměř všichni dotázaní uvedli, že se jim na Broumovsku líbilo. Jako nejčastější zdroj informací o destinaci respondenti uvedli známé a rodinu, což lze pokládat za překvapující. Dalším nejčastějším zdrojem byl internet. Nejvíce na Broumovsku respondenti oceňovali skalní útvary, krajinu nebo klid. Pokud respondentům něco vadilo, bylo to především mnoho lidí na turistickém okruhu v Adršpašských skalách, nevyhovující kvalita a rozsah turistické a dopravní infrastruktury nebo omezená nabídka aktivit vzhledem k epidemickým opatřením v rámci covidu-19. To, že Broumovsko má potenciál pro rozvoj cestovního ruchu, potvrdili i respondenti, z nichž 94,7 % (306) uvedlo, že podle nich je destinace atraktivní (atraktivní nebo spíše atraktivní).

5.2 Doporučení

V této kapitole jsou zpracována doporučení, která by mohla vést ke zlepšení propagace zvolené destinace a rozproštění návštěvnosti do celé destinace.

Motivace k delšímu pobytu

Díky existenci Adršpašsko-teplických skal na Broumovsko míří mnoho návštěvníků. Z dotazníkového výzkumu vyplynulo, že 94 % respondentů při návštěvě Broumovska navštívilo právě Adršpašské skalní město. Velká část z nich se ovšem na Broumovsku zdrží pouze jeden den a nepřenocuje. Řešením by mohly být pobytové balíčky, které lze v současné době považovat za vyhledávané. Pobytový balíček v sobě obsahuje již předem sestavené služby a místa k návštěvě. Zde se tak otevírá možnost spolupráce mezi místními aktéry cestovního ruchu a destinačním managementem. Do tohoto systému by byla zahrnuta ubytovací a stravovací zařízení a ostatní poskytovatelé služeb cestovního ruchu.

Z výsledků dotazníkové výzkumu vyplynulo, že nejčastěji turisté na Broumovsku tráví 4 a více nocí. Lze tedy předpokládat, že pobytové balíčky by při takto dlouhém pobytu měly význam a našly by uplatnění. Pro jednodenní návštěvníky by naopak tyto balíčky mohly být důvodem, proč v destinaci strávit několik nocí. Balíčky by nemusely být limitovány pouze na samotný pobyt, ale mohly by zvýhodňovat i pobyt v budoucnu.

Nejvhodnějším propagačním kanálem se může zdát rezervační systém (viz další doporučení) pro vstup do Adršpašských skal. Zde lze totiž očekávat nejvyšší návštěvnost webu, díky značnému zájmu návštěvníků o tuto lokalitu. Další propagační kanály mohou být oficiální stránky Regionu Broumovska, stránky Geoparku Broumovsko, jednotliví poskytovatelé služeb či tištěné a online noviny Naše Broumovsko. Centrálními weby pro propagaci by mohly být www.broumovsko.cz a oficiální stránky skalního města Adršpachu. U těchto dvou webů lze totiž předpokládat nejvyšší návštěvnost. Úsilí a investice je tedy vhodné směřovat na tyto webové stránky. Naopak za méně vhodné lze pokládat oficiální stránky měst, místních akčních skupin apod., které neobsahují komplexní informace ve vztahu k návštěvníkům a cestovnímu ruchu. Vhodným místem pro propagaci balíčků mohou být i slevové portály typu www.slevomat.cz apod. Tyto balíčky by dále mohly obsahovat kartu hosta, která by motivovala k návštěvě dalších míst v regionu. Kartu hosta je ovšem nutné více propagovat a zahrnout do ní více subjektů.

Z hlediska designu lze doporučit použití stejné šablony a stejných designových prvků. To se týká například stránek skalního města Adršpach. Stránky geoparku a www.broumovsko.cz již základně designově sladěné jsou. Návštěvníci tak mohou mít dojem, že se jedná stále o jednu destinaci.

Efektivní využití sociálních sítí

Sociální sítě jsou v současné době velmi silným a účinným nástrojem a je tedy vhodné směřovat propagaci i sem. Pokud se správně využijí, lze zvýšit návštěvnost a povědomí o Broumovsku. Společnost pro destinační management Broumovska má v současné době profily na Facebooku i na Instagramu, které jsou aktivně spravovány a mají pravidelnou frekvenci nových příspěvků. Region Broumovsko má aktuálně profily na Instagramu, Facebooku a YouTube. Tyto reklamy umožňují cílení na konkrétní skupiny uživatelů, které jsou definovány například dle sociodemografických ukazatelů. V případě správy sociálních sítí je velice nutné udržovat pravidelnou aktivitu, interakci s uživateli a frekvenci příspěvků, protože snížení aktivity vede ke zmenšení dosahu obsahu. Otázkou je, zda jsou sociální sítě spravovány efektivně, protože pouze zhruba 11 % respondentů uvedlo, že informace o Broumovsku před jeho návštěvou čerpalo z tohoto zdroje oproti internetu a rodině/známým (57 %).

Čím dál větší dosah a potenciál má sociální síť Instagram, která je stále rozšířenější a populárnější. Na této sociální síti je mnoho cestovatelských profilů s velkým dosahem z hlediska sledujících. Broumovsko tak může navázat placenou spoluprací s těmito profily (influencery), kde by bylo následně propagováno. Spolupráce s těmito profily může pomoci zacílit na mladé lidi. Tyto profily (influenceři) svůj pobyt dokumentují, sdílí na sociálních sítích a často pořádají i různé soutěže o pobyty u vybraných poskytovatelů, se kterými navázali spoluprací.

Zaměření marketingu

Z dotazníkového výzkumu vyplynulo, že téměř 90 % respondentů destinaci Broumovska znalo nebo o ní slyšelo. Broumovsko si nejčastěji spojovali se skalami a přírodou. Marketing a propagace se tak již může zaměřit na práci s konkrétními symboly destinace, které již potenciální návštěvníci a turisté znají. Není tedy tak velká potřeba zaměřovat se na představování destinace lidem, kteří region neznají, ale spíše na šíření povědomí

o dalších místech na Broumovsku. Právě toto povědomí o destinaci je nespornou komparativní výhodou v porovnání s méně známými destinacemi v České republice.

Přeshraniční spolupráce

Na Broumovsko míří ročně desetitisíce jednodenních návštěvníků z Polska. Většina z nich ovšem míří pouze do Adršpašského skalního města, nikoliv i do dalších koutů Broumovska. Bylo by vhodné směřovat tyto návštěvníky například do sakrálních památek a motivovat je k delšímu pobytu. Vzhledem k tomu, že polští občané jsou velmi věřící, lze v této oblasti najít potenciál. Mnoho měst a dalších uskupení má uzavřenou přeshraniční spolupráci. Zde se tak otevírá prostor, aby tito aktéři navázali další vztah a zaměřili se na problematiku cestovního ruchu.

Církevní turismus

Vzhledem k výskytu mnoha církevních památek by bylo vhodné se tematicky zaměřit na odvětví církevního turismu. Místní církevní památky lze například propojit skrze naučnou cyklostezku, která zatím na Broumovsku neexistuje. Tyto památky (zejména broumovská skupina kostelů) jsou rozesety po celém regionu a mají tak potenciál rozprostřít návštěvnost a ukázat i další kouty destinace.

Takto tematicky lze ovšem propojit i další místa. Naučné stezky mohou být zaměřeny například na statky broumovského typu nebo na předválečné opevnění. V souvislosti s vojenskou tematikou má velký potenciál i přeshraniční spolupráce, protože několik kilometrů za hranicemi leží podzemní město Osówka vybudované nacistickým Německem.

Využití rezervačního systému

Od roku 2021 plánuje provozovatel turistického okruhu v Adršpašských skalách zavést rezervační systém, který by měl snížit a rozptýlit denní počet návštěvníků. Tento systém lze využít i v marketingu celé destinace Broumovska, kdy by lidem rezervujícím si pobyt ve skalách bylo spolu s rezervací nabídnuto ubytování či možnost zakoupení vstupu na další místní atraktivitu. V případě, že by lidé těchto dalších služeb ihned nevyužili, je větší pravděpodobnost, že během své návštěvy ještě změní názor. Podobný systém doprodeje služeb používají portály prodávající ubytování či letenky. Web rezervačního systému by měl také šířit osvětu o ochraně přírody a obsahovat informace o současné dopravní situaci.

Využití trendů udržitelného rozvoje

Stále více lidí v současné době preferuje individuální cestování udržitelným způsobem s důrazem na zážitky a odpočinek na úkor masového cestování. Z dotazníkového výzkumu vyplynulo, že třetí nejčastější důvod návštěvy Broumovska byla rekreace a odpočinek. Bylo by na místě tedy region Broumovska propagovat jako klidný region s krásnou přírodou, kde lze praktikovat udržitelné způsoby cestovního ruchu. Jednalo by se například o turistiku, cykloturistiku, pozorování ptactva či návštěvu lokalit geoparku.

Rozvoj ekoturismu, agroturismu nebo ekoagroturismu

Dalším typem udržitelného cestovního ruchu je agroturismus. Náplní tohoto typu turismu je poznávání alternativního způsobu života v kontaktu s přírodou, spoluúčast na zemědělských činnostech, poznávání původních technik výroby potravin, jízda na koni, chov hospodářských zvířat apod. Pro tento typ turismu není potřeba budování nové turistické infrastruktury, ale je možné využít stávající sídelní infrastrukturu, která se částečně upraví a přizpůsobí poskytování služeb. Broumovsko se pyšní relativně člověkem neporušenou přírodou a vzhledem ke vzrůstající oblibě rekreace v přírodě se dá do budoucna očekávat další růst udržitelných forem cestovního ruchu v této oblasti. Pro tuto formu turismu tedy Broumovsko potenciál má.

Rozšíření turistické sezony i na zimní období

V současné době připadá většina návštěvnosti Broumovska do letní sezony. Z hlediska prodloužení sezony by bylo vhodné, aby se destinační management zaměřil i na propagaci Broumovska v zimě, protože i v tomto ročním období má Broumovsko co nabídnout. Skalní města jsou totiž otevřená celoročně, a navíc s daleko menší návštěvností než přes letní sezonu. Broumovsko nabízí i možnosti pro běžkování, protože v lokalitách s vyšší nadmořskou výškou jsou pravidelně upravovány běžkařské tratě. Jedná se zejména o okolí Adršpachu a Teplic, Broumovských stěn nebo Javořích horách. Spojení zasněžených skal, ubytování v klášteře a běžkového lyžování v barokní krajině má jistě svůj potenciál.

6 Závěr

Cestovní ruch se stává čím dál důležitější částí národního hospodářství především díky své vlastnosti vázat na sebe další činnosti a sektory národní ekonomiky. Také je vnímán jako faktor rozvoje odlehlých a hospodářsky slabších oblastí, kde vytváří nové pracovní příležitosti a finanční zdroje, a tím umožňuje rostoucí kvalitu života místních obyvatel. Pro rozvoj turismu je ovšem nutné rozpoznat potenciál dané destinace a ten poté správně a efektivně rozvíjet. Na jedné straně lze Broumovsko pokládat v rámci České republiky za oblast relativně ekonomicky chudší, nicméně na druhé straně je to oblast s velkým potenciálem pro rozvoj turismu. To bylo potvrzeno jak odpověďmi respondentů, tak i vytvořením bodového hodnocení lokalizačních podmínek destinace podle Bíny (2002). Z tohoto hodnocení vyplynulo, že Broumovsko patří do kategorie zóny s velmi vysokým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu.

Rozvoj turismu a návštěvnost jednotlivých atraktivit je ovšem na Broumovsku nerovnoměrné, protože největší část lidí navštěvuje Adršpašské skalní město bez přenocování. Destinace by se tak měla především zaměřit na rozprostření návštěvnosti i mezi další atraktivní místa v destinaci a motivovat návštěvníky, aby zde zůstali déle než pouze jeden den. K tomu lze v budoucnu využít rezervační systém pro vstup do Adršpašských skal. Velkou příležitostí pro rozšíření povědomí o Broumovsku je bezesporu i situace okolo covidu-19, která ztěžuje cestování do zahraničí a kvůli které tráví většina obyvatel Česka dovolenou v tuzemsku. Další velký potenciál se skrývá v udržitelných a šetrných formách cestovního ruchu, pro jejichž rozvoj má Broumovsko dobré podmínky. Pozitivním zjištěním z dotazníkového výzkumu je, že povědomí o Broumovsku mezi dotázanými bylo relativně široké, protože 90,7 % z dotázaných tento region zná nebo něm již slyšelo.

Broumovsko vyniká krásnou přírodou s množstvím evropsky významných přírodních i kulturně-historických památek rozestých po celé oblasti. Nejznámějším a nejnavštěvovanějším místem jsou Adršpašské skály. Nicméně Broumovsko nejsou pouze skály, ale také další malebné oblasti, které nejsou ovšem stále plně doceněny. Největší potenciál Broumovska se tak skrývá v jedinečném spojení přírody a kulturních památek, které je v kontextu České republiky známé jako barokní kulturní krajina.

7 Seznam použitých zdrojů

ADRŠPACH. *Jiráskovy skály – Bischofstein*. [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Dostupné z: <https://adrspach.cz/jiraskovy-skaly/>

ADRŠPAŠSKÉ SKÁLY. *Skály Adršpach – Adršpašské skály, oficiální webové stránky*. Adršpašské skály. [online]. 2020 [cit. 2020-09-17]. Dostupné z: <https://www.skalyadrspach.cz/turistika/prohlidkovy-okruh/>

ADRŠPAŠSKÉ SKÁLY. *Skály Adršpach – Adršpašské skály, oficiální webové stránky*. Adršpašské skály. [online]. 2020b [cit. 2020-12-30]. Dostupné z: <https://www.skalyadrspach.cz/>

ADRŠPAŠSKÉ SKÁLY. *Skály Adršpach – Adršpašské skály, oficiální webové stránky – časté dotazy*. Adršpašské skály. [online]. 2021c [cit. 202-02-14]. Dostupné z: <https://www.skalyadrspach.cz/>

AOPK. *Horolezectví*. Správa CHKO Broumovsko [online]. Police nad Metují: AOPK ČR, 2020e, [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <https://broumovsko.ochranaprirody.cz/sport-turistika-rekreace/horolezectvi/>

AOPK. *Charakteristika oblasti*. Správa CHKO Broumovsko [online]. Police nad Metují: AOPK ČR, 2020, [cit. 2020-09-06]. Dostupné z: <http://broumovsko.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti>

AOPK. *Národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály*. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. [online]. Praha: AOPK ČR, 2020a [cit. 2020-09-14]. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/lokality/?idmzchu=1>

AOPK. *Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast BROUMOVSKO*. Správa CHKO Broumovsko [online]. Police nad Metují: AOPK ČR, 2012, [cit. 2020-09-03]. Dostupné z: <https://broumovsko.ochranaprirody.cz/res/archive/144/018924.pdf?seek=1384521751>

AOPK. *Plán péče o národní přírodní rezervaci Adršpašsko-teplické skály a její ochranné pásmo na období 2001 – 2016*. Správa CHKO Broumovsko [online]. Police nad Metují: AOPK ČR, 2001 [cit. 2020-09-14]. Dostupné z: <http://broumovsko.ochranaprirody.cz/res/archive/099/013946.pdf?seek=1372770610>

AOPK. *Plán péče o NPR Broumovské stěny na období 2009–2015 návrh na vyhlášení*. Správa CHKO Broumovsko [online]. Police nad Metují: AOPK ČR, 2009 [cit. 2020-09-18]. Dostupné z: <https://broumovsko.ochranaprirody.cz/res/archive/099/013947.pdf?seek=1372770610>

AOPK. *Přírodní rezervace Kočičí skály*. Správa CHKO Broumovsko [online]. Police nad Metují: AOPK ČR, 2020d, [cit. 2020-09-20]. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/lokality/?idlokality=176>

AOPK. *Přírodní rezervace Křížová cesta*. Správa CHKO Broumovsko [online]. Police nad Metují: AOPK ČR, 2020b, [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/lokality/?idlokality=199>

AOPK. *Přírodní rezervace Ostaš*. Správa CHKO Broumovsko [online]. Police nad Metují: AOPK ČR, 2020c, [cit. 2020-09-20]. Dostupné z: <https://www.ochranaprirody.cz/lokality/?idlokality=293>

AOPK. *Rozbory Chráněné krajinné oblasti Broumovsko*. Správa CHKO Broumovsko [online]. Police nad Metují: AOPK ČR, 2012 [cit. 2020-09-06]. Dostupné z: <http://broumovsko.ochranaprirody.cz/res/archive/144/018926.pdf?seek=1384521865>

APRB. *Výroční zpráva 2018*. Agentura pro rozvoj Broumova. [online]. Broumov: APRB, 2018, [cit. 2020-09-03]. Dostupné z: <https://www.klasterbroumov.cz/galerie/klaster/509/ff07ff2f.pdf>

ASOCIACE REGIONÁLNÍCH ZNAČEK. *Broumovsko – regionální značky*. [online] 2020. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <http://www.regionalni-znacky.cz/broumovsko/>

BAJÁK, Milan. *Poznejte život nejrychlejšího tvora na planetě, vzácného sokola stěhovavého na Broumovsku*. hradec.rozhlas.cz. [online]. Hradec Králové: Český rozhlas. 2020 [cit. 2020-14-28]. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/poznejte-zivot-nejrychlejsiho-tvora-na-planete-vzacneho-sokola-stehovaveho-na-8219652>

BÍNA Jan. *Aktualizace potenciálu cestovního ruchu v České republice*. 2010. Brno: Ústav

BÍNA Jan. *Využití potenciálu cestovního ruchu v České republice*. 2010. Brno: Ústav územního rozvoje.

BÍNA, Jan. *Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v obcích České republiky*. In: Urbanismus a územní rozvoj [online]. Brno: Ústav územního rozvoje, 2002 [cit. 2010-02-13]. ISSN 1212-0855. Dostupné z: <http://www.uur.cz>.

BRANKA O.P.S. *Běžecké tratě – lyžařské tratě v Kladském pomezí*. Ski Kladské pomezí. [online] 2018. [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <https://ski.kladskepomezi.cz/bezecke-trate>

BRANKA O.P.S. *Mapa Kladského pomezí*. [online] 2020b. [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: https://kladskepomezi.cz/files/file/14/files/mapa_KP_1_100_000_KHK.pdf

BRANKA O.P.S. *Regionální produkt – kladské pomezí*. [online] 2020. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://kladskepomezi.cz/aktivity/vyrobyky-kladskeho-pomezi>

BROUMOVSKÉ STĚNY – dechberoucí výhledy na Broumovsko. *Adršpach a Broumovsko – ubytování | výlety | zážitky*. [online] 2020 [cit. 2020-09-18]. Dostupné z: <https://www.region-adrspach.cz/broumovske-steny/>

ČSÚ. *Hosté a přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních – Kladské pomezí*. Český statistický úřad [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-12-13]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup->

objekt&pvo=CRU03&z=T&f=TABULKA&skupId=1330&katalog=31743&pvo=CRU03
&str=v297&u=v297__VUZEMI__427__1101#w=

ČSÚ. *Charakteristika okresu Náchod*. Český statistický úřad [online]. Praha, 2020b [cit. 2020-12-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xh/charakteristika_okresu_nachod

ČSÚ. *Kapacity hromadných ubytovacích zařízení podle kategorie – Kladské pomezí*. Český statistický úřad [online]. Praha, 2020c [cit. 2020-12-13]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CRU01&z=T&f=TABULKA&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E501_null_&katalog=31742&str=v124&c=v3~8__RP2018&u=v124__VUZEMI__427__1101

ČSÚ. *Kapacity hromadných ubytovacích zařízení podle kategorie – Adršpach*. Český statistický úřad [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CRU03a&katalog=31743&z=T&f=TABULKA&skupId=1330&pvo=CRU03a&str=v300&u=v300__VUZEMI__43__547786

ČSÚ. *Kapacity hromadných ubytovacích zařízení podle kategorie – Teplice nad Metují*. Český statistický úřad [online]. Praha, 2021b [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CRU03a&katalog=31743&z=T&f=TABULKA&skupId=1330&pvo=CRU03a&str=v300&u=v300__VUZEMI__43__574538

DSO Broumovsko. *CHKO Broumovsko*. DSO Broumovsko [online]. Broumov: DSO Broumovsko, 2020 [cit. 2020-09-03]. Dostupné z: <http://www.dsobroumovsko.cz/dso-broumovsko/broumovsko/chko-broumovsko/>

DSO Broumovsko. *Program rozvoje Broumovska*. DSO Broumovsko [online]. Broumov: DSO Broumovsko, 2004 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: http://www.dsobroumovsko.cz/e_download.php?file=data/editor/35cs_1.pdf&original=prb_celek_2004.pdf

DSO Broumovsko. *Strategie území správního obvodu ORP Broumov v oblasti předškolní výchovy a základního školství, v oblasti sociálních služeb, v oblasti odpadového hospodářství a v oblasti servisu samospráv*. DSO Broumovsko [online]. Broumov: DSO Broumovsko, 2015 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: http://www.dsobroumovsko.cz/e_download.php?file=data/editor/35cs_3.pdf&original=SD_Broumov.pdf

DŮL JAN ŠVERMA O.P.S. ŽACLÉŘ. *Měděný důl Bohumír*. [online]. 2020 [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <https://www.djs-ops.cz/cinnosti/medeny-dul-bohumir/>

GEOPARK BROUMOVSKO. *O geoparku*. Geopark.broumovsko.cz. [online]. Broumov. 2020 [cit. 2020-09-18]. Dostupné z: <https://geopark.broumovsko.cz/o-geoparku1>

- GOELDNER, Charles R. a J. R. Brent RITCHIE. *Tourism: principles, practices, philosophies*. Eleventh ed. Hoboken, N.J.: John Wiley, c2009. ISBN 0470084596.
- GOELDNER, Charles R. a J. R. Brent RITCHIE. *Tourism: principles, practices, philosophies*. 12th ed. Hoboken, NJ: Wiley, c2012. ISBN 978-1-118-07177-9.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN
- HESKOVÁ, Marie. *Cestovní ruch: pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 8071689483.
- HESKOVÁ, Marie. *Cestovní ruch: pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 8071689483.
- HRADECKÝ DENÍK. *Kraj podpoří zápis broumovských kostelů na seznam UNESCO*.
- HRALA, Václav, ŠAFAŘÍK, Viktor, ed. *Geografie cestovního ruchu*. 6., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Idea servis, 2013. ISBN 9788085970791.
- CHALUPY BROUMOVSKO. *Rybaření*. [online] 2020. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.chalupy-broumovsko.cz/rybareni>
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024713694.
- JAKUBÍKOVÁ, Dagmar. *Marketing v cestovním ruchu: jak uspět v domácí i světové konkurenci*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 9788024742090.
- JETMAR, Marek. *Cestovní ruch v příhraničních oblastech*. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8, 2007. ISBN 9788086578651.
- KÖPPL Petr. *Interview s pracovníkem Správy CHKO Broumovsko*. Police nad Metují 15. 7. 2017
- KOTALOVÁ, Jana. *Turisté opět berou Adršpach útokem, parkoviště nestačí*. Nachodsky.denik.cz [online]. Vltava Labe media: Deník. 2020 [cit. 2020-09-09]. Dostupné z: https://nachodsky.denik.cz/zpravy_region/turiste-opet-berou-skaly-utokem-parkoviste-nestaci-20200812.html
- KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4603-6.
- KOTLER, Philip. *Moderní marketing: 4. evropské vydání*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-2471-545-2.
- KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ. *Horolezectví / Kladské pomezí a Broumovsko*. [online]. Hradec Králové: 2020c [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: https://www.hkregion.cz/dr-cs/s-horolezectvi/r-kladske-pomezí-a-broumovsko/#page=1;dr_view_style=full;skat=59;r=2581
- KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ. *Hřbitovní kostel Panny Marie Broumov*. [online]. Hradec Králové: 2020b [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.hkregion.cz/dr-cs/100574-hrbitovni-kostel-panny-marie-broumov.html>

KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ. *Pěchotní srub T-S 20 „Plán“*. [online]. Hradec Králové: 2020d [cit. 2020-09-28]. Dostupné z: <https://www.hkregion.cz/dr-cs/100551-pechotni-srub-t-s-20-plan.html>

KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ. *Program rozvoje cestovního ruchu Královéhradeckého kraje pro období 2014-2020: Strategická část*. Královéhradecký kraj [online]. Hradec Králové: Královéhradecký kraj, 2014 [cit. 2017-11-05]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/krajsky-urad/cestovni-ruch/dokumenty-koncepcie/Program_rozvoje_CR_KHK_2014-20_Strategicka-cast.pdf

KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ. *Statky broumovského typu*. [online]. Hradec Králové: 2020 [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://m.hkregion.cz/dr-cs/105100-statky-broumovskeho-typu.html>

KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ. *Vodáctví v Kladském Pomezí*. [online]. Hradec Králové: 2020e [cit. 2020-10-08]. Dostupné z: <https://www.hkregion.cz/dr-cs/100957-vodactvi-v-kladskem-pomezí.html>

KRATOCHVÍL, Petr. *Marketingová strategie pro destinaci Kladské pomezí*. Kladskepomezí.cz [online]. Branka, o.p.s., 2015 [cit. 2020-09-06]. Dostupné z: <https://kladskepomezí.cz/files/file/144/files/Marketingova-strategie-final.pdf>

KUDY Z NUDY. *Broumovský klášter – impozantní komplex dle projektu K. I. Dientzenhofera*. Czech tourism. [online]. 2020b [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/broumovsky-klaster-impozantni-komplex-dle-projek>

KUDY Z NUDY. *Důl Bohumír – expozice měděného dolu v Jívce*. Czech tourism. [online]. 2020e [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/dul-bohumir>

KUDY Z NUDY. *Javoří hory v Chráněné krajinné oblasti Broumovsko*. Czech tourism. [online]. 2020c [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/javori-hory-v-chranene-krajinne-oblasti-broumovsko>

KUDY Z NUDY. *Skalní město Ostaš u Police nad Metují*. Czech tourism. [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/skalni-mesto-ostas>

KUDY Z NUDY. *Za poklady Broumovska 2020*. Czech tourism. [online]. 2020d [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/akce/za-poklady-broumovska-2013>

KUCHYŇOVÁ, Zdeňka. *Broumovsko – to jsou skály, legendy, unikátní vesnice a statky*. Cesky.radio.cz [online]. Praha: Český rozhlas. 2012 [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/broumovsko-jsou-skaly-legendy-unikatni-vesnice-a-statky-8550658>

LINDEROVÁ, Ivica. *Cestovní ruch: základy a právní úprava*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2013. ISBN 978-80-87035-82-5.

M.C. METUJE. *M.C. Metuje*. [online]. 2020. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <http://metuje.mushing.cz/mc/informace/novinky.html>

MARIOT, P.: *Funkčné hodnotenie predpokladov cestovného ruchu ako podkladpre*

MAS BROUMOVSKO+. *Strategie komunitně vedeného místního rozvoje*. MAS Broumovsko+ [online]. MAS Broumovsko+, z. s., 2016 [cit. 2020-09-06]. Dostupné z: http://www.mas.broumovsko.cz/wp-content/uploads/2017/05/SCLLD_MAS_Broumovsko.pdf

MAS BROUMOVSKO+. *Socioekonomická analýza území MAS Broumovsko+*, z. s. MAS Broumovsko+ [online]. MAS Broumovsko+, z. s., 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <http://www.mas.broumovsko.cz/wp-content/uploads/2020/12/Socioekonomicka-analyza-MAS-Broumovsko-2020.pdf>

MLÝN DŘEVÍČEK. *Úvod*. [online]. 2010. [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <http://mlyndrevicke.cz/>

MMR. *Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+*. Ministerstvo pro místní rozvoj [online]. Praha: 2020, [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://mmr.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>

MUSIL, Martin, Kateřina DUŠÁKOVÁ, Martin LUŠTICKÝ a Jan VORÁČEK. *Potenciál a zatížení oblasti cestovním ruchem v souvislosti s ochranou životního prostředí – Oponovaná výzkumná zpráva pro veřejnou správu a další zainteresované subjekty*. Oeconomica, Jindřichův Hradec: 2008 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/465133-Potencial-a-zatizeni-oblasti-cestovnim-ruchem-v-souvislosti-s-ochranou-zivotniho-prostredi.html>

MYSLIVOST. *Myslivecké spolky*. [online]. 2020. [cit. 2020-10-209]. Dostupné z: <https://www.myslivot.cz/O-myslivosti/Rozcestnik/Myslivecka-sdruzeni?navez=&kraj=4>

Nachodsky.denik.cz [online]. Vltava Labe media: 2016 [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://hradecky.denik.cz/z-regionu/kraj-podpori-zapis-broumovskych-kostelu-na-seznam-unesco-20160515.html>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Křinice – památkový katalog*. Pamatkovykatalog.cz. [online]. Praha: 2015 [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/krinice-84316>

NOVÝ, Ivan a Alois SURYNEK. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2006. Manažer. ISBN 80-247-1705-0.

PAGE, Stephen. *Tourism management*. Fifth edition. New York: Routledge, 2015. ISBN 9781138784574.

PALATKOVÁ, Monika a Jitka Zichová. *Ekonomika turismu: turismus České republiky*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 9788024736433

- PIVOVAR BROUMOV S.R.O. *Prohlídka pivovaru a muzeum*. [online]. 2020. [cit. 2020-09-28]. Dostupné z: <https://www.pivovarbroumov.cz/cs/muzeum-pivovar-broumov>
- PLECHÁČEK, Václav. *Adršpach chystá rezervační systém pro vstup do skal. Omezí tím denní počet návštěvníků*. Hradec.rozhlas.cz [online]. Hradec Králové: Český rozhlas. 2020 [cit. 2020-09-06]. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/adrspach-chysta-rezervacni-system-pro-vstup-do-skal-omezi-tim-denni-pocet-8229867>
- PLECHÁČEK, Václav. *Adršpašské skály navštívilo o čtyřicet procent méně lidí než loni. Rezervační systém spustí na jaře*. Hradec.rozhlas.cz [online]. Hradec Králové: Český rozhlas. 2020b [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/adrspasske-skaly-navstivilo-o-ctyricet-procent-min-lidi-nez-loni-rezervacni-8380478>
- PTÁČEK, Ladislav a URBANČÍKOVÁ Jana. *Koncepce práce s veřejností v CHKO a Geoparku Broumovsko ČÁST I – Text koncepce*. [online]. Grymov: Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s. 2018 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.klasterbroumov.cz/galerie/klaster/532/969574a6.pdf>
- RADA NÁRODNÍCH GEOPARKŮ ČR. *Geoparky v ČR: O síti národních geoparků*. [online] 2020. [cit. 2020-09-18]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/narodnigeoparky/o-siti>
- RAŠOVSKÁ, Ida a Kateřina RYGLOVÁ. *Management kvality služeb v cestovním ruchu: jak zvýšit kvalitu služeb a spokojenost zákazníků*. Praha: Grada, 2017. Manažer. ISBN 978-80-247-5021-7
- REDPOINT TEAM. *Rallye Sudety*. [online] 2020. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://redpointteam.cz/rallye-sudety/>
- REGION ADRŠPAŠSKO – BROUMOVSKO. *Křížový vrch – Adršpach, Adršpašské skály*. [online]. 2020, [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.region-adrspach.cz/vyhliidky-rozhledy-kopce/krizovy-vrch/>
- REGION ADRŠPAŠSKO – BROUMOVSKO. *Stolová hora Ostaš – Adršpach, Adršpašské skály*. [online]. 2020b, [cit. 2020-09-20]. Dostupné z: <https://www.region-adrspach.cz/vyhliidky-rozhledy-kopce/stolova-hora-ostas/>
- REGION BROUMOVSKO. *BaRock Card Broumovsko*. Broumovsko. Region Broumovsko [online] 2020ch. Broumovsko [cit. 2020-12-30]. Dostupné z: <https://www.broumovsko.cz/kartahosta>
- REGION BROUMOVSKO. *Javoří hory – Region Broumovsko*. Broumovsko. Region Broumovsko [online] 2020c. Broumovsko [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.broumovsko.cz/javori-hory>
- REGION BROUMOVSKO. *Jiráskovy skály – Region Broumovsko*. Broumovsko. Region Broumovsko [online] 2020b. Broumovsko [cit. 2020-09-20]. Dostupné z: <https://www.broumovsko.cz/turisticka-mista/jiraskovy-skaly-bischofstein1>

REGION BROUMOVSKO. *Kláster Broumov – Region Broumovsko*. Broumovsko. Region Broumovsko [online] 2020d. Broumovsko [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.broumovsko.cz/pamatky/klaster-broumov>

REGION BROUMOVSKO. *Koupaliště – Region Broumovsko*. Broumovsko. Region Broumovsko [online] 2020g. Broumovsko [cit. 2020-10-08]. Dostupné z: <https://www.broumovsko.cz/aktivity/koupaliste>

REGION BROUMOVSKO. *Mezinárodní horolezecký filmový festival*. Broumovsko. Region Broumovsko [online] 2020e. Broumovsko [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.broumovsko.cz/akce/mezinarodni-horolezecky-filmovy-festival>

REGION BROUMOVSKO. *Mlýn Dřevíček – Region Broumovsko*. Broumovsko. Region Broumovsko [online] 2020f. Broumovsko [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <https://www.broumovsko.cz/pamatky/mlyn-drevicek>

REGION BROUMOVSKO. *Muzea – Region Broumovsko*. Broumovsko. Region Broumovsko [online] 2020h. Broumovsko [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <https://www.broumovsko.cz/muzea>

REGION BROUMOVSKO. *Národní geopark Broumovsko – Region Broumovsko*. Broumovsko. Region Broumovsko [online] 2020. Broumovsko [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.broumovsko.cz/narodni-geopark-broumovsko1>

RUTAROVÁ, Jana a Martina TAUCHMANOVÁ et al. *Strategie rozvoje cestovního ruchu turistické oblasti Kladské pomezí pro období 2011/2015*. Krajina příběhů – Kladské pomezí [online]. Branka o.p.s., 2011 [cit. 2020-09-06]. Dostupné z: https://kladskepomezi.cz/admin/tiny_mce/plugins/filemanager/files/Branka/Branka_KP_dokumenty/Strategie_KP_2011_15__akc_plan.pdf

RYGLOVÁ, Kateřina, Michal BURIAN a Ida VAJČNEROVÁ. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 9788024740393.

RYGLOVÁ, Kateřina, Ida VAJČNEROVÁ a Jakub ŠÁCHA. *Destination Quality Perception in the Context of Different Behavioural Characteristics of Visitors*. Czech Journal of Tourism. 2016. 5(1), 5-20. DOI: 10.1515/cjot-2016-0001. ISSN 1805-3580.

SPOLEČNOST PRO DESTINAČNÍ MANAGEMENT BROUMOVSKA. *Zimní Broumovsko*. [cit. 2021-01-30]. 2020.

SPOLEK VOJENSKÉ HISTORIE T-S 20 PLÁŇ Z.S. *SVH T-S 20 Pláň*. [online]. 2020 [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <https://www.ts20.cz/kontakty/>

STŘÍBRNÁ, Marie. *Venkovská turistika a agroturistika*. Praha: Profi Press, 2015. ISBN 9788086726717.

ŠINDLEROVÁ, Veronika. *Územní studie specifické oblasti Broumovsko*. [online]. 2020, [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: https://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/rozvoj-kraje/uzemni-planovani/uzemni-studie/US-Broumovsko_CISTOPIS_2020-02-29.pdf

ŠMÍDOVÁ, Jiřina. *Adršpašské a Teplické skály spojuje Vlčí rokle, cesta skrz ní je ale jen pro zdatné turisty*. Regiony.rozhlas.cz. [online]. Hradec Králové: Český rozhlas. 2020 [cit. 2020-14-09]. Dostupné z: <https://regiony.rozhlas.cz/adrspasseke-a-teplicke-skaly-spojuje-vlci-rokle-cesta-skrz-ni-je-ale-jen-pro-7440614>

TEPLICKÉ SKÁLY. *Turistický okruh – Teplické skály*. Teplické skály [online]. 2020 [cit. 2020-09-17]. Dostupné z: <http://www.teplickeskaly.com/teplicke-skaly/turisticky-okruh/>
UNWTO. *Glossary of tourism terms*. UNWTO [online]. Madrid, 2020, [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
UNWTO.

UNWTO. *International Tourism Highlights, 2019 edition*. UNWTO [online]. Madrid, 2020, [cit. 2020-2-17]. Dostupné z: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>

ÚÚR *Potenciál cestovního ruchu v České republice: Královehradecký kraj*. [online]. Brno. 2010. [cit. 2020-10-11]. Dostupné z: <https://www.uur.cz/images/uzemnirozvoj/cestovnuruch/potencialCR/08-potencialCR-kralovehradecky.pdf>

VYSTOUPIL JIŘÍ, ŠAUER MARTIN, REPÍK ONDŘEJ. 2017. Quantitative Analysis of Tourism Potential in the Czech Republic. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 65(3): 1085–1098.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM BROUMOVSKA. *Akce v klášteře*. [online] 2020e. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.klasterbroumov.cz/cs/akce-v-klastere>

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM BROUMOVSKA. *Broumovská skupina kostelů*. [online] 2020b. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.klasterbroumov.cz/cs/broumovska-skupina-kostelu>

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM BROUMOVSKA. *Hřbitovní kostelík Panny Marie*. [online] 2020d. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.klasterbroumov.cz/cs/hrbitovni-kostel>

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM BROUMOVSKA. *Klášter Broumov – nechte se inspirovat barokem*. [online] 2020. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.klasterbroumov.cz/cs/>

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM BROUMOVSKA. *Vinum et cetera*. [online] 2020c. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.klasterbroumov.cz/cs/vinum-et-cetera-1>

ZA POKLADY BROUMOVSKA. *O festivalu*. [online]. 2020 [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.zapoklady.cz/cs/o-festivalu>

ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.

ZELENKA, Josef, Martina PÁSKOVÁ a Martina HUSÁKOVÁ. *Aplikace umělé inteligence, kognitivní vědy a informačních a komunikačních technologií v udržitelném cestovním ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 9788074355363.

ZELENKA, Josef. *Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. Recenzované monografie. ISBN 9788074352447.

8 Přílohy

Příloha 1 Dotazník	106
Příloha 2 Fotografie	109

Příloha 1 Dotazník

1. **Znáte oblast Broumovska** (Broumov, Adršpach, Police nad Metují, Teplice nad Metují, Meziměstí)?
  - ano, znám
  - ano, už jsem o něm slyšel/a, ale přesně nevím
  - ne, vůbec ho neznám

2. **Co se vám vybaví, když se řekne Broumovsko** (místa, zážitky, památky atd.)?
_____

3. **Navštívil jste někdy region Broumovsko** (Broumov, Adršpach, Police nad Metují, Teplice nad Metují, Meziměstí)?
  - ano
  - ne

4. **Pokud ano, co jste na Broumovsku navštívil?**
  - Adršpašsko-teplické skály
  - Broumovské stěny
  - jiná skalní města
  - skupina broumovských kostelů
  - Klášter Broumov
  - Geopark Broumovsko
  - Javoří hory
  - Jiné _____

5. **Jak dlouhý byl Vás pobyt?**
  - bez přenocování
  - 1 noc
  - 2–3 noci
  - 4 a více nocí

6. **Jaký byl převažující důvod Vaší návštěvy Broumovska?**
  - turistika a příroda
  - kulturní akce
  - návštěva kulturních památek
  - rekreace a odpočinek
  - návštěva rodiny nebo známých
  - pracovní cesta
  - jiné _____

7. **Co se Vám při návštěvě Broumovska nejvíce líbilo** (místa, památky zážitky apod.)?

_____

8. **Jak jste na Broumovsko cestoval/a:**

- auto
- vlak
- autobus
- jiné _____

9. **Odkud jste čerpali informace o Broumovsku před vaší cestou?**

- internet (cestovatelské blogy a weby, Tripadvisor, Kudy z nudy...)
- známí/rodina
- tisk (průvodce, časopisy atd.)
- turistická informační centra
- televize
- rozhlas
- sociální sítě (Instagram, Facebook, YouTube...)
- jiné _____

10. **Zhodnoťte kvalitu pobytu na Broumovsku**

- velice líbilo
- líbilo
- nevím
- spíše nelíbilo
- nelíbilo

11. **Je podle Vás oblast Broumovska turisticky atraktivní?**

- ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- ne

12. **Chybělo nebo vadilo Vám něco při návštěvě Broumovska?**

_____

13. **Jaký je váš věk?**

- 15-24 let
- 25-34 let

- 35-44 let
- 45-54 let
- 55-64 let
- 65 a více let

14. Vaše pohlaví

- Muž
- Žena

15. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní nebo středoškolské bez maturity
- středoškolské s maturitou
- vysokoškolské

16. V jakém kraji žijete?

Hlavní město Praha

Středočeský

Jihočeský

Plzeňský

Karlovarský

Ústecký

Liberecký

Královéhradecký

Pardubický

Vysočina

Jihomoravský

Olomoucký

Moravskoslezský

Zlínský

Příloha 2 Fotografie

Obrázek 8 Skalní hříby v NPP Polické stěny

Zdroj: Vlastní foto, 2021

Obrázek 9 Informační tabulka s QR kódem v geoparku

Zdroj: Vlastní foto, 2020

Obrázek 10 Fronta u pokladny na plavbu po jezírku

Zdroj: Vlastní foto, 2017

Obrázek 11 Fronta na vyhlídku

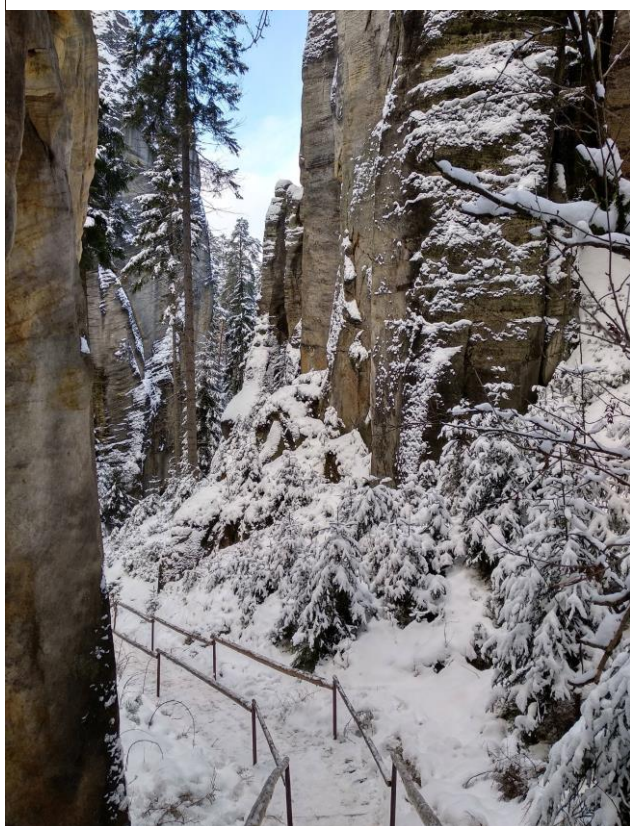
Zdroj: Vlastní foto, 2017

Obrázek 12 Vrypy do skal v Adršpachu

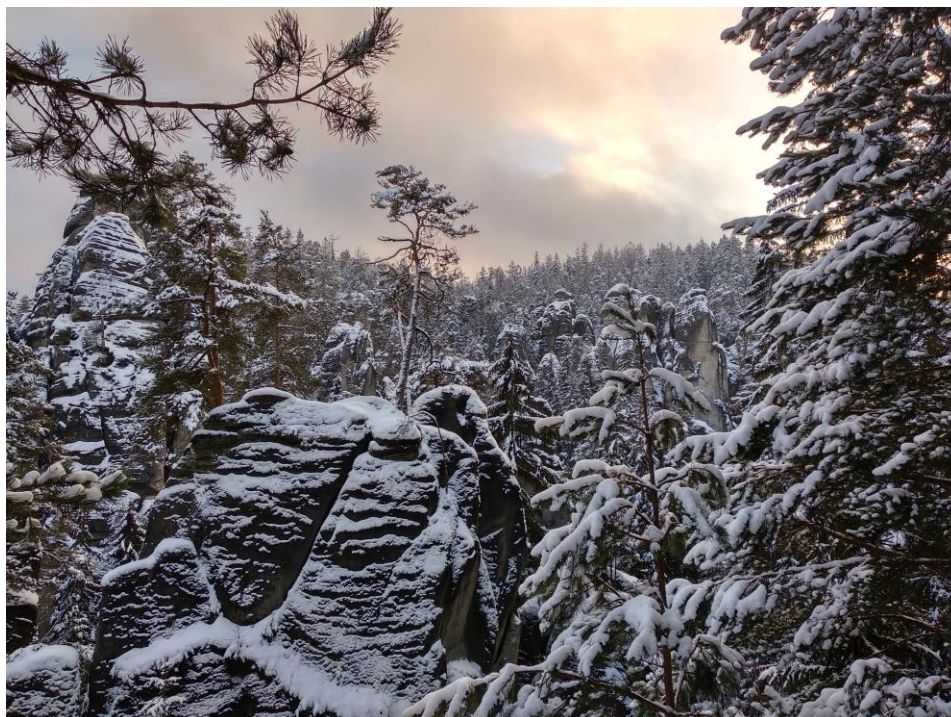
Zdroj: Vlastní foto, 2017

Obrázek 13 Adršpach v zimě

Zdroj: Vlastní foto, 2021

Obrázek 14 Adršpašské skály v zimě

Zdroj: Vlastní foto, 2021

Obrázek 15 Výhled z rozhledny Čáp

Zdroj: Vlastní foto, 2020

Obrázek 16 Klášter Broumov

Zdroj: Region Broumovsko, 2021

Obrázek 17 klášterní knihovna

Zdroj: Region Broumovsko, 2021

Obrázek 18 Kostel sv. Markéty, Šonov

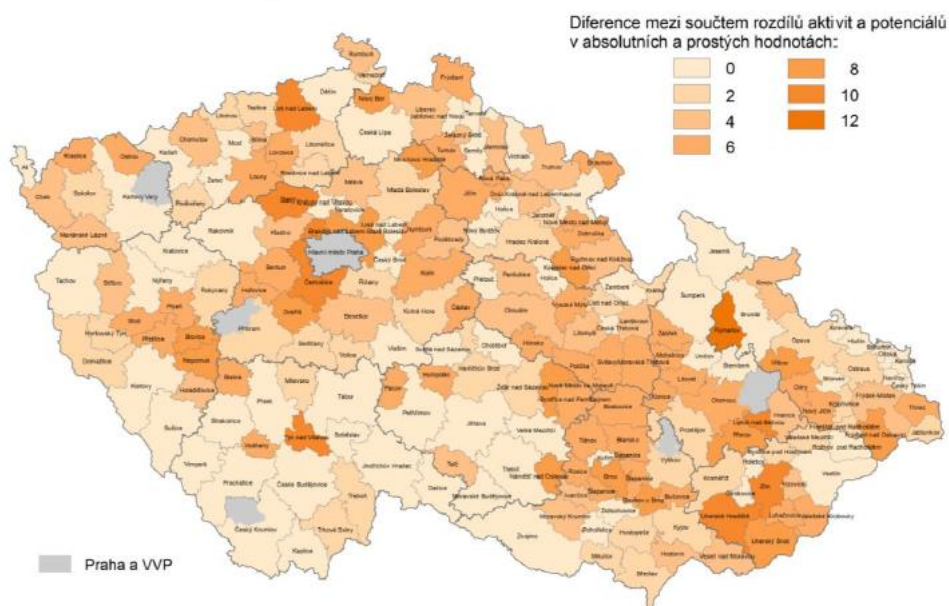
Zdroj: Region Broumovsko, 2021

Obrázek 19 statek broumovského typu

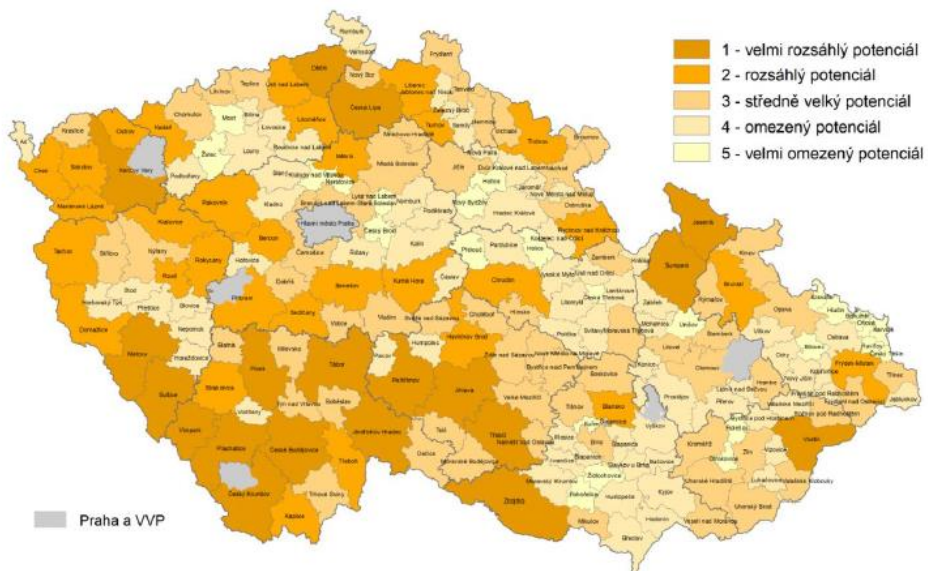
Zdroj: Region Broumovsko, 2021

Obrázek 20 Míra nevyrovnanosti využití potenciálu cestovního ruchu v obvodech ORP

Zdroj: Bína, 2010

Obrázek 21 Míra celkového potenciálu cestovního ruchu území obvodů ORP

Zdroj: Bína, 2010